

JOHANNES ESWIJLER
EN ZIJN ZIELS-EENZAME MEDITATIEN

Levensoverzicht
en publicatie van

*Ziels-eenzame Meditatiën, over de voornaemste Waerheden des Evangeliums,
vertoonende Hoedanigh een Ziele op vrye genade, door den geloove op den Heere
Jesus sal leven.*

t' Samengesteld door een Liefhebber der Waerheyd.

Door

JOHANNES ESWIJLER

Samengesteld door

Willem Westerbeke

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2015

INHOUD

1. JOHANNES ESWIJLER EN ZIJN ZIELS-EENZAME MEDITATIEN, Door M. A. van den Berg

1. Eerste druk van "Ziels-eenzame Meditatiën"
2. Uitgave van Boutkamp, 1734
3. Eswijler en Bernhardi
4. De waardering van Eswijler
5. Inhoud van de Meditatiën
6. Wet en evangelie - rechtvaardiging en heiliging
7. Menselijke onmacht en nietigheid
8. Geloof
9. Bevinding
10. Mystiek?
11. Pantheïst
12. Conclusie

2. DE KERKSTRIJD ROND DE ZIELSEENZAME MEDITATIËN VAN J. W. ESWIJLER

1. Onbegrepen kerkstrijd
2. Filosofie en Spinozisme bij Theodorus van der Groe
3. Mystiek en Pantheïsme

3. Nuttige samenspraak van een Heilbegerige en een Evangelist, in ziels-eenzame meditatiën

1. Ter inleiding
2. Uit de voorrede voor de uitgave van 1737, J. Boutkamp
3. Voorrede van de schrijver aan de christelijke lezer.

4. Samenspraak van een Heilbegerige en een Evangelist

1. Sterven aan de wet en leven naar de regel van het Evangelie
2. Over het wezen van het geloof, steunend op de Schrift. Blz. 88, 97
3. Wettisch preken, Blz. 62, 63
4. Verschil in ervaring, blz. 106, 109.
5. Onmacht en onbekwaamheid. Blz. 72-81
6. Gods kracht in zwakheid, blz. 102 enz.
7. Waarschuwing tegen GEESTDRIJVERIJ, blz. 126, 129.
8. Zekerheid des geloofs, blz. 190, 191
9. Christus alleen de Vrijstad
10. Onuitsprekelijke waarde van Christus lijden; de gelovigen vervullen de overblijfsels van Zijn lijden, Kol. 1: 24. Blz. 219 - 228

1. JOHANNES ESWIJLER EN ZIJN ZIELS-EENZAME MEDITATIEN

Door M. A. van den Berg

1. Eerste druk van "Ziels-eenzame Meditatiën"

In 1685 verscheen een boekje met de titel *Ziels-eenzame Meditatiën, over de voornaemste Waerheden des Evangeliums, vertoonende Hoedanigh een Ziele op vrye genade, door den geloove op den Heere Jesus sal leven. t' Samengesteld door een Liefhebber der Waerhey.*

De uitgever was Joannes Boekholt te Amsterdam, de schrijver was Johannes (of Jan) Eswijler uit Hoorn. Over hem is erg weinig bekend, maar zijn boekje heeft nog lange tijd de gemoederen in beroering gehouden. Een halve eeuw na verschijning was het de aanleiding tot een niet geringe kerkelijke twist.

Johannes Eswijler was binnenvader in het Burgerweeshuis van Hoorn. Dit is zo ongeveer het enige wat we uit de diverse handboeken te weten kunnen komen. Deze uiterst summiere biografische gegevens laten zich vanuit zijn eigen boek ook niet veel verder aanvullen. Er is alleen ook nog bekend dat hij oefenaar was. Hij is waarschijnlijk het centrum geweest van een conventikel in zijn woonplaats, waar verschillende mensen, die verontrust waren over de koers van de officiële kerk, bijeenkwamen om nader en dieper door te spreken over de *Bevinding* van de waarheid in het persoonlijk leven. Vanuit het boekje blijkt dat Eswijler een verontruste was, met kritiek op de kerk en de predikanten van zijn tijd. De leraren hebben aan het geesteloze oordeel van de kerk de meeste schuld.' De wijze waarop hij zich in zijn boekje uitdrukt zal er wel voor gezorgd hebben dat de conflicten met de kerk niet uitbleven. Bernhardi vermeldt in de voorrede van de negende druk dat Eswijler als lid van zijn gemeente om de leer is gecensureerd. Door de ingediende protesten van zijn vrienden is hij echter weer aangenomen. Het is mij niet gelukt te achterhalen vanwaar Bernhardi deze gegevens verkregen heeft. Het zou kunnen zijn dat ze afkomstig zijn van de verdediging van Eswijler door zijn zoon, de predikant Wilhelmus Eswijler, neergeschreven in een Klaagbrief over een gehoonde vader, door zijn zoon.

Vanuit het weinige wat we weten en vanuit zijn boekje is toch wel duidelijk, dat de leke-theoloog Eswijler een man was met veel kritiek op de gang van zaken in de kerk van zijn dagen, vooral vanwege de geesteloosheid en het ontbreken van de bevinding van de zaken waarvan men met de mond belijdenis deed. Toch heeft hij de kerk niet willen loslaten. Hij is een man van de Nadere Reformatie gebleven, al stond hij dan misschien aan de rand. De *Ziels-eenzame Meditatiën* is voor zover bekend zijn enige geschrift dat in druk is uitgegeven. Jacobus Groenewegen heeft achter in zijn *Roem van Gods vrye genade* nog laten toevoegen een *Eigenhandig Geschrift tot bestieringe opgesteld door den Zaligen Jan Eswijler*; Eswijler noemt dit geschriftje zelf in een brief aan P. van Poel van 1696, die afgedrukt is in de vijfde druk van 1739.

Eswijler vond zijn aanhangers vooral onder de Voetianen. Er is zelfs een tijd lang een stroming geweest die bekend stond als de Eswijlerianen (of Eswijlers, ook wel Eswijleriaanse Voetianen). Het waren veelal de eenvoudige gemeenteleden, die in de gezelschappen samenkwamen, die zijn boekje zeer waardeerden. De Eswijlerianen schijnen ook te maken hebben gehad met een groep in Rotterdam en omstreken die bekend stond onder de naam "knabbelhouwers". Over deze groep is vrijwel niets bekend.

Volgens Heppe was in deze groep sprake van een **Mystiek**, van een passief christendom, met geringschatting van al het uiterlijke, met avondmaalsmijding en een zoeken naar innerlijke verlichting."

In 1806 zegt A. Ypey dat deze secte sinds vijftig jaar is uitgestorven. Wel zijn er nog "veele, zeer veele, eenvoudigh ongeoeffende Kristenen in de hervormde kerk hier te lande met de zuurdeegsem der Mijstiekerije doortrokken", maar ze vormen geen aparte "secte" meer.

2. Uitgave van Boutkamp, 1734

Er blijkt nergens uit dat er grote moeilijkheden zijn ontstaan rondom de eerste druk van Eswijlers boekje. Veel Voetianen lazen het graag en er kwam ook geen weerstand van de partij van de Coccejanen, voor zover bekend." Dat was anders toen het boekje bijna een halve eeuw later werd herdrukt. Het werd in 1734 enigszins bewerkt en opnieuw uitgegeven door J. Boutkamp, drukker te Rotterdam. De reden hiervoor was dat de eerste druk schaars was geworden terwijl er nog steeds veel vraag naar was. De titel werd veranderd in *Nuttige samenspraak van een Heilbegerigen en een Evangelist, By wyze van Vrage en antwoord opgesteld uit voorafgegaane Ziels-eenzame Meditatie*. Het boekje was iets verkort en in de vorm van een samenspraak overgezet. De tweede tot en met de vierde druk volgden elkaar op binnen een periode van enkele maanden. Dat zegt wel iets over de vraag die er naar was.

De **vijfde druk van 1739** was weer geheel gelijk aan de eerste druk van **1685**.

De tweede druk van de *Ziels-eenzame Meditatie* werd naar de drukker "het boekje van Houtkamp" genoemd. Deze druk is zo zeldzaam dat Ypey en Dermout die al niet meer konden vinden. Zij zeggen: "Want welke moeite wij ook hebben aangewend, om een exemplaar te bekomen van het werkje, zoo als het, ten jare 1734, door Boutkamp is uitgegeven, of van des zelfs latere uitgaven, nergens hebben wij hetzelfde kunnen opsporen. Vanwege de schadelijke invloed van dit boekje vonden ze dat echter niet zo erg.

Het boekje van Boutkamp was geaprobeerde door de classis Schieland. Tegen deze approbatie kwam echter zoveel verzet dat deze in 1738 al weer werd ingetrokken. Daarover was de Zuidhollandse synode van 1738 erg verheugd. Deze synode waarschuwde verder de andere classes en deed ook naar de correspondenten van de andere provincies de waarschuwing uitgaan tegen de verbreiding van dit boek en de verderfelijke gevoelens die het behelsde." De synode had ook graag gezien dat de Staten van Holland en Westvriesland dat boekje uit de handel hadden genomen. Dit is echter niet gebeurd.

Ypey en Dermout vermelden dat zeer veel Coccejanen, vooral de "zoogenoemde Leydsche" het boekje zeer verfoeiden, omdat het vol was van hattemisme en spinozisme. Professor J. van den Honert uit Leiden had een grote afkeer van dit boekje, dat hij "een God en godsdienst ontterend boek noemde."

Onder de Voetianen waren de meningen verdeeld. Er waren er die het werk hoog roemden. Onder hen was N. Holtius, die ondermeer bekend is van zijn Examen van het ontwerp van tolerantie, samen met A. Comrie. Een van de meest felle verdedigers van Eswijler was Jacobus Groenewegen, een bekend voetiaans leke-theoloog, die o.a. ook veel contacten heeft gehad met Comrie en Van der Groe. Groenewegen was waarschijnlijk ook een van de medewerkers aan het driedelig werk: *De Oude Ortodoxe Leer der Ware Geref. Kerke verthoont en voorgesteld in verscheidene brieven*, geschreven door "enige liefhebbers der waarheid".

Dit was een boekwerk bestaande uit twintig brieven, die een aanval vormden op het boekje van de predikant J. du Vignon, het *Redenerend Onderricht*. Du Vignon meende vele ketterijen te bespeuren bij Eswijler. Daartegen wilde *De Oude Orthodoxe Leer* aantonen dat het boekje van Eswijler in overeenstemming was met de Schrift en met de leer van de ware gereformeerde kerk, zoals die gevonden werd bij mensen als Lodenstein, Brakel en Hellenbroek. Groenewegen heeft verder nog een boekje geschreven waarin hij onder andere ook Du Vignon en A. Driessen heeft bestreden. De titel van dit boekje is *De roem van Gods vrye genade*, Rotterdam 1739. Ook dit boekje is één felle verdediging van de rechtzinnigheid van Eswijler.

Er waren ook Voetianen die iets gematigder positief stonden ten opzichte van het boekje van Eswijler. Ze zagen wel wat duistere en minder goed te begrijpen passages, maar vonden de inhoud in zijn geheel toch goed te handhaven naar de eis van de rechtzinnigheid. De Groningse professor C. van Velzen was een van hen. Hij noemt het over Eswijlers geschrift ontstane verschil een betreuenswaardige verdeeldheid onder de vromen. Zo heeft ook Holtius gezegd dat dit geschrift zoveel opschudding veroorzaakte dat er gemakkelijk een scheuring uit had kunnen ontstaan met alle gevolgen van dien.

Tenslotte waren er ook Voetianen die de schadelijkheid van het boek wel erkenden, maar die het toch niet nodig vonden zich hier erg druk over te maken, zodat er nog meer verdeeldheid zou kunnen ontstaan. Tot deze laatsten behoorde ook Henricus Ravesteyn. Hij schrijft: "Ook is mij niet onbekent, wat droevige Verdeeldheden men onder zommige Broederen, ter gelegenheid van het onderzoek van het schadelijk Boekje van Eswijler, *Zielseenzame Meditatien*, over weinig jaren in mijn Vaderlijke Stad Rotterdam, en in de Classis van Schieland bespeurt heeft, en och dat men daar van de bittere gevolgen onder zommige leraren en Ledematen ten eene-malen mogt zien weggenomen." De twist was blijkbaar ver doorgedrongen in de gemeenten, tussen lidmaten en predikanten en lidmaten onderling, en nog steeds niet tot een einde gekomen toen Ravesteyn dit schreef.

De twist rond het boekje van Eswijler speelde ook een rol in de moeilijkheden rond de approbatie van Schortinghuis' Innig Christendom. De Groningse professoren Verbrugge en Van Velzen hadden geen bezwaren tegen de goedkeuring. Professor A. Driessen had echter wel enige bedenkingen tegen de inhoud, evenals zijn collega Gerdes. Nu had Driessen ook een grote afkeer van Eswijler. Hij vond dat uit diens boekje een pantheïstisch Godsbegrip naar voren kwam en dat het vol was van mysticisme en 'quiëtistische lijdelijkheid.' Daarom had hij graag gewild dat Schortinghuis in een naschrift stelling zou nemen tegen het boekje van Eswijler. Schortinghuis vond dat echter niet passend om in zijn boek een boek van een ander af te wijzen, temeer niet daar het ging om een boekje dat hij, naar eigen zeggen, niet eens goed genoeg kende.

Volgens De Vrijer stonden Driessen, Van Velzen en Schortinghuis lang niet zo ver uit elkaar als men wel zou kunnen denken. Volgens hem is er zelfs sprake van een analogie. Misschien dat een persoonlijke rivaliteit tussen Driessen en Van Velzen niet helemaal vreemd is geweest aan hun verschil in waardering.

3. Eswijler en Bernhardi

In 1864 verscheen de negende druk van de Ziels-eenzame meditatie, uitgegeven bij J. J. H. Kemmer te Utrecht. De man die deze tot op heden laatste druk heeft verzorgd is Jean Louis Bernhardi, een van Kohlbrugge's meest consequente volgelingen, " en

tevens een van de meest merkwaardige vrienden van Kohlbrugge. Bernhardi laat het werk van Eswijler voorafgaan door een voorwoord. In dat voorwoord laat hij zich in felle afkeurende bewoordingen uit over de vroomheid die hij alom ontmoet, en die hij tot in het uiterste kenmerkt als het werken van de vrome werken van het dode vlees, "het vrome godzalige vleesch, dat zich op heiligmaking toelegt, het dankbare vleesch, het vleesch dat door den duivel onderwezen is, dat een afkeer van de zonden heeft, kan het niet dulden dat er voor God maar één rechtvaardig, één heilig is".

Hij ziet in het lot van Eswijler dezelfde vijandschap, die ook zijn grote voorbeeld Kohlbrugge ten deel viel, ja zelfs met dezelfde beschuldigingen. "Wat moet men denken van dezulken die Eswijler voor een antinomiaan uitgekreten hebben? Immers dat het geslacht wat hem in zijne dagen schuwde nog niet uitgestorven is! En van waar komt het dat men de leer der genade zoo bitter vijandig is? Immers om dat men geene zonden heeft, hoe zeer wij met de groote menigte zeggen dat wij zondaars zijn. Bernhardi vindt bij Eswijler een even sterke nadruk op het feit dat het alles alleen uit Gods genade is, en dat er van de mens niets te verwachten valt. Rechtvaardiging en heiliging, beide zijn alleen in Christus te vinden.

Bij Bernhardi zien we het Kohlbruggiaanse standpunt met betrekking tot de verhouding van rechtvaardiging en heiliging in alle scherpte toegespitst. Hij wijst dan ook alle kerkelijke actie af, als vrome werken, waar het vlees zich in verlustigen kan. Daaronder valt dan ook al het werk en liefdadigheids-, zendings-, en evangelisatieverenigingen.

Dat Bernhardi Eswijler en ook nog andere auteurs uit de Nadere Reformatie opnieuw heeft uitgegeven zou een aanwijzing kunnen zijn, dat er toch wel meer affiniteit bestaat tussen de vrienden van Kohlbrugge, ja ook Kohlbrugge zelf, en de Nadere Reformatie, dan velen zo op het eerste gezicht geneigd zijn te denken. Wie Eswijler leest in de heruitgave van Bernhardi zal opvallend veel overeenkomst vinden met Kohlbrugge, tot zelfs in de bewoordingen en uitdrukkingen toe. Eswijler lijkt wel een zuivere prototype van Kohlbrugge, een Kohlbruggiaan *avant-la-lettre*.

We moeten hier echter op onze hoede zijn om niet te snel **Conclusies** te trekken. Het is namelijk zo, dat Bernhardi kennelijk nogal een vrije opvatting had over het opnieuw uitgeven van oude werkjes. Er staat wel in het voorwoord van de drukker van de vijfde druk van 1739 dat alles onveranderd naar de druk van 1685 is weergegeven, ***maar dit geldt niet voor de druk van 1864.***

Dat Bernhardi dit voorwoord van 1739 zonder meer heeft opgenomen is erg misleidend, want de negende druk is niet onveranderd. Bernhardi heeft talloze veranderingen aangebracht, waarvan hij geen verantwoording geeft. Er zijn allerlei niet onbelangrijke wijzigingen aangebracht in de uitdrukkingen van Eswijler en er zijn door Bernhardi, over het hele boek verspreid, gedeelten toegevoegd. Dat alles is duidelijk in Kohlbruggiaanse trant gebeurd en met de Kohlbruggiaanse terminologie. Vandaar dat Eswijler veel Kohlbruggiaanser lijkt dan hij waarschijnlijk is. Dat komt eenvoudig omdat hij door Bernhardi door de censuur van Kohlbrugge is heen gehaald. De Vrijer merkte reeds op dat Bernhardi telkens in de tekst typisch-Kohlbruggiaanse eigen zinnen bijvoegt, die echter steeds met Eswijler analoog zijn. Bij vergelijking van de uitgave 1739 met die van 1864 is mij gebleken dat het niet alleen om analoge toevoegingen gaat, maar ook om kritiek en correcties. En dat is niet gebeurd op ondergeschikte punten, maar juist waar het gaat om heel wezenlijke dingen in de gedachtenwereld van Eswijler. Dat is duidelijk als het gaat om de verhouding van oude en nieuwe mens. Bernhardi bekritiseert in een noot datgene wat Eswijler over deze verhouding zegt. Eswijler ziet oude en nieuwe mens als twee delen in dezelfde

mens. Daarvan zegt Bernhardi: "De geachte Schrijver, die overigens in zoo vele trekken het leven Christi bespreekt, heeft zich hier een weinig door het verstand zijns vleesch laten vervoeren, om te vergeten wat in de Schrift overal zoo duidelijk is: Adam, als de eerste mensch uit de aarde aardsch; - Christus, als de tweede mensch, de Heer uit den Hemel'. Typisch is dan ook het volgende. Eswijler zegt: "Nu in den eersten mensch is die voorsz. gestalte noch vol op vleeschelyck in hem / als een lichaem der sonde heerschende, Maer in den tweeden mensch is die gestalte noch maer ten deel in hem levende / en sich noch in veele dingen bewegende / maer niet heerschende".

Daar maakt Bernhardi van: "Nu, in de bondgenooten van den eersten mensch Adam is die voorzegde gestalte nog volop vleeschelijk, als een ligchaem der zonde heerschende, zonder dat zij het weten, of willen weten. In den bondgenooten van den tweeden mensch Christus maakt die gestalte hunne diepe ellende uit, daar zij zich nog in vele dingen bewegen, alhoewel zij er niet in leven". Consequent heeft Bernhardi overal waar Eswijler spreekt over het *vleselijk deel in de mens tegenover het geestelijk genadedeel* van de mens, deze tweedeling in de gelovige mens veranderd in de tegenstelling van *vlees tegenover geest*.

De wijzigingen zijn zo talrijk, dat, als we Eswijler zelf willen lezen, het niet mogelijk is gebruik te maken van de negende druk zonder een vertekend beeld te krijgen. De tussenvoegingen zijn ook vele, en vallen dikwijls op door een duidelijke Kohlbruggiaanse wijze van spreken, afwijkend van Eswijlers wijze van uitdrukken. Enkele voorbeelden. De uitdrukking "amen zeggen op Gods beloften" is niet van Eswijler maar van Bernhardi (Kohlbrugge). Deze uitdrukking komen we herhaaldelijk tegen. Vervolgens een zinsnede die qua taalgebruik bij Eswijler uit de toon valt: "Eenvoudig Amen te zeggen op dat heerlijk werk der verlossing, zonder naar heiligheid of zonde te vragen, dat vindt de vrome monnik in ons, al te godloos. En zoo kan vleesch maar niet vatten dat een door en door godlooze geheel heilig in zijn Christus is" - ". Het is alsof Kohlbrugge zelf hier aan het woord is.

Tenslotte een toevoeging waarin we de felle en strijdbare natuur van Bernhardi duidelijk bespeuren. Als Eswijler spreekt over de ootmoedigheid en zegt dat het past om voor kwaaddoeners met een medelijdend hart te bidden, met de gestalte van de Heere Jezus: "Vader, vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen", veel meer dan ze te versmaden, dan voegt Bernhardi daaraan toe: "tenzij de vuilaardige lasteraars en schijnheiligen, die de waarheid tegenstaan, Christus verloochenen, en om hunne lusten door te drijven vroom willen schijnen - dezulken kan hij gerust den Satan overgeven". Toch heeft Bernhardi zich niet geheel en al vergist als hij een duidelijke analogie ziet tussen Eswijler en Kohlbrugge. Bij beiden vinden we de volle nadruk op de soevereiniteit Gods en op de almacht van de vrije genade met daartegenover de onmacht van de mens. Bij beiden vinden we het *Geloofsrusten* alleen op de grond Christus Jezus. Het is niet bekend of Kohlbrugge Eswijler gekend of gelezen heeft. Het is mogelijk, maar evengoed is het mogelijk dat hij Eswijler indirect heeft leren kennen door zijn contacten met bevindelijke kringen die hem lazen en die dezelfde opvattingen hadden als die naar voren komen in de Ziels-eenzame Meditatieën. Hierbij valt vooral te denken aan de Rhedense kring rondom ds. W. Laatsman.

De Vrijer typeert deze kring als een duidelijke analogie van Schortinghuis en ook Eswijler. Er is sprake van een bevindelijkheid in de lijn van Eswijlers Ziels-eenzame Meditatieën. Ds. Laatsman was zeer geliefd in de kringen der conventikels en het zijn de gezelschappen geweest die vooral het erfgoed van de Nadere Reformatie bewaard hebben en waar ook altijd nog graag in het boekje van Eswijler werd gelezen. Het is

heel goed mogelijk dat Eswijler bekend was in de kring rond Laatsman. Het is in ieder geval opvallend dat we bij Laatsman en de zijnen overeenkomst vinden in opvattingen en in de bevinding van het geestelijk leven met Eswijler. Ook bij hen was geheel en al het geestelijk leven gericht op de bevinding van ellende en genade. Verder ontving ook de gedachte van de menselijke onmacht tegenover Gods verkiezende vrijmacht een zwaar accent." Ook is er sprake van eenzelfde leer van de heiligmaking, die Laatsman bracht onder de verdenking van antinomianisme, wat ook zo was bij Eswijler en bij Kohlbrugge.

Het is niet duidelijk of Kohlbrugge voor zijn opvatting over de heiligmaking, die zo opzienbarend naar voren kwam in zijn preek over Rom. 7: 14, afhankelijk is van Laatsman. Het is ook mogelijk dat beiden vanuit eenzelfde geestelijke achtergrond tot deze ontdekking gekomen zijn, vanuit die achtergrond die voor een groot deel mede gevormd is door W. Schortinghuis en Eswijler. Het is trouwens opmerkelijk hoe Rom. 7 ook in de Ziels-eenzame Meditatieën een grote rol speelt. In ieder geval was Kohlbrugge, evenals Laatsman en zijn kring (waartoe ook behoorde Ursuline Philippine baronesse van Verschuer, de latere tweede vrouw van Kohlbrugge) niet vreemd aan de geestelijke achtergrond die gevormd is door het erfgoed van de Nadere Reformatie. Omdat we echter weinig weten wat Kohlbrugge gekend en gelezen heeft van de schrijvers van de Nadere Reformatie is het erg moeilijk om direct verbanden aan te geven. We kunnen daarom niet verder komen dan een min of meer sterk vermoeden.

Tot zover over de Ziels-eenzame Meditatieën in de negentiende eeuw.

Er is na 1864 geen druk meer verschenen. Ik heb de indruk dat er ook nu nog wel kringen bestaan waar de gedachten van Eswijler niet als vreemd overkomen. Er zullen ook nu nog wel mensen zijn die in dit boekje de dierbare bevindelijke waarheid ontdekken zullen als ze het lezen. De stijl is wat duister en het geheel wat te langdradig voor mensen van deze tijd. Maar toch, als het in deze tijd, waarin vele "oude schrijvers" uit het stof der eeuwen worden opgediept en opnieuw uitgegeven, tot een herdruk zou komen, dan zou Eswijlers boekje ook nu nog worden gekocht en gelezen. Het is alleen de vraag of zo'n herdruk gezien de inhoud wel zo wenselijk zou zijn.

4. De waardering van Eswijler

Het boekje van Eswijler is in de loop der eeuwen nogal verschillend gewaardeerd en geïnterpreteerd. Hiervoor hebben we al enkele verklaarde tegenstanders en enkele vurige verdedigers ontmoet. De meeste kerkhistorici beoordelen Eswijler nogal negatief, met de beschuldiging van een reeks ketterijen. Hij werd ondermeer beschuldigd van hattemisme, spinozisme, quiëtisme en mysticisme. De meesten baseren zich voor hun oordeel op wat Ypey en Dermout over Eswijler schrijven." Dit doen o.a.: J. Reitsma, " L. Knappert, " H. Heppe, "" A. Ritschl, " en W. Goeters."

Ypey en Dermout vinden dat het boekje was opgesteld in "eenen, vaak niet veel verstaanbaren, dikwijls dubbelzinnigen, soms geheel verwarden stijl. Eswijler opent een middenweg tussen de antinomiaanse mystiek en de nomiaanse Voetianen van zijn tijd. Verder hebben ze er kritiek op dat Eswijler de Heilige Schrift een dode en dodende letter noemt en dat hij, hoewel hij ijvert tegen een valse mystiek, toch zelf aan de mystiek niet ontkomt. "Voor het overige stoot men in dit werk telkens op vreemde uitdrukkingen, ook zulke, waar van het denkbeeld, hetwelk de man er aan

gehecht heeft, zeer donker is, en op asketische spitsvindigheden, waardoor ten minste eenvoudigen geheel in verwarring van begrippen moeten geraken".

Tegenover het koor van allen die Eswijler min of meer negatief beoordelen, staat één kerkhistoricus die het voor hem opneemt, namelijk M. J. A. de Vrijer. Hij noemt de beschuldigingen als zou Eswijler een leer van algehele lijdelijkheid en zedelijk onvermogen brengen, volkomen onjuist. "Van een quiëtistisch quakerianisme wil Eswijler niets weten; evenmin van antinomianisme". De Vrijer ziet Eswijler en zijn boekje staan in de lijn van Lodenstein en Schortinghuis en van de Heidelbergse Catechismus. Eswijler is geen onmachtzuchter. "Maar hij wierp de ruiten in van het heilige huisje der deugdminnende vroomheid - vandaar de woede van vele orthodoxen en van vele vrijzinnigen tegen hem".

De Vrijer vindt het onjuist om Schortinghuis en zijn 17e eeuwse analogie Eswijler te laten beoordelen door de bril van de 18e-eeuwse tegenstanders. "Men kan evengoed een mysticus door Ritschl laten beoordelen".

Tenslotte ziet De Vrijer nog een merkwaardige analogie Eswijler - Jacob Groenewegen - Nijkerks réveil van 1749. "De samenbinding ligt hierin, dat Eswijler, Groenewegen, Gerardus Kuypers alle drie de onmisbare persoonlijke bevinding der wedergeboorte accentueren. De mensch Eswijler, die niets van eigen werk, maar alles van Gods genade verwacht, is in die verwachting een bevindingsmensch en in deze bevinding rust de analogie Eswijler, Jacob Groenewegen, Kuypers, Schortinghuis. Het is de bevinding van de waardeloosheid der zelfgemaakte bevinding".

5. Inhoud van de Meditatiën

Het is niet gemakkelijk om een samenvattend overzicht te geven van de inhoud van Eswijlers Ziels-eenzame Meditatiën. De aard van het boek brengt dit met zich mee. Het is geen systematisch opgezette verhandeling, maar eigenlijk één lange meditatie. Eswijler mediteert bijna vijfhonderd bladzijden lang ononderbroken voort. Er is in het boek geen enkele hoofdstukindeling en ook geen ordelijke rangschikking van de diverse gedachten. Telkens weer vervalt de schrijver in herhaling en het is voor de lezer niet altijd even duidelijk waarom en wanneer hij overgaat tot iets nieuws.

Daarbij komt dan nog dat hij geen heldere stijl van schrijven heeft, hij is erg langdradig en vaak duister in zijn redeneringen. Het gevolg hiervan is dat er vele dingen zijn die voor tweeërlei uitleg vatbaar zijn. Zo komt het misschien ook dat niet alleen mensen, vreemd aan de geestelijke achtergrond van Eswijler, zijn boekje verdachten van allerlei ketterijen, maar ook mensen die niet eens zo ver van zijn gedachtewereld af stonden, terwijl anderen het vurig verdedigden als zuiver gereformeerd. Het is vaak erg moeilijk op te maken wat Eswijler nu zelf heeft bedoeld. Dat hij sterk eenzijdig is valt niet te ontkennen, maar het is de vraag of het terecht is hem te beschuldigen van allerlei ketterijen. Het boekje heeft het karakter van een meditatie, het is de weergave van de persoonlijke bevindelijke ervaring van de schrijver. Dat brengt met zich mee dat het niet juist is er een grote evenwichtigheid van te verwachten.

Het is niet aan mij een oordeel te vellen ten gunste of ten ongunste van Eswijler. Daarvoor is de tijd waarin hij leefde en zijn geestelijke Umwelt nog niet goed genoeg bekend. Het lijkt het beste, te proberen thans enkele hoofdgedachten in het kort weer te geven om zo een indruk te geven van de inhoud. Ik wil daarbij voornamelijk Eswijler zelf aan het woord laten, in citaten. Zij zijn uit de vijfde druk van 1739, die

geen enkel verschil vertoont met de eerste druk van 1685. Achtereenvolgens worden behandeld: **Wet en evangelie - rechtvaardiging en heiliging; Menselijke onmacht en nietigheid; geloof; bevinding; mystiek.**

6. Wet en evangelie - rechtvaardiging en heiliging

Eswijler zegt in zijn voorreden aan de christelijke lezer dat hij door Gods genade een "opgeklearde helderheid" van zijn staat heeft ontvangen en dat hij daardoor het rechte onderscheid heeft leren zien tussen de "eigen werkelykheid na de Wet, en Godts vrye genade na de koers des Evangeliums der suyvere rechtveerdigmakinge" (2)." Zelf had hij daar omtrent lange tijd getalmd en gesukkeld. Hij kreeg "een klaar gesigt tusschen de Wet ende het H. Evangelium, waar uit dat door des Heeren goetheit ook in mijn ontstont een onderscheydenlyke oordeel tusschen het waen, en tusschen het waer geloof, eygen kracht en verborgen soeckingen van eygen gerechtigheyt" (2).

Vanuit deze bevinding is het boekje ontstaan en dit is de eigenlijke samenvatting ervan. Eswijler schreef het voor zijn vrienden en kinderen en wilde het pas na aandrang van anderen in de openbaarheid brengen. Hij schreef vooral dit werkje voor mensen die geen troost konden scheppen uit Gods beloften omdat ze de genade in hun leven niet konden ervaren en omdat ze geen recht zicht hadden op hun geestelijke staat. Dat komt volgens Eswijler omdat ze zichzelf niet schatten naar het geestelijk genadedeel in hen (in de gelovige is een vleeselijk deel en een geestelijk deel).

Er is bij velen gebrek aan troost en onzekerheid over de staat, omdat ze de rust proberen te vinden in het werken naar de Wet, terwijl een waar gelovige zichzelf leert schatten naar het evangelie, en zo vrij is van de Wet. Vrij van de wet, "dat is geseyt / dat een waer-gelovige niet meer der wet / (dat is) na de gerechtigheyt der Wet en leeft / maer die gestorven is" (6). De Wet moet duidelijk worden onderscheiden van het evangelie. "En nademael in 't H. Woort Godts beloften het geloove / na de koers des Evangeliums / eygentlijck voorkomt / en niet de vermaningen of geboden / want die behooren tot de wet / so isser dan wel degelyck op te letten / dat men een gesont en suyver onderscheyt weet te maken / tusschen de Wet en 't Evangelium / eygen werck na de wet of vrye genade na de koers des Evangeliums / wanneer ons 't Woort soo voor mocht komen" (11). Al wat in de Wet wordt geboden, ook de geboden van het evangelie, namelijk geloof en bekering, dat alles geeft het evangelie. Het evangelie omvat Christus als vervulling der Wet. Een gelovige is niet meer onder de Wet maar onder de genade, dat is: "dat Godt uyt vrye genade den waer-gelovige als een doot sondaer aengemerckt / sonder aenmercking sijns persoons of eygen werck / niet alleen van de schultstraffe / maer oock van de heerschappy en macht der sonde verlost heeft / en soo voorts van de smette en onreynigheyt der sonde ook allengskens noch verlossen sal" (14). Wie aan de Wet gestorven is, dat is aan zijn eigen wettische werken, die wordt niet meer gedreven door het gebod, maar door het evangelie van Christus. De Wet werkt alleen tot voorbereiding van het geloof en is slechts de tuchtmeester die tot Christus uitdrijft. De ziel begint ondervindelijk te kennen "haer geestlijk onvermogen / en dat sy soo waerlijk een arme van geeste is / en nu langer tot haer redding niets en weet / noch in 't minste niets kan doen / dienvolgende over haer lijden moet allen den aendranch en vloek van de gansche wet / tot datse haer geheel en al / als eenen elendigen en machteloosen sondaer / in haar selfsheyt heeft gedoodt / en in al haer eygen vermogen naeckt als den verlooren soon / uitgetoogen heeft / en door de wet / als door een tuchtmeester / soo naeckt / machteloos en ellendigh voor God wort neergestelt / en tot Christum gebracht" (65, 66). Eswijler ziet de Wet alleen als

noodzakelijk tot verbrijzeling van de ziel zodat hij zo tot geloof kan komen. Aan de functie van de Wet als regel der dankbaarheid lijkt hij nauwelijks plaats te geven. Hij wil ten enen male niet weten van het werken van de werken die God behagen, ook niet vanuit het geloof. Ook dat behoort tot de "eigenwerckelykheit" (zie 62, 63). Er is trouwens geen sprake van een heiligmaking na de rechtvaardigmaking waarin de mens op enigerlei wijze werkzaam zou zijn. Zoals de rechtvaardigmaking alleen door het geloof in Christus is, zo ook de heiligmaking. "Der halve soo moet de Heere Jesus het alles sijn voor de ziel tot rechtveerdigmaeking en heyligmaekingh / gelijk hy daer toe is van Godt geworden." (70, 71). Er kan dus geen sprake zijn van een opgeroepen worden tot een nieuwe gehoorzaamheid en dankbaarheid in de heiligmaking, de mens wordt alleen opgeroepen zich als een onmachtige te laten vallen op vrije genade.

Eswijler is vanwege deze opvatting over de Wet beschuldigd van antinomianisme. Zijn gedachten komen in zekere zin overeen met wat door Polman hieronder wordt verstaan." Maar als antinomianisme ook betekent een verachting van de wet en een leven zonder wet in wetteloosheid, dan is deze beschuldiging aan het adres van Eswijler niet terecht. Immers, de wet blijft wel van kracht en de plicht blijft wel gelden, maar de kracht in de mens om die plicht te vervullen ontbreekt.

Op de vraag of het leven vrij van de wet, ook betekent leven zonder de wet, geeft Eswijler ten antwoord: "Neen / de wet Gods is en blijft alletijt een en deselve wet / want daer en is voor ons geen ander uytdruksel van Godts wil / noch geen anderen regel van ons leeven / dan de selve" (78). En verder: "So dat vry te wesen van de wet / niet te seggen is / nu vry heen in de sonde na ons eygen wil / sonder eenige regel of wet te leeven; neen / maer te leeven na de wille van ons Heer en Man / wiens eygen wy geworden sijn / op dat die geene die nu na de genade leeven / niet meer haer selven souden leeven / maer na de wille des geene die voor haer gestorven en opgewekt is / " (79). Het enige werk dat van de mens gevraagd wordt is het werk dat God Zelf werkt, het geloof in Christus, en dat betekent leven naar Zijn wil.

Er is volgens Eswijler geen zekerheid omtrent de staat van een gelovige te krijgen vanuit de goede werken des geloofs. Die zekerheid wordt door het doen en het zien van goede werken in eigen leven niet bevestigd, noch door het ontbreken van deze werken, voor eigen ervaring in het leven, geschokt (zie 208). De zekerheid is er alleen in het geloofsrusten op de vrije genade, waartoe de mens geheel lijdelijk wordt gebracht. En als de gelovige dit geloof oefent, dan houdt hij Gods geboden volkomen. "Soo dikwijls als een geloovige sijn geloove oefent, soo doet hij wat Godt behagelyk is, en bewaert al sijn geboden" (370 noot g).

7. Menselijke onmacht en nietigheid

Vanuit de geestelijke ervaring die Eswijler heeft gehad kan hij niet anders dan de volle nadruk leggen op de onmacht en de nietigheid van de mens. Hij noemt dat een "bevindelycke onmacht en geestelycke onmogelyckheit". Dat is niet alleen de kleinheid van de mens als schepsel tegenover de Schepper, maar ook die van een verloren zondaar voor een heilig God en een genadeloze, die niets is als hij ziet op Gods vrije genade. Deze nietigheid van de mens is voor Eswijler heel wezenlijk. Het is iets wat iedere gelovige niet alleen weten moet, maar ook in alle diepte bevindelijk heeft moeten ervaren. Anders kan hij nooit een echt gelovige zijn. Het is de nietigheid en onmacht om ook maar iets te doen tot eigen zaligheid, maar ook het onvermogen om na ontvangen genade zelf de heiligmaking te werken, het is het geestelijk onvermogen om te doen wat de wet vraagt. Het is God die als eerste oorzaak van alle

dingen de zaligheid volkomen werkt. Daar hoeft of kan van de kant van de mens niets bij.

Eswijler is in zijn spreken over de kleinheid van de mens niet direct afwijkend of ongereformeerd. Het is alleen zo, dat hij deze gedachte tot in het extreme doorvoert, zodat hij wel bij een lijdelijkheid moet uitkomen, waarin de mens alle zelfstandigheid verliest en tot een louter lijdend voorwerp wordt. Eswijler zegt: "En daarom soo is het seckerlijck de waerheyd dat van een waer Christen gezeyt kan worden dat hy niets en is / reeden: om dat Godt alles is / en daer voor oock erkent wil wesen /" (161). Over de staat waarin de gelovige raakt zegt hij: "een gantsche geloovige staet van kinderlyke Onnoselheyt / bevindende haer selven als een kindeken dat van alle eygenheydt gespeent is / leggende in een gantsch lydelyck en eenvoudigh onvermogen neder voor den Heer / dat zich laet behandelen / hebbende geen wil noch keur / op wat syde dat men het oock leggen wil / Psalm 131" (161).

Schortinghuis staat bekend als de man van de "vijf dierbare nieten", maar ook bij Eswijler vinden we die al: "ick Heere / ben niets, noch ick en verstaen niets, noch en ken, noch en vermach by my selver niets met d' alle" (173).

De onmacht van de ontdekte zondaar is dus in alle opzichten groot. De zondaar ervaart dat hij tot niets waartoe de Here hem roept in staat is, zelfs niet tot geloof en bekering, tot liefhebben en vrezen van God, waartoe hij door het Woord geroepen wordt (zie 108). Maar in alles waarin hij zijn onmacht ervaart, gaat hij niet werken, maar vragen om dat wat van hem geeist wordt, daarbij pleitend op Gods beloften. "Siet so blijft den verlegen Sondaer uyt die bevindelijcke kennisse van sijn onvermogen dan aen den Heere hangen / even als Jacob aen den Engel deed /" (129). Misschien dat men hier toch zou kunnen spreken van enige werkzaamheid, nl. het pleiten op Gods beloften, maar dat is iets wat een mens pas kan doen als hij bevindelijk zijn onmacht heeft ervaren, en die ervaring ligt niet in zijn vermogen om die te werken, maar die werkt God bij wie Hij wil, naar Zijn welbehagen.

Over het algemeen is het enige waartoe Eswijler zijn lezers oproept, het wachten totdat het God behaagt in hen Zijn genadewerk gestalte te geven. "En soo wanneer hy (d.i. de ziel) te eeniger tyt sijn tegenwoordige werkingh in hem niet gevoelt / soo wacht hy al op den Heere, hy en heeft nu langer by hem selver sulcken gesetten beding niet meer als voor deesen van soo bepaelt te seggen en te wenschen / ick wou dat het dus vroolick / of soo bly met my ware etc. dan waer ick" er wel of beeter an; neen / neen / de Ziele wacht maer in alle gevallen daerse dan in is op den Heere / seggende wil de Jehovah met sijn aenschijn op my schijnen / en ademen met sijn lippen / soo sal ick seeckerlijck vertroost worden / en gelieft hy wederom sijn aengesicht voor my te verbergen / soo moet ick Geestelick lijden / en needsaekkelick in ontsteltenissen leeven" (58, 59). God leert de beloften door lijdelijk verwachten geestelijk verstaan, bevinden en zien.

Er is hier bij Eswijler sprake van een lijdelijkheid die met het geloof zelf gegeven is. Geloven is immers zelf totaal niet werken, maar God alleen laten werken. Eswijler spreekt in dit verband van de kindsgestalte van de gelovige. Dat is: "dat een kindeken ten allen tyde in sijn onvermogen meer moet lyden dan 't kan wercken / en in sijn eygen kracht hem te redden weet." Ook dit kan men dan alleen ervaren als God het geeft. Als iemand het alleen verstandelijk weet dat hij als een kind moet zijn, dan zal hij in zijn kindsgestalte zelfs nog eigenwerkelijk bezig zijn. Een ziel die dan ook de genadewerking van Gods Geest niet in zich bevindt, die kan niet anders dan wachten tot die kracht ook in zijn leven geschieden zal (zie 274).

Op de vraag, wie er zo bekwaam is in het geloof te wachten, geeft Eswijler ten antwoord: "Hier om ook na den Heere toe / als 't immers veelmael geseit is / dat dit van niemant niet verwacht en wordt / dat hy yets doe / maer dat hy na den Heere gaet op dat die 't hem doe / gelijk als de Heere sulke verlegen ziele tot hem roept / om de sulke / dit en al 't geene wat sy geestelijk meer bevinden / haer 't ontbreeken / geven wil / uyt een fonteynen van vrye genade / en dat voor niet /" (276, 277).

Op zichzelf gezien is het zeker waar dat het geloof het werk Gods is, en dat daarom alles wat uit het geloof voortkomt evenzo uit God is. Wat de mens nodig heeft kan hij alleen van Gods genade en Gods Geest verwachten. Maar dat hoeft nog niet te betekenen dat hij alle zelfstandigheid verliest en alleen maar lijdelijk is. Het kan zijn dat het wachten bedoeld is als een biddend en vertrouwend wachten, en niet zozeer als een onzeker, lijdelijk maar afwachten. Maar vanuit de algehele indruk van dit boek is het goed voor te stellen dat velen in de conventikels, die Eswijler graag lazen, vanuit een lijdelijke inslag door dit boekje versterkt zijn in hun mening, dat een mens niet meer kon doen dan maar lijdelijk afwachten tot het God mocht behagen het werk van de genade in het leven gestalte te geven naar Zijn verkiezend welbehagen. Daar kon een mens immers nooit enige invloed op hebben, ja, zo had het bidden erom ook niet veel zin meer. Het is heel goed mogelijk dat mensen door het lezen van dit boekje versterkt zijn in een enge opvatting van Gods verkiezende vrijmacht, en het is de vraag of dat toch niet de bedoeling is geweest van de schrijver.

8. Geloof

De volkomen rust en vrede voor de ziel is alleen te vinden in het rusten op de beloften door een waar geloof. Niet in de werken van de mens, niet in allerlei werkingen en ervaringen van de mens, maar alleen in de grond van het geloof, de vrije genade Gods in Jezus Christus, kan de ziel zekerheid vinden en zijn geestelijke staat recht bepalen. Het wezen van het geloof is: "dit / als namentlijk / wanneer de Ziel door 't ware en distincte bevindelijke gesicht van Vloek en Sonde / daer tegenover dan ook haer geestelijke onmacht en elende by haer selven bespeurende / buyten hoop van eenigh middel van behoud geraekt / en in de gestalte van maer enkel en alleen op dat eenige middel Christus siet / even als de gebetene in de woestyne op de slangh siende / dat de Heere Godt dat noch tot behoudt des Sondaers tot een versoeninge heeft voorgesteld" (86, 87). Het is ook: "dat sien na Godt ende sich wenden na Godt door Christus / en dit is dat beschouwen en sien op Godt / als namentlijk die den Soon aenschout / ende in hem gelooft / dat is / sijn voldoening en vernoegen alleen daer in neemt, die heeft het eeuwige leven" (87). Tegelijk met het wezen van het geloof zijn ook de werkingen gegeven. Deze werkingen zijn: "het willen en begeren, hongeren en dorsten na de Gerechtigheit / Heyligheit en vrede door den Heyligen Geest".

Door het geloof wordt de gerechtigheid van Christus omvat en daarin alleen ligt de rust. Daarom zegt het evangelie, "dat dengene die niet en werckt maer gelooft / die wordt zijn gelooft (dat is om 't geene hy daer omvat) het welke is / dat Godt den verlegen Sondaer zijn genade tot behoud voor niet geschonken / en door den Middelaar geheel gepresenteert en aengeboden heeft / en den Sondaer dit zoo aennemende / soo ist dat hem dan dit wordt tot rechtveerdigheit gerekent" (147). Wat is dan die gerechtigheid? "Niet anders als op vrye genade de Jehova, Heere onze gerechtigheit selver, in alles, Jer. 23: 6. het welke is / sonder inmengsel van ons eygen werck / der suyveren Jesus / 1 Cor. 1 : 30. door het gelooft in ons herte woonende /" (246). Het geloof is de vereniging met God in Christus. En buiten Christus kan niets de ziel voldoening geven en zekerheid. Daarom moet het komen tot de bevindelijke gemeenschap met Hem.

Duidelijk moeten worden onderscheiden het geloven zelf en het oefenen van het geloof. "Het eerste is voor 't laatste / en het laatste uyt het eerste: want zo drae als den Heyligen Geest het geloof als den boom des levens in het herte plant / zoo brengt dat daer oock dadelijk zijn vruchten voort / want waer dat leven is / daer is terstont oock oeffeningh van den levenswercking / hoe wel niet de oeffeningh het leven / maer een effect en bewys van 't leeven is" (148). Door die oefening van het geloof "soo wordt die heymelijke vrintschap en geestelijcke gemeenschap die der in den wegh des geioofs door de Middelaer Jesus / tusschen Godt en den Sondaer is / in een gelovige vereeniging door geestelijcke liefde-werkinge in het binnenste gedurigh onderhouden" (149). Dit geschiedt echter zonder dat ook maar het minste werk van onze kant wordt toegevoegd, maar het is God alleen, die ook de oefening van het geloof werkt in de "verlegen" zondaar. Zo wordt door het geloof de ziel eenswillens gemaakt met God. "Soo kan dan hier op dese wyze het gelove wederom vereenigen en t'samen brengen twee verschillende partyen / en in dese vereeniging is een geestelijcke wederzydige goetwilligheyt / eerst van Godts zyde uyt genade tot den Sondaer / en daer uyt den Sondaer weer tot Godt / in een volle genegentheyt tot malkanderen / van so den eenen wil soo wil den anderen" (150).

Al zegt Eswijler dan schone dingen over het rusten van de ziel in het geloof, op de beloften van vrije genade in Christus, toch is dat iets waartoe iemand niet gemakkelijk komt, er gaat eerst heel wat aan vooraf. Het bevindelijk besef van eigen onmacht en ellende en de bevindelijke verbrijzeling onder de vloek der Wet gaan noodzakelijk vooraf aan het komen tot geloof. De volgorde is eerst de ellende door bevinding leren kennen, en als men dan zo als ellendige zonder enige hoop en uitzicht in onmacht neerligt, dan pas de toevlucht mogen nemen tot Gods beloften. Het ware geloof stelt altijd vooraf "kennisse van onmacht / en op het geestelijkste na de Wet / ellend" (253). God heeft lust daaraan dat de goddelozen zich bekeren en leven, "Maer op die conditie / dat de Heere God aen niemand zijn genaed ofte leven geeft / dan aen de belasten en verlegen Sondaers / met haer sonden en die nu ondervindelijk begint te kennen en te sien / dat hy by hem selven niets en heeft dan sonde /" (113). De mens moet zichzelf eerst goed onderzoeken of hij aan deze voorwaarden voldoet, anders kan hij tot de beloften niet komen. Die voorwaarde moet de Heere eerst vooraf in ons doen geschieden. Alleen hij die de ellendekennis bij zichzelf ontdekt, die staat "met zijn verlegentheyt onder de beloften van volle en vrye genade" (114).

Het evangelie dat op zich zo ruim en rijk is in de aanbieding van genade wordt hier voorwaardelijk beperkt. Eswijler kan dan ook niet meer de belofte van vrije genade prediken voor zondaren, maar het aanbod van genade geldt alleen voor diegenen die zich bevindelijk als zondaar hebben leren kennen. Het gevaarlijke gevolg hiervan is, dat men wordt teruggeworpen op zichzelf, tot het zelfonderzoek, met de vraag of de verlorenheid wel echt en diep genoeg ervaren is, in plaats van dat men van zichzelf af gericht wordt op Gods genadige belofte. In de geest van de lijdelijkheid betekent het voorwaardelijke tevens dat ieder die zijn eUende nog niet heeft Ieren kennen, maar moet afwachten totdat het God behaagt die te leren kennen en zo langs deze weg te brengen tot geloof.

9. Bevinding

Eswijler wijst het bouwen en rusten op de bevindingen van de mens af. De ziel is vaak haar rust kwijt omdat ze die zoekt in hoedanigheden, omdat ze altijd weer rust zoekt in

iets dat minder is dan de Heere Zelf. Het is een "bedriegelyke sake / soo wanneer yemant synen staet wüde schatten en vesten op eenigen beelden van sichtbare / hoor of voelbare werckingen ofte hoedanigheden / sonder den Heere selver geestelijk te genieten in syn beloften / als borge voor syn saek / het welke "t wesentlijke is in allen" (328, 329).

Al is de bevindelijke ervaring op zich geen rustgrond, toch gaat het geloof nooit zonder de ware bevinding. Men kan geen bladzijde opslaan of men komt er wel enkele keren het woord "bevindelijk" tegen. Al wat de gelovige naar zijn geestelijk deel kent is echt bevindelijk. Dat is een door God in het leven gewerkte diepe en innerlijke ervaring. Allereerst krijgt de ziel een bevindelijke kennis van zijn ellende, "soo dat hy door geestelyke bevindinge / uyt het pit binnenste van zyn ziel / zyn geestelyke ongeschiktheyt / naektheyt / en magteloosheid gewaer wordt /" (196). Pas dan leert de gelovige werkelijk Christus bevindelijk nodig te krijgen. Hij leert dan ook de werkingen Gods bevindelijk te onderscheiden. "En dit soo weet, ende kent, ende siet een soodanige ook bevindelijk klaer en onderscheyden by zijn herte omtrent alle zijn bedrijven / of hy het is die hem beweegt iets spreekt / of doet / dan of het ook de Heere is die "t in hem / voor / of door hem doet / en die hem door de innerlijke beweginge Jesu Christi geestelijck door de waerheden van het woort in zyn ziele aenroert /" (197).

Zo verstaat het geloof door een bevindelijke gemeenschap alles wat het ontvangt, en wat het mist en daarom van God verwacht. Eerst uit de bevindelijke nood kan een echt gebed tot God voortkomen, want "de bevindelyckste noodt van ons ellendigheydt, is die baermoeder van het geestelyckste gebedt, waeruyt een sucht na Jesus toe, veel meerder is dan duizent woorden" (198 noot q).

We zien bij Eswijler nog niet direct een veelheid van bevindelijke gestalten en ongestalten, in de vele mogelijke standen van het geestelijk leven, zoals die later door sommigen breed zijn uitgewerkt. De bevinding concentreert zich hier op het aan de ene kant tot in de volle diepte ervaren van eigen onmacht en van daaruit aan de andere kant wachten op en de toevlucht nemen tot de genadige belofte.

Alleen de ware gelovige krijgt van God de volle waarheid van het Woord te ervaren in zijn ziel. Zijn bevinding onderscheidt hem dan ook van alle niet echt gelovigen, de waangelovigen en de ongelovigen. Een mens kan verstandelijk overtuigd zijn van de waarheid, dat hij ellendig en verdorven is door de zonde, dat Gods oordeel rechtvaardig is, hij kan ervan overtuigd zijn dat hij daarvan gered moet worden, ja, hij kan zelfs verslagen en bedroefd zijn over de zonde, maar als het alles zonder genade is, dan is het nog het doen van dode werken dat hem beheerst (zie 177, 178).

Op de vraag of diegene, die de leer der genade grondig verstaat met het verstand ook hierin troost en vrede vinden kan, antwoordt Eswijler: "Voor af dient aangemerkt / dat sulken letterlijcken bevatting des Evangeliums sonder Geest / wel zijn tienduysenden verslagen heeft / en soo oock noch. En daerom soo segge ick op die vrage neen / want de leere der genade / schoon noch so grondig geleert en gekent / als "t immers sou mogen wesen / en zijn troost en vertrouwen daer op te stellen / om dat men die so verstaet en weet / sonder Jesus geestelijck selver / door vereeniging in sijn ziel te hebben / en dat hy daer in door "t geloof en liefde / werkt / en woone / en die mensche verlichtende tot kennisse van Gods heerlyk beelt / 2 Cor. 4:4 en is niets" (243). Daarom is het onderscheid tussen een waan-gelovige en een waar-gelovige daarin, "dat den Geest Christi die wesenthjcke waerheyt selver brengt gelooviglyck aen "t herte van den Sondaer / daer het den waengeloovige maer sitten blijft in de herssenen / maer in tegendeel soo wordt de ziele des waergeloovers door de Geest der

aenneminge tot kinderen met Godt als zynen Vader om Christi wille vereenigt / waer door hy inwendige getuygenissen van verseeckering geniet dat Godt in Christo sijne gerechticheyt en sterkte is" (248).

Dit onderscheid tussen een louter verstandelijke bevatting van de waarheid, zonder de geestelijke bevinding, en de geestelijke geloofservaring brengt ons tot wat Eswijler in dit verband zegt over de werking van het Woord Gods. Een gelovige verstaat het Woord naar de geest, naar het genadedeel in hem, dat uit God geboren is, en niet naar zijn vleselijk deel, dat alleen de dode werken doet en dat blind is voor de waarheid. Een ongelovige kan het Woord niet verstaan omdat hij alleen vleselijk en dood is. Men moet onderscheiden Tioe dat het heylige Woort tot tweederley menschen spreekt / so na de uysterlycke letter / als nae den geestelijcken sin; Na den uysterlycke letter soo doodt het den genadelosen / maer na den geestelijcken sin / soo maeckt het levendigh den geloovigen" (25). De letterlijke zin van de Schrift is dus de ware niet, maar de geestelijke, waardoor de gelovige bevindelijk leert ervaren wat God tot hem spreekt. Daarom is het niet voldoende dat het evangelie in de beloften gepredikt wordt, want deze waarheid kan met het verstand niet worden aangenomen. Nodig is een innerlijke verlichting en een opening van het hart door de Heilige Geest. Eswijler maakt dan zelfs onderscheid tussen de waarheid en de ware waarheid (zie 239).

Wij besluiten deze paragraaf met een citaat waarin te zien is hoe dit veel *te ver doorgedreven spreken over de geestelijke kennis van Gods woord* alles ook te maken heeft met een sterke onderwaardering, om niet te zeggen minachting, van al het uiterlijk gebeuren en het objectieve, ook als het gaat om de heilsgeschiedenis. In de trant van het bekende: al was Christus duizendmaal in Bethleem geboren en niet in mijn hart, dan was ik nog verloren zegt Eswijler: "Andersins soo mach Christus ons langh genoegh in de letter der Schrift voorgedragen / en in de Historie sijnes lydens daer het Evangelium gepredickt en aengebooden worden / maer soo Christus niet geestelijk door 't geloof in ons verschynt / en hem daer door in onse conscientie openbaert / en sich als nedersette om die te bevredigen / soo en suUen / noch en kunnen wy nooyt waerlyk een recht beseffen noch verstant van de wesentlijke en geestelijke waerheyt uyt het woort genieten" (240). Dit brengt ons tenslotte bij het laatste: de mystiek.

10. Mystiek?

Voor Eswijler was, zoals we reeds zagen, het geestelijke en innerlijke het wezenlijke. Dat is in alle opzichten zo. Als het gaat over het Woord, dan is er een letterlijke en een geestelijke werking, de letterlijke zin doodt en de geestelijke maakt levend. Daarmee overeenkomstig is er een verstandelijke kennis en een bevindelijke, ja ook in de gelovige zijn als het ware twee personen aanwezig, het vleselijk deel of oude mens, en het geestelijk genadedeel of nieuwe mens. Naar het laatste moet de gelovige worden beschouwd, ja, het is zelfs zo dat de zonde hem, naar dat geestelijk deel, als wedergeborene niet meer raakt. De aandacht voor het geestelijke en bevindelijke doet Eswijler uitsluitend de blik naar binnen slaan, naar de ziel, waar alles geschieden moet. Al het uiterlijke, in het leven, in het Woord, ja zelfs in de heilsfeiten, is zonder betekenis als het niet door Gods Geest in het hart gebracht wordt. Dit is niet mystiek in de volle zin van het woord misschien, maar het vertoont wel mystieke en spiritualistische trekken. Het Woord als tegenover verdwijnt niet en ook niet de distantie tussen God en de mens.

Maar wat Eswijler schrijft over de inwoning Gods roept toch op zijn minst vragen op. Worden hier God en de mens toch niet op een onschriftuurlijke manier op elkaar betrokken? Eswijler spreekt over de vrijstad Gods, waarheen de gelovige vluchten moet. Die vrijstad bevindt zich niet buiten hem, maar is te vinden in zijn hart, het is dat geestelijk deel dat in hem uit God geboren is. Wat de gelovige dus doen moet om de rust en vrede te vinden, dat is niet die rust buiten zichzelf zoeken, maar inkeren naar binnen in de ziel, naar de vrijstad Gods in het hart, want daar is Christus.

"Ja door dese *vrystadt Godts in Christo* / door vrye genade uyt Godt geboren in u herte / en geeft de sonne van u eygen krachten en gerechtigheydt / noch de mane van u selfs weerdigheyt ook gantsch geen schynsel meer / dag ende nacht / maer God selve is daer in geduerig "t licht en het Lam u heerlijkheyt en keersse /" (398).

Op een andere plaats spreekt hij van *het koninkrijk Gods dat in het binnenste van de gelovige is opgericht* (zie 464).

Alle nadruk valt zo nu op wat daar binnen in het door God vernieuwde en geopende hart gebeurt. Al het uiterlijke valt daarbij in het niet.

Ja zelfs het uiterlijke lijden van Christus in het vlees is maar eenvoudig een middel om Gods liefde geestelijk te openbaren.

Eswijler kent aan het objectieve heilsgebeuren dan ook maar weinig waarde toe. "Ja selver in Christus uyerlijke lijden na den vleesche aengemerkt / en kan de ziel geen ruste vinden / want dat en is alleen niet nut / maer is allenig uyerlijk ook een bloot middel" (443).

Christus' lijden is maar een bedienend middel waardoor God Zijn eeuwige liefde openbaart. Er zijn twee dingen op te merken in de historie van het lijden van Christus: "Eerstelijk / een ding dat ons daer ontrent uytwendigh verschijnt / en op de uyerlijke sinnen van ons verstant en natuerlijk begrip aenloopt. En wederom ten tweeden so isser yets dat daer ontrent verborgen / en ons voorgedragen wordt / dat weynige bemerken / dan die alleen / die in "t besonder daer in geestelijk van Godt geleyt en geleert worden" (445).

Over het uiterlijke lijden zegt hij vervolgens: "Als of Godt de Vader maer eygentlijk voor de sonde van zijn volk wat bloets van zijn Soon gestort wilde hebben / gelijk het heylige woort des Evangeliums veelmael so letterlijk van "t bloed van Christus komt te spreken / neen / gantschelijk niet. Dit was maer (gelijk ik terstont geseyt hebbe) een bedienent middel, maer tot geen verdienent middel genoegsaam, want dat en kond (so blotelijk aengemerkt) van geen waerden syn" (446). Deze onderwaardering van het (heils)historische lijden van Christus laat Eswijler zo in verschillende uitspraken telkens weer merken.

Hier is hij m.i. toch wel op een zeer gevaarlijke weg beland. Het is zelfs zo dat hij stelt dat het historische lijden een herhaling zou behoeven in de ziel. Dat is in regelrechte strijd met de eenmaligheid van Christus' offerande op Golgotha geschied, als hij het volgende zegt, dat door weinigen begrepen wordt, "dat wy geestelijk in ons bevinden moeten, dat even sulke dingen na waerheyt geestelijk in onse ziele komen te geschieden / als op uyerlijke wyse in Christus lijden aen Hem geschiet zijn / want wy moeten zijns doodts gelijkformig / werden" (465).

Als daarop de rust van het geloof gebouwd moet zijn, dan staat die wel op een wankel subjectieve grond. De enige rust en zekerheid van het geloof ligt immers in het eens geschiede heilsgebeuren buiten ons, waarvan wij door Gods Geest door het geloof de vruchten mogen ontvangen door de geloofsgemeenschap met Christus. Bij

Eswijler krijgt men soms de indruk dat de bevindelijke en geestelijke ervaring is losgeraakt van de waarheid die geopenbaard is in Christus' heilswerk en die bevonden wordt in het geloof.

Dit alles brengt bij Eswijler ook met zich mee, dat het geloof niet meer zozeer gericht is op die God, die zich uit eeuwige liefde geopenbaard heeft in Zijn Woord, in Christus, maar veel meer op die verborgen God, die in de nooitbegonnen eeuwigheid alles al heeft voltooid in Zijn eeuwige raad, zodat al het gebeuren in de tijd geen werkelijke betekenis meer heeft, maar alleen bedoeld is om de ziel te leiden in die eeuwige raad om daar met Gods liefde te worden verenigd. Deze vorm van bevinding heeft dan ook een duidelijk tijdloos karakter en wijkt zo duidelijk af van de bevinding in de Schrift.

11. Pantheïst

Tenslotte wil ik in het kort nog even ingaan op de beschuldiging, die door sommigen geuit is, *dat Eswijler een pantheïst zou zijn*. Of dat nu direct zo is kan ik niet zeggen. Maar er zijn een aantal uitspraken die er toe zouden kunnen brengen het wel te denken. Eswijler noemt God het wezen van alle dingen, Hij is de enige van Wie gezegd kan worden dat Hij wezen heeft. Alles wat minder dan God is, heeft geen wezen of bestendigheid, maar is alleen hoedanigheid. Het zijn, het wezenlijke in alle geschapen levende en levenloze dingen is God Zelf in alles (zie 428). Over de heerlijkheid van de bloemen spreekt hij aldus, dat wij, als wij de bloemen zien, moeten zeggen: "Wat sien ik daer? Wat ruyk / of smaeck / en gevoel ik daar? Wat isser wesentlijks in? De antwoorde moet wesen / de Heere de Jehovah selver" (431). De mens kan van nature door de zonde zijn Schepper niet meer zien in alle dingen, maar als de Geest zijn ogen verlicht, dan ziet hij het recht.

"Bij exempel: neemt uyt alle verscheydentheden der dingen eens de bloemen, ja de leliëndes velts, en siet hoe dat se wassen, en onsen Zalighmaker sal daarvan seggen en getuygen dat Salomon in alle sijn heerlijkheydt niet en is bekleet geweest gelijk een van dese (Mattheus 6 vers 28 en 29). Neemt nu bijeen al het geblomte van de aerde, en in 't besonder eens de tulpen onder deselve in al haer soorten en veelvuldige verscheydentheydt, stelt se u in haer schoonhey, glans en luyster soo kostelijck voor als ghij wilt, en seght mij eens: waerin is doch hare uytnemende heerlijkheydt boven Salomons gelegen? Is 't in die uyerlijke hoedanigheden en cieragiën van haer couleuren gelegen? Neen, daerin is geen bestendige heerlijkheyte te vinden, want dat vertoont hem maer eenen kleynen tijdt, en vallen dan oock met al haer opgestelde bladeren weder af; daer leyt dan alle cierlijckheyte en heerlijk[heid] ter aerden, soodat se daer niet in bestaet. Maer gelijk hem in de bloemen, planten, bomen, kruyden, ja tot het minste grasjen op der aerden een besondere wesentlijke almachtigheyd, wijsheyd, goetheyd, ordentelijckheyd, glans en heerlijkheyd vertoont, hetwelcke alles wat den mensch, gelijk als Salomon door sijn wijsheyd, macht, rijckdom, kunst of arbeydt had mogen willen nabootsen of t'samenhalen, ver te boven gaet. Doordien dat iets besonders wesentlijcks daerin verborgen en opgeslooten is, dat niemant daerin brengen kan als alleen Diegene die aller heerlijkheys en wesentlijke schoonheys oorsaek is, 't welcke als geseyt de Heere Godt selver is, die boven alles en in alles en door alles uytlicht, waerin de wesentlijcke heerlijkheyte bestaet, die waerdij en 't gewicht van alle heerlijkheydt aen alle en in alle verscheyde dingenbrengt en aen deselve geeft." (429-430).

Nu is het de vraag of dat wat Eswijler hier schrijft bedoeld is om aan te duiden dat het geloof de heerlijkheid van de Schepper ziet in het werk van Zijn handen, zoals de dichter van psalm 19 dat deed. Maar als we de volgende uitspraak lezen, moeten we dan niet tot de slotsom komen dat de bijbelse distantie van Schepper en schepsel wegvalt? Eswijler zegt: "Maer wijje nu den Heere eens wesentlijk / doch onmiddellijk door "t geloove / tot in "t minste grasje toe / genieten en beschouwen / soo doet dat middelschot eens weg / en schuyft dat voorhangsel van het schepsel open / en gy hebt terstont de Jehovah / Heere van alles / in alles en door alles wesentlijk in "t oog" (431).

Vanuit deze en meerdere uitspraken is heel goed te begrijpen dat Eswijler van pantheïsme is beschuldigd, al kan het best zo zijn dat hij het niet bewust zo bedoeld heeft. Duister blijft het echter toch wel en zijn uitspraken zijn, zoals ook op andere punten die we bespraken, op zijn minst dubieus.

12. Conclusie

De conclusie kan erg kort zijn. Mijn persoonlijke mening over de inhoud van het boekje heb ik niet bewaard voor het einde, maar telkens bij de bespreking van de verschillende hoofdgedachten weergegeven. Het lijkt mij dan ook weinig zinvol om dat alles hier nu te herhalen. Daarom tenslotte nog één opmerking. Ik kan dit boekje, ondanks alle bezwaren die ik heb, toch waarderen als een weergave van de overweldigende ervaring van de werking van Gods vrije genade in het persoonlijk leven. Eswijler heeft dit boekje, volgens eigen zeggen, geschreven vanuit deze bevindelijke ervaring. Dat betekent dat dit boekje authentiek is, maar het betekent ook dat het beperkt en eenzijdig is. Want het is de ervaring van Eswijler. Een ander zal deze zelfde dingen weer op een andere wijze krijgen te ervaren.

En daarom is het een groot gevaar als een dergelijk boekje een eigen leven gaat leiden en als het gaat dienen als een normatieve gids voor de bevinding. Dan krijgt niet meer Gods vrije genade en daartegenover de kleinheid van de mens het volle accent, maar de bevinding van Eswijler. Dan betekent het dat ieder die het niet precies zo als Eswijler heeft mogen ervaren, nog zonder genade leeft. Waarschijnlijk heeft dit boekje zo gewerkt in de gezelschappen die het lazen, met alle negatieve gevolgen van dien. Als de bevinding van Eswijler de enige norm wordt voor de wijze waarop ieder gelovige de dingen ervaren moet, dan werkt dit boekje niet de troost, die Eswijler zelf wilde geven, maar veel meer onzekerheid en lijdelijkheid.

Tot zover Van den Berg

Zie voor toelichting op de beschuldigingen tegen Eswijler: Hoofdstuk 2. *DE OUDE ORTHODOXE LEER*, door ds. Van der Groe, 1739-1740 in *Levensoverzicht en theologische werken van Ds. THEODORUS VAN DER GROE*. www.theologienet.nl

2. DE KERKSTRIJD ROND DE ZIELSEENZAME MEDITATIËN VAN J. W. ESWIJLER

1. Onbegrepen kerkstrijd

... De geschiedenis van het boek van Eswijler heeft grote gevolgen gekregen in het leven van ds. Th. Van der Groe. Het geschil leidde tot grote confrontatie met de kerkelijke orthodoxie.

In 1734 bracht de Rotterdamse boekdrukker Hendrik van Pelt (1704-1773) het werkje twee maal opnieuw op de markt. Daarbij was vooral de derde druk *inhoudelijk en redactioneel verkort en aangepast* door een geestverwante stadgenoot, de koopman Jacobus Boutkan (1687-1759). In korte tijd gingen honderden exemplaren grif van de hand.

Eind 1737 verscheen voor het eerst een geschrift waarin het gereformeerde predikantenkorps werd geattendeerd op vermeende heterodoxe elementen in het boekje. Het jaar daarop werd een uitvoerige theologische bestrijding ervan gepubliceerd door de Rotterdamse predikant Johannes du Vignon (1693-1763). Deze stelde dat de voor hem en vele tijdgenoten geheel onbekende Eswijler een rechtstreekse volgeling moest zijn geweest van de pantheïstische filosoof Spinoza (1632-1677) en van de wegens Antinomianisme afgezette predikant Pontiaan van Hattem (1645-1706).

Op instigatie van Du Vignon trok de classis Schieland in april 1738 de eerder gegeven approbaties van het boekje in. In hetzelfde jaar verscheen er overigens bij Johannes Evelt in Utrecht een vierde druk (een nadruk van de derde) van de *Nuttige samenspraak van een heilbegerigen en een evangelist*, zoals de titel van de *Zielseensame meditatiën* inmiddels luidde.

Naast een mislukte tuchtprocedure tegen de Rotterdamse betrokkenen bij de heruitgave kwam er een verhitte pennenstrijd op gang over de al of niet rechtzinnige inhoud van het boekje van Eswijler. Aan deze polemiek tussen vertegenwoordigers van de kerk en van het bevindelijke kerkvolk werd onder meer deelgenomen door de Oudshoornse oefenaar Jacob Groenewegen (1710-1780) en de Groningse hoogleraar Antonius Driessen (1684-1748).

Over de persoon en godsdienstige identiteit van de auteur zelf deden de wildste geruchten de ronde, welke dominee Wilhelmus Eswijler te Harenkarspel trachtte te bezweren in een *Klaagbrief, waarin de eere van enen overledenen gehoonden vader verdedigt wordt door zijnen zone*.

De belangrijkste bijdrage tot de polemiek was echter het verdedigingswerk van in totaal driedelen: *De oude orthodoxe leer der ware gereformeerde kerke*. Hierin werd het omstreden boekje (waarvan in 1739 nog een vijfde druk verscheen, die een kopie was van de eerste uit 1685) tegenover de bestrijding van Du Vignon op uitvoerige en zeer gedegen wijze in het historische en dogmatische kader van de Gereformeerde theologie geplaatst. Als centraal gegeven daarbij functioneerde de door Eswijler nog aangehangen, maar bij de meeste achttiende-eeuwse gereformeerden ondergesneeuwde opvatting van de zekerheid als wezen van het geloof. Het genoemde werk verscheen in afleveringen gedurende 1739 en 1740 op naam van een viertal Rotterdamse kooplieden, Gerrit Costerman, Jacobus Vrolo, Adriaan van der Willigen en Pieter van Westreenen. De eigenlijke auteur was Theodorus van der Groe (1705-1784), Gereformeerd predikant in Rijnsaterwoude.

De kerkelijke besluitvorming in deze zaak kreeg intussen een zodanig beloop, dat de Staten van Holland en het stadsbestuur van Rotterdam vreesden voor een

kerkscheuring. Zij maakten daarom in de zomer van 1740 door middel van een vergader- en publicatieverbod een einde aan de kerkelijke en publieke hetze tegen de 'Eswijlerianen', hoewel de nasleep ervan zich op plaatselijk niveau en binnen Zuidhollandse conventikelkringen nog enkele jaren liet gevoelen.

.... Maar in hoeverre is dit de taal van een Calvinist? Spreekt hier geen antinomiaan die zegt dat de gelovige de wet, de zonde en de duivel 'seer licht en van geender weerde' mag achten?

Eswijler wist van dergelijke kritiek, en benadrukte dat hij slechts uit pastorale bewogenheid de betekenis van Gods geboden relativeerde. 'Ick segge dit tot moetgevinge, niet om een spoor van lossigheydt te geven, van stoutelijckde sonde te doen, gelijk sommige van mij seggen, alsof ick met de sonde speelde. Neen, maer ick segge soo om de sonde te stellen in haer order en te brengen op haer plaets, om de suckelende zielen met haer sonde, als haer swaerste last, couragie te geven, om kloeckelijckte strijden, en door de sonde als met een slagorden met bannieren, geloovighlijck met Christi kracht doorheen te slaen om de sonde te verduren, en eyndelijk als Goliad terneer te stellen. Daerom soo wilde ik wel dat men mij in desen recht verstond, en mij doch niet misduyde (blz. 382).

Eswijler werkte zijn ideeën op breedsprakige wijze - met weinig textuele orde en veelherhalingen - uit tot een *mystieke theologie* van een vereniging van de gelovige ziel met God. Hij ging daarbij zo ver dat hij de geschapen werkelijkheid met Gods wezen scheen te vereenzelvigen, reden waarom hij later als *pantheïst* zou worden bestempeld. Wellicht maakt het tegelijk begrijpelijk waarom latere generaties theologen, ondanks de goede bedoelingen van de *Zielseensame meditatiën*, vanwege allerlei ongebruikelijke inzichten en uitdrukkingen toch liever zagen dat het kerkvolk stichtelijke lectuur ter hand nam die in dogmatisch-ethisch en taalkundig opzicht meer verantwoord mocht heten. ...

Overgenomen van: F.A. van Lieburg e.a., *Eswijlerianen in Holland, 1734-1743. Kerk en kerkvolk in strijd over de Zielseenzame meditatiën van Jan Willemsz. Eswijler*, Kampen 1989.

2. Filosofie en Spinozisme bij Theodorus van der Groe

Inzicht in Van der Groe's verhouding tot de filosofie van zijn tijd biedt *De oude orthodoxe leer der ware gereformeerde kerke*, een driedelige verhandeling waarin onder meer de Zielseenzame meditatiën van Jan Willemsz. Eswijler (ca. 1633-ca. 1719) als orthodox worden verdedigd. Van der Groe geldt inmiddels algemeen als auteur van dit werk.

De index die bij het laatste deel is gevoegd heeft lemma's over 'cartesiaansche filosofie', 'Spinoza' en spinozisterij', verder over 'Hattem (Pontiaan van)' en 'hattemisterij', 'Leenhof (Frederik van)' en ook onder andere lemma's (trefwoorden) komen vermeldingen van 'spinozisterij' (Spinoza) geregeld voor. Uit de opgaven van deze index komt onder meer het volgende naar voren.

Op het *cartesianisme* gaat Van der Groe nauwelijks specifiek in. Hij betoogt dat theologen als Gisbertus Voetius en Jacobus Koelman (1631-1695) vroeger terecht kritiek leverden op het cartesianisme. In Van der Groe's tijd ondervinden cartesianen enig respect van de kant van spinozisten, die volgens hem voor christelijke geleerdheid daarentegen niet veel interesse tonen. Zoals uit de index van *De oude*

orthodoxe leer al blijkt, is het spinozisme voor dit werk veel relevanter dan het cartesianisme. Van der Groe verdedigt Eswijler onder andere tegen de kritiek dat hij in de lijn van Baruch de Spinoza (1632-1677) en Pontiaan van Hattem (1641-1706) zou hebben gedacht. Volgens Van der Groe deelt Van Hattem in feite de opvatting van Spinoza, maar heeft hij 'de grove en ruwe chaos van Spinoza's allerbotst en plompst systema' met meer schijn van plausibiliteit uiteengezet."

Of Van der Groe in de brieven vijftien en zestien van *De oude orthodoxe leer* werkte op basis van een eigen lectuur van Spinoza is niet gemakkelijk met zekerheid uit te maken, al verwijst hij hier wel naar Spinoza's *Ethica*. Zeker is dat hij literatuur over Spinoza heeft gelezen. Hij citeert de weergave die Pierre Bayle (1647-1706) gaf van Spinoza's leer. In dit citaat beschrijft Bayle Spinoza's aanname van één enkele substantie - voorzien van talloze attributen, waaronder vooral denken en uitgebreidheid - waarvan alle dingen modificaties zijn.

Bayle verwijt Spinoza dat in zijn opvatting aan God ook het kwaad toegeschreven wordt: volgens deze wijsgeer is er immers naast God 'geen andere werker noch lijder'. Van der Groe citeert ook de kritiek van Frans Burman (1628-1679) op Frederik van Leenhof (1647-1713). Hij ziet Burmans aanpak als een voorbeeld van de werkwijze die nodig is om iemands spinozisme aan te tonen: een grondige lectuur van Spinoza en een strakke redenering aan de hand van spinozistische principes. Burmans werk levert hem ook een citaat met een kritische omschrijving van wat spinozisme inhoudt.

Van der Groe neemt in zijn brieven vijftien en zestien Eswijler vooral in bescherming tegen het verwijt van Johannes du Vignon (1694-1762) dat hij een *spinozistisch monisme* zou hebben aangehangen. Spinoza verdedigt de these 'dat 'er niet meer als eene eenige zelfstandigheid is in 't geheel-Al/ daar alle dingen soowel lichamelijke/ als geestelijke wesentlijk toe behooren en dat die eene zelfstandigheid Godt is'.

Van der Groe schrijft, dat het 'de hart-ader van de gansche spinosisterij is/ dat 'er in 't geheele-Al maar eene eenige zelfstandigheid is die alles doet, werkt, lijdt enz.'

Maar volgens hem kan geenszins met recht worden gezegd dat Eswijler in die lijn staat doordat hij 'het waare en waarachtige wesen der geschapene dingen soude loochenen' of doordat hij zou menen 'dat alles Godt is'.

Eswijler houdt aan het reële ontologische onderscheid tussen de Schepper en de schepselen vast. Dit is het belangrijkste contrastpunt met het spinozisme dat Van der Groe hier naar voren brengt (hij verwijst verder bijvoorbeeld nog naar het ontbreken, in het spinozisme, van een notie van menselijke zonde).

Van der Groe ziet in het feit dat Eswijler van spinozisme is beschuldigd een bedenkelijk teken van *kritiek op de praktijkgerichte theologie*. Eswijler bepleitte een religieus, bevindelijk afzien van het geschapene en eigen-menselijke en een gelovend opzien tot God in Christus. Als dit pleidooi als spinozistisch wordt misverstaan, dreigt de hele 'geestelijke practicale theologie' als zodanig in de beklagdenbank te worden gezet. Tegenover de beschuldiging van spinozisme wilde Van der Groe aan het substantiële onderscheid tussen de Schepper en de geschapene dingen vasthouden, ook al lijkt hij daar althans in één geval niet goed in te zijn geslaagd: zijn vergelijking van de relatie tussen Schepper en schepselen met de relatie tussen het menselijke verstand en zijn gedachten lijkt een onderscheid te impliceren dat minder dan substantieel is, en dat daarom minder geschikt is in een verweer tegen spinozisme.' De gedachten blijven als zodanig immers binnen het verstand en treden niet buiten een substantie.

Verkort citaat over filosofie, door Aza Goudriaan, in: John Exalto en Fred van Lieburg red., *Neerlands laatste ziener*. Leven, werk en invloed van Theodorus van der Groe (1705-1784) (Rotterdam 2007)

Hoe groot respect Van der Groe had voor Eswijler toont hij in zijn: *Het zielszaligende geloof*. Hij schrijft:

Wanneer iemand mij nu wil vragen, zoals soms wel gebeurd is, of een oprecht christen, die het ware geloof in zijn hart heeft, daardoor nu ook noodzakelijk en altijd van zijn zaligheid en van Gods genade in Christus verzekerd is, dan zal ik daar eerst eens algemeen op antwoorden uit het boekje 'Zielseenzame meditatiën'; door **Jan Eswijler** (blz. 369 van de oude en echte druk):

"En uit deze grond of dit geestelijk genadedeel behoudt hij daarom altijd een verzekerd gemoed en een altijddurende vrijmoedigheid tot God, want hieruit kennen wij, dat wij uit de waarheid zijn, en wij zullen onze harten verzekeren voor Hem; en ofschoon ons hart ons veroordeelt naar ons vleses deel, God is meerder dan ons hart en Hij kent alle dingen van Zijn eigen werk in ons naar het geestelijk genadedeel. En indien ons hart ons niet veroordeelt - wat het werkelijk uit die geestelijk grond in ons, die uit God geboren is, ook niet kan - zo hebben wij vrijmoedigheid om met een waarachtig hart - let wel - in volle verzekerdheid des geloofs gedurig en elk ogenblik met al onze bevindelijke verlegenheden in vertrouwen tot de open troon te gaan, om genadekracht en hulp, onderworpen aan Zijn wil, voor ons af te bidden, Hebr. 4:16 en 10:22".

En verder wil ik hier (uit vrees dat het tot hier toe door sommigen wat te veel over het hoofd gelezen mocht worden) met grote letters ook nog bijvoegen het korte aantekeningetje, dat hier onder de tekst in dat boekje te vinden is, en dat woordelijk als volgt luidt: **"EEN GELOVIGE IS ALTIJD UIT ZIJN GENADEDEEL GROOTMOEDIG, VRIJMOEDIG, EN VERZEKERD IN ZIJN STAAT"**.

Dit zijn woorden en gedachten van een ander, die men eertijds zo maar voor de hele wereld heeft willen verdedigen.

3. Mystiek en Pantheïsme

Eswijler en Van der Groe werden beschuldigd van Mystiek en Pantheïsme.

Eswijler komt onder verdenking omdat hij schrijft:

"Op een andere plaats spreekt hij van *het koninkrijk Gods dat in het binnenste van de gelovige is opgericht* (zie 464).

Alle nadruk valt zo nu op wat daar binnen in het door God vernieuwde en geopende hart gebeurt. Al het uiterlijke valt daarbij in het niet."

Heel merkwaardig is die verdenking. Zij hebben beide tegen die uitwassen juist vrij fel geageerd. Waarom wordt deze uitspraak met de andere citaten verdacht?

Jezus zegt tot Zijn discipelen: *Het koninkrijk is binnen ulieden*. We kunnen daar een mystieke uitleg aan geven, of iemand daarvan verdenken, maar dan moeten er deugdelijke bewijzen voor zijn. De bewijzen van onrechtzinnigheid ontbreken in het boek van Eswijler. Is zijn taal soms minder theologisch, wat zegt dat, als we het verband van zijn schrijven nagaan, dat dit zuiver Gereformeerd is?

Tegen bedorven of *ontspoorde mystiek* hebben de Reformatoren altijd gewaarschuwd. Calvijn wilde geen filosoof met zijn hoofd en een theoloog met zijn hart zijn. Hij gaf nooit toe aan een bespiegelende *kenleer* die buiten de mystiek van de ziel omging.

"Door het geloof verstaan wij." Hebr. 11 : 3. Hier is eenheid van hart (geloof) en hoofd (het verstaan). Geloof is hier een Bijbels 'mystiek' doorleven in de wereld van de kennis, geboren uit de Heilige Geest, die ons onderwijst en de diepte van ons

denken doorstroomt; gelijk diezelfde Geest ook de diepten Gods onderzoekt. 1 Korinthe 2: 10-16. Zulk een kennen uit de Heilige Geest blijft verre van alle filosofische speculatie en godsdienstige mystiek.

Gelovigen zijn uitverkoren 'in' Christus. Dat zegt ons, dat het mystieke lichaam van Christus reeds vóór de tijden der eeuwen in God volzalig was geborgen.

Dit is de *unio mystica*. Het Hoofd wordt Christus genoemd alleen in verband met Zijn mystieke lichaam, d.i. met Zijn Bruidskerk. *Deze verborgenheid is groot, doch ik zeg dit ziende op Christus en op de gemeente*, Eféze 5: 32.

Jezus bidt Zijn Vader, *dat zij allen een zijn, Ik in hen en zij in Mij*, enz. En Paulus schrijft dat hij gestorven is en zijn leven is nu verborgen in God. En op een andere plaats: *Ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij*. De mystieke, heilige en Goddelijke vereniging van Christus en de gelovigen *is een afspiegeling van de vereniging van de Zoon met Zijn Vader*.

Pantheïsme is een godsdienstige visie die ervan uitgaat dat alles wat bestaat eigenlijk God is. Dus één enige Zelfstandigheid. Deze gedachte is verspreid door Baruch Spinoza, een Joods filosoof in de 17e eeuw. Pontiaan van Hattem (1641-1706) was Hervormd predikant te St. Pilipsland. Hij introduceerde de ideeën van Spinoza in zijn verhandelingen over de Heidelberger Catechismus. Deze visie werd Hattemisme genoemd.

Eswijler werd beschuldigd van Spinotisme, Hattemisme en Pantheïsme, na het verschijnen van de herdrukken van zijn boek. Van der Groe nam het voor Eswijler op. Daarom werd hij ook beschuldigd van dezelfde afwijkingen als Eswijler.

Hoe vals deze beschuldigingen tegen beiden waren behoeft niet weerlegd te worden voor allen die hun boeken gelezen hebben. Zomin als de stelling, dat in de zon duisternis is.

Wie de zalige vereniging met God kent als zijn lieve, trouwe Vader in Christus, waarvan de Heere Jezus zo rijk gebeden heeft Zijn hogepriesterlijk gebed, zal nooit en te nimmer de Schepper vereenzelvigen met het schepsel. Deze vereniging scheidt niet alleen en nauwe liefdeband maar ook een diep besef van de oneindige afstand tussen Schepper en schepsel en een zeer hoog opzien tot de Allerhoogste Majesteit.

Weliswaar dat de gevoelige liefdesuitlatingen van de Vader zo groot kunnen zijn, dat een gelovige zich niet goed weet uit te drukken. Werd nu altijd de Bijbelse taal gebruikt, dat zou het einde van alle tegenspraak zijn. Maar door een merkwaardig taalgebruik komen de misverstanden in de kerk.

Om een juist beeld van de inhoud te krijgen van Eswijlers boek is het zeker nodig om het geheel te lezen of de citaten in hun verband. Zijn sommige uitdrukkingen dubieus, er is geen reden tot verdenking als we het boek geheel doorlezen.

Om daarbij behulpzaam te wezen volgen hieronder de voorreden en een aantal uitvoerige citaten uit de bewerkte editie Boutkamp 1737, opnieuw bewerkt door H. Kortenhoff.

Hoewel een zuiver beeld over de betwiste uitdrukkingen niet te geven is zonder de originele uitgave van 1685.

3. Nuttige samenspraak van een Heilbegerige en een Evangelist,
 bij wijze van vraag en antwoord opgesteld uit voorafgegane
 ZIELS-EENZAME MEDITATIËN over de Waarheid van het Evangelie,
 vertonende hoe een christen op vrije genade,
 door het geloof op de Heere Jezus leven kan
 door J. Eswijler

naar de editie Boutkamp-1737 bewerkt door H. Kortenhoff
 1986 Uitgeverij Van den Berg, Zwijndrecht.

1. Ter inleiding

'Ziels-eenzame meditatiën' is een van die boeken die bij verschijning weinig aandacht hebben getrokken, en pas goed bekend zijn geworden door een herdruk in veel later tijd.

De schrijver, Jan Willemsz. Eswijler, was binnenvader in het Burgerweeshuis te Hoorn. Hij publiceerde zijn 'Ziels-eenzame Meditatiën, Over de voornaemste Waarheden des Evangeliums, vertonende hoedanig een Ziele op vrije genade, door den geloove op den Heere Jezus zal leven' in het jaar 1685. Van deze Eswijler is weinig bekend. Een van de Hoornse predikanten in zijn tijd was F. Costerus, de schrijver van *De geestelijke mensch* (1687) en van *Nederlants vloek en zegen*.

Uit Eswijlers woord vooraf blijkt dat de weeshuisvader zelf drie kinderen had. Een van hen (wij veronderstellen de oudste) was Willem, ten tijde van de verschijning van het boek een jongen van 13 jaar. Na studies in Utrecht en Leiden is deze Willem van 1696 tot 1747 predikant geweest in Harenkarspel.

De Ziels-eenzame Meditatiën bleven betrekkelijk onopgemerkt. Wel vond het boek aftrek in de kringen der 'stillen in den lande', de zich in die tijd ontwikkelende gezelschappen waar diegenen toevlucht zochten die - zonder de officiële kerk te verachten of te verlaten - toch in hun onderlinge samenkomsten meer voedsel voor hun ziel vonden dan in de bij niet weinige predikanten zo dorre prediking. In die tijd veelal de 'fijnen' genoemd.

In 1734 bezorgde J. Boutkamp te Rotterdam een herdruk, met approbatie van de classis Schieland. Hij had Eswijlers boek met behoud van de inhoud omgewerkt tot een 'Nuttige Samenspraak van een heilbegerigen en een euangelist, Bij wijze van vrage en antwoord opgesteld uit voorafgegaane zieleenzaame meditatie over de waarheit des euangeliums' enz.

Nu trok het welde aandacht. Hetzelfde jaar verscheen nog een druk, in 1737 een vierde en in 1739 een vijfde. (De 5^e druk is onbewerkt naar de uitgave van 1685)

Maar met de aandacht riep het boekje ook tegenstand op. Men kan zich de houding voorstellen van die predikanten die door hun gemeenteleden dit boekje voorgehouden kregen, waarin dezen verklaard vonden wat zij in hun prediking misten: de praktijk der zielsbevinding, de wegen en gangen die de Heere met Zijn volk houdt wanneer Hij ze uit de duisternis leidt tot Zijn wonderbaar licht. En waar men gezaghebbende predikanten als Smytegelt nog zo fel niet durfde aanvallen, werd het 'boekje van Boutkamp', zoals het in die jaren veelal genoemd werd, het mikpunt van alle aanvallen op de 'fijnen'

In haar vergadering van 13 april 1738 besloot de classis Schieland het bock nog eens na te zien. De conclusie was, 'dat de doemalige Visitatores door verscheide omstandigheden misleidd waren, 't welk zij met verscheiden redenen aan de E. classis tot volkomen genoeggen betoont hebben, en voorts daar in veel dwalingen ontdekt

hebben'. Het kan verkeren! De classis trok haar approbatie in, sprak nu een veroordelend vonnis uit, met een uitdrukkelijk verbod het boekje nog met classicale approbatie te herdrukken.

Door deze geruchtmakende beslissing werd Eswijlers werk pas goed bekend. Volgens Ypey en Dermout (*Geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk*, III (1824), 322) werd het op onderscheiden plaatsen door onderscheiden uitgevers nagedrukt. Zo kwam het juist in veler handen. Wij hebben deze uitgaven overigens niet terug kunnen vinden.

Wel noemde de Utrechtse uitgever J.J.H. Kemmer zijn editie in 1864 de negende druk.

Vele geschriften verschenen, pro en contra. Een zekere Benjamin Arrenberg publiceerde zelfs vier boekjes tegen de Ziels-eenzame Meditatiën. De Rotterdamse predikant J. du Vignon viel Eswijlers boek uitvoerig aan in de voorrede die deze predikant voegde bij een uitgave van à Brakels 'Leere en leydinge der labadisten' (1738). Toon en inhoud waren zodanig, dat ds. W. Eswijler zich gedrongen gevoelde, datzelfde jaar een 'Klaagbrief over een gehoonden vader, door zijn zoon' het licht te doen zien.

De Leidse hoogleraar Joan van den Honert durfde de Ziels-eenzame Meditatiën te bestempelen als een 'God en godsdienst ontierend boek' ('De Kerk in Nederlandt beschouwt en tot bekeering vermaant' (1746), 202).

Maar Eswijler kreeg ook verdedigers. In de eerste plaats dient hier het lijvige (in totaal wel tweeduizend pagina's tellende) werk te worden genoemd dat in de jaren 1739 en 1740 is verschenen onder de titel 'De oude Orthodoxe leer der ware Gereformeerde Kerke vertoont en voorgesteld in verscheide Brieven. In welke ... het berugte boekje van J. Eswijler genaamt Ziels-eenzame Meditatiën, als volkomen Regtzinnig verklaart en verdedigt wordt'. De uitgevers waren vier Rotterdamse oud-kerkeraadsleden. G.H. Leurdijk heeft sterke argumenten aangedragen voor de veronderstelling, dat niemand minder dan Theodorus van der Groe de schrijver is geweest van 'De oude Orthodoxe leer' (In Documentatieblad Nadere Reformatie, 9e jaargang (1985), no. 1).

[Opmaak en woordenkeus tonen echt de stijl van Van der Groe. Een voorwoord van ca. 100 bladzijden en het bevindelijke taalgebruik zijn 'de woorden en de stem van Van der Groe, maar de handen zijn van Jacob Groenewegen.'

Jacob Groenewegen schreef dus twee boeken waarin hij het voor Eswijler opnam, '*De roem van Godts vrije genade*' werkzaam in de gelovigen tot bevestiging van hun staat en voortgang op de weg der heiligmaking. Voorgesteld en aangedrongen als zijnde zulks het rechte oogmerk van de zaligen Jan Esweiler in zijn boek genaamt Ziels-eenzame meditatiën over de waarheid des Evangeliums. Nevens een brede voorrede handelende over de afhankelijkheid van de begenadigden en de hoge en vrije soevereiniteit Gods, door Jacob Groenewegen. Waarbij gevoegd is een stichtelijk en eigenhandig geschrift van den voorgenoemden Jan Esweiler, te Rotterdam, Hendrik van Pelt en Adrianus Douci, Pietersz. Boekverkopers. 1739. Een jaar later gaf hij uit: 'Verdediging van Godts vrije genade' (1740). W.W.]

Ook de verschijning van een tweetal werken in het hoge noorden kunnen wij van een en ander niet los zien: Verschuir's 'Waarheydt in het binnenste' (1736) en Schortinghuis' 'Het innige Christendom' (1740) met de bekende 'dierbare vijf nieten' die bevindelijk gekend zullen moeten worden: de mens wil niet, kan niet, weet niet, heeft niet, deugt niet.

De strijd tegen dergelijke geschriften was fel. De synode van Zuid-Holland van 1738 in 's-Gravenhage prees aanstonds de wijsheid van de classis Schieland. Deze synode

spoorde alle classes van die provincie alsmede de correspondenten uit de andere provincies aan tot bijzondere waakzaamheid tegen de verbreiding van Eswijlers boek en de verderfelijke gevoelens die daarin volgens de synode gevonden werden. Enige jaren achtereen heeft deze synode deze aanbeveling herhaald.

De synode wilde zelfs, dat de Staten van Holland de verkoop van het boek zouden verbieden. Maar aan die wens werd niet voldaan. Het was zelfs zo, dat de Staten integendeel de synode van Woerden in 1750 een aanwijzing gaven, deze materie niet langer te behandelen noch er uitspraken over te doen.

Holtius en Comrie verhalen, dat de genoemde Van den Honert hierover zo verbolgen was, dat hij te Utrecht een predikbeurt verzocht en verkregen hebbende in de Dom, daar over Openbaring 22:17 preekte, waarbij hij uitriep 'met zulk een stem dat de Domkerk er van dreunde, en zeide, Zoo zegt de Bruidt, zoo spreekt de Bruidegom, die dorst heeft kome, en die wil, neeme het water des levens om niet: Maar nu roept men, komt tot de Vijf Nieten; het welke, hoe verderfelijk het is, men in eene Nabuurige Provincie niet aantasten magh'. (Examen van het ontwerp van tolerantie, Tiende Samenspraak (1759), Voorrede, XXXII).

Wij geven nog een citaat uit hetzelfde werk van Holtius en Comrie, dat tekenend mag heten voor de strijd die de herdruk van Eswijlers boekje had veroorzaakt. '... had een Roëllistisch Man, voor eenige zijner gemeen gemaakte Predikatiën een breede Voorrede geschreven tegen het bekende boekje van Jan Eschwyler, waar in hij uit de gronden van Pelagius daar tegen, van het begin tot het einde, op een onverstandige en de Vroomen tot spot stellende wyze, redeneerde, zoo dat deze op wagens en in schuiten door vyandige Natuurlingen wierden gehoont, en wetende met onweetenden te zamen tegen dezelve in het harnasch gejaagt wierden, als of zy Hebreewers, Hattemisten, Spinosisten en aller ondeugendste menschen waren: het welk zodanige opschuddinge in de Kerke veroorzaakte, dat daar uit een scheuringe, met alle de schrikkelyke gevolgen die daar aan kleeven, zoude veroorzaakt zyn geworden, zo daar tegen van Hooger hand niet wysselyk gezorgt was; gelyk bekend is uit menigerlei Schriften, welke toen, zoo voor als tegen, uitgekomen zijn' (XXX, XXXI).

Vermoedelijk is met 'een Roëllistisch Man' ds. J. Bagelaar bedoeld, die zich in 1737 in de voorrede voor een uitgave van zijn afscheidspreek van Oud-Alblas en intreepreek in Sluis tegen de Ziels-eenzame Meditatiën had gekeerd.

Zo groot was de (wij kunnen toch geen ander woord gebruiken dan) haat tegen de inhoud van Eswijlers werk, dat Ypey en Dermout vele jaren later, in 1824, in hun genoemde standaardwerk bij de bespreking van de Ziels-eenzame Meditatiën alle wetenschappelijk objectiviteit ten enenmale verloren hebbende, schreven: 'Geen van al die schriften heeft te dezen opzichte meer kwaads gedaan, dan zeker werkje ten jaare 1685 uitgegeven van eenen Johannes Eswyler' (a.w. III, 82). En aan de mededeling dat het hun moeite had gekost, voor hun studie een exemplaar van het geschrift te bemachtigen, voegden zij nog eens kwaadaardig toe: 'Uit hoofde van den schadelijken invloed, welken dit werkje gehad heeft op de harten van vele godsdienstigen, mag men zich intusschen verblijden, dat hetzelfde zoo zelden of geheel niet meer wordt aangetroffen' (Aant. 154).

Gelukkig dat de Ypey's en de Dermouten en huns gelijken het laatste woord nog niet hebben. Wij menen dat ook voor de mensen van de twintigste eeuw Eswijler nog veel te zeggen heeft. Hoevelen zijn er ook nu niet verstrikt in het werken vanuit een verbroken werkverbond! Juist voor dezulken kan Eswijlers geschrift zeer ontdekkend en onderwijzend zijn.

Scherp en helder stelt hij het onderscheid tussen Wet en Evangelie. De wet eist

volmaakte gehoorzaamheid, ook in de eis des geloofs, opdat de zondaar overtuigd worde, en bij de voortduur blijve, van eigen volstreckte onmacht tot enig goed. De eis van de wet blijft bestaan, maar opdat de wet zo een tuchtmeester zij tot Christus, om in en door Hem de ware vrede en de verzoening met God te mogen vinden.

Daarbij distantieert Eswijler zich onomwonden van de geestdrijverijen van de zgn. mystieken en piëtisten. Terwijl hij enerzijds waarschuwt om zich niet onder de schijn van godzaligheid een zegen in te beelden die als het ware wel automatisch gepaard zou gaan met een ernstig gebruik der middelen, benadrukt hij tegelijk onverkort de plicht en de noodzaak van het gebruik der door God ingestelde middelen. Telkens weer klinkt zijn waarschuwing dat geringachting van de middelen door God bezocht wordt met magerheid in de ziel. Maar tegelijk handhaaft hij Gods volstreckte vrijmacht in het geven van zegen op het gebruik van de middelen.

In feite is Eswijlers boodschap samen te vatten in dat ene Schriftwoord: *Maar Ik zal in het midden van u doen overblijven een ellendig en arm volk; die zullen op de Naam des HEEREN betrouwen* (Zef.3: 12), zonder ook maar enigszins zelfs ook van dat betrouwen hun grond te kunnen maken. Alleen, ken uw ongerechtigheid, leef gedurig onder het gezicht van uw onmacht, om de Heere niet langer meer vooruit te willen lopen, maar Hem te leren volgen en alzo biddende bekwaam gemaakt te worden te wachten op de vervulling van Zijn beloften, zonder Hem nog ergens in te willen bepalen.

Hoe actueel is dat, juist in deze tijd!

De tekst van deze heruitgave van de Ziels-eenzame Meditatiën is verzorgd door de heer H. Kortenhoff te Werkendam. Hij is daarbij uitgegaan van de uitgave van 1737, die hij nauwkeurig herzien en bewerkt heeft in de huidige spelling. Moge deze heruitgave ook in deze tijd nog tot zegen zijn.

Voorjaar 1986

L.M.P. Scholten

2. Uit de voorrede voor de uitgave van 1737

(De uitgever van de vierde druk voegde een uitvoerige voorrede toe aan de uitgave van deze samenspraak. Wij nemen hieruit alleen over wat hij zegt over de reden waardoor de schrijver van het boekje werd aangedrongen tot deze overdenkingen en onderwijzingen.)

Het scheen onze schrijver buitengewoon op het hart te wegen, dat vele christenen het grootste deel van hun levenstijd doorbrachten onder veel duisterheid en onder veel beroeringen, want zegt hij ergens, het gaat met velen van hen, als met het paard in de molen, dat voortdurend in het rond loopt, zonder te vorderen en dat zich telkens weer op zijn oude plaats bevindt. Dit is dan ook de oorzaak dat zij onder veel beklemdheden leven, terwijl zij de vervulling van hun begeerten maar weinig bekomen en dit onophoudelijke klagen maakt dikwijls een groot gedeelte van hun christendom uit.

Dit deed hem uitzien en zoeken, wat de reden daarvan mocht zijn, die hij daarop eindelijk meende gevonden te hebben. Hieruit is dan dit dierbaar werkje geboren. Zijn eerste oogmerk was, om het voornaamste op te stellen en het aldus als een testament aan zijn kinderen na te laten, zoals hij dit ook in zijn voorrede meldt. (deze voorrede volgt hierna). Hij heeft onder het opstellen van dit werkje, zijn oogmerk grotendeels bereikt en waar het gebrek lag, naar mijn gedachten, ook wonderwel in zijn gewricht gevat. ("de spijker op de kop geslagen"), want om nu niet te spreken van de Soevereiniteit Gods, als ook van Zijn bijzondere handelingen en wegen, die Hij met Zijn gunstgenoten houdt en inslaat, omdat Hij niet antwoordt van al Zijn daden, Job 33:3, doende met het heir des Hemels en met de inwoners der aarde naar Zijn welbehagen, Dan. 4:35- Zo dacht het hem, om naar de mens te spreken, dat het hiervoor genoemde verkeerd handelen, meest geboren werd uit een al te groot gebrek aan ware zelfkennis. En ook omdat vele begenadigden doorgaans al te weinig geleerd hebben zich te onderscheiden, zowel naar de Geest, als naar het vlees; terwijl in des Heeren Woord nochtans zeer veel voorbeelden in begenadigden, daarvan gevonden worden. Ziet daarvan één dat uitmuntend is, in de grote apostel Paulus, waarschijnlijk de heiligste en de verst-gevorderdste in het Christendom, van al de heiligen die ons in de bijbel voorkomen; hij onderscheidde zich met licht in twee delen, namelijk in een oude en in een nieuwe mens, zeggende: *hetgeen ik doe, dat ken ik niet, hetgeen ik wil, dat doe ik niet, maar hetgeen ik haat, dat doe ik.* Rom. 7:15, waaruit hij zijn genadestaat opmaakte, stemmende de Wet toe, dat zij goed is, vers 16; verder erkent hij, dat hij, naar zijn vernieuwd beginsel, het kwaad niet deed, maar de zonde, die in hem woonde, vs. 17., terwijl hij echter, naar dat vernieuwd beginsel een vermaak had in de Wet Gods, aan de andere kant bevindende een andere Wet in hem, die daartegen strijd voerde en die hem gevangen nam onder de wet der zonden, die in zijn leden was, vers 23, doch niettegenstaande dit alles, zo had hij door een goede onderscheiding, vrijmoedigheid, hoe ellendig hij zich ook aan de ene kant bevond, om uit te roepen: "ik dank God, door Jezus Christus, mijn Heere, vers 25.

Een andere reden van het sukkelen en het ongelovig handelen van vele christenen, werd naar zijn gedachten, veel veroorzaakt door gebrek aan licht, om Wet van Evangelie recht te onderscheiden; hiervan zei de grote man Luther terecht: Wie de Wet en het Evangelie wèl onderscheiden kan, die danke God en die wete, dat hij een theologant is! En ook zei hij, dat men alzo zorgvuldig moet onderscheiden, de gerechtigheid van het Evangelie, van de gerechtigheid der Wet, zoals men de hemel

van de aarde, het licht van de duisternis, en de dag van de nacht moet onderscheiden. Ach, zo riep die zalige man uit, kon ik die nog meer onderscheiden! want ik kon het voorheen in mijn verzoeken niet doen, zoals liet wel behoorde, enz.

Dit is een waarheid, waar de hele natuur tegen gekant is en die het meest behoorde te worden ontdekt en aangedrongen; terwijl ondertussen de ogen, die dit door de verlichting van des Heeren Geest, eens gezien hebben, niet wederom, door hun eigen werkgrond misleid, terug willen zien. Jes. 32:3.

De Wet is en blijft altijd Wet, want daarin is Gods allervolmaaktste wil volkomen uitgedrukt en zij is en blijft tot een eeuwigdurende verplichting voor begenadigden, zowel als ook voor onbegenadigden; ofschoon de Wet, tenopzichte van die beiden, door het vlees krachteloos geworden is, om iemand te rechtvaardigen of zalig te maken, Rom. 8:3, door de verborgen tegengekantheid die er in de mens is tegen de weg van vrije genade. En om alle schijnzwarigheden te ontgaan, alsof men des Heeren Wet toch niet tekort moest doen, zo heeft de schrijver op zeer veel plaatsen zich duidelijk verklaard, erkennende dat de Wet haar eeuwigdurende verplichting blijft houden, zelfs ook voor de begenadigden; doch niet met dat oogmerk, opdat zij die Wet uit zichzelf zouden volbrengen, of opdat zij hun plichten met de genade zouden tezamen paren; maar opdat zij, uit het gezicht van die spiegel der Wet, hun onvolmaaktheid mochten leren kennen en daardoor gedurig uit zichzelf gedreven worden, om alzo in Christus Jezus de ware vrede en de rust voor hun zielen te zoeken en te vinden; opdat zij door een ware vereniging met Hem, alzo de Wet Gods, volgens Zijn genadeverbondsbeloften, in hun harten ingeschreven mochten krijgen.

Daarna vervolgt de schrijver met te stellen dat in het Evangelie geen eigenlijke voorwaarden kunnen plaats hebben; hij was van gedachten, dat die zucht en verlangen die er in sommigen nog bespeurd werd, om voorwaarden aan het Evangelie toe te kennen, die alleen tot de Wet behoren, nog uitspruitsels waren van de overgebleven brokken van een verbroken werkverbond; want het is onbetwistbaar, dat God, uit kracht van het genadeverbond, in beloften bestaande, het gehele werk der zaligheid van Zijn uitverkorenen, op Zich heeft genomen, zonder van de arme en gevallen mens, die dood was door de zonden en de misdaden enige voorwaarden af te vorderen, omdat de mens door de val in die toestand is geraakt, dat hij uit zichzelf nergens anders toe bekwaam is, dan om alles te bederven en om de Heere gedurig en als met verheven schilden tegen te staan. Dat was ook de reden, dat die God, Die in de eeuwigheid woont en Wiens Naam Heilig is, uit kracht van het genadeverbond, aan Zijn uitverkorenen beloofd heeft, Zelf Zijn Wet in hun binnenste te zullen geven en die in hun harten in te schrijven, zeggende: "Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn, Jer. 31:33 en verder: Ik zal rein water op u sprengen en gij zult rein worden van alle uwe onreinheden, enz., en Ik zal u een nieuw hart geven in het binnenste van u en Ik zal maken, dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen en Mijn rechten bewaren en doen, Ez. 36:25-27 en eindelijk: Ik zal een eeuwig Verbond met hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeren, opdat Ik hen weldoe; en Ik zal Mijn vreze in hun harten geven, dat zij van Mij niet afwijken", Jer. 32:40.

Omdat dus de Heere het werk der zaligheid van Zijn gunstgenoten geheel op Zich neemt, zo kwam het de schrijver vreemd voor, dat men evenwel zo buitengewoon gereed is, om condities uit te vinden en te paren met het Evangelie, daar dit toch op een bedekte wijze strijdt tegen de natuur van de alleszinse vrije genade; en wat oneigenlijke condities aangaan, dit zijn oneigenlijke dingen, die daarom ook geen wezen hebben.

Verder zult ge hier, als een zaak van groot gewicht, aangedrongen vinden, *de noodzakelijkheid om de mens zijn volstreckte onmacht gedurig onder het oog te brengen*, van nature geheel onbekwaam ten goede; en toch door zijn geboorte onder een verbroken werkverbond, buitengewoon genegen om zijn eigen wegen te richten en zich liever in eigen krachten af te sloven, om daardoor zijn rust en zaligheid te bekomen, dan dat hij zo laag zou bukken en tot die ootmoedigheid zou komen, om te zeggen, het is buiten hoop, Jes. 57:10; want een mens is van nature toch zeer genegen, om te wandelen in de vlam en in de spranken van het vuur, dat hij zelf heeft aangestoken, ofschoon hij dikwijls met smart daar in moet nederliggen, Jes. 50:11.

Om dit te bevestigen heb ik niet veel bewijs van node: het gedrag der mensen kinderen sedert de val en wel van de Israëlieten in het bijzonder, waartegen de apostel Paulus in de brief aan de Romeinen zo ongemeen ernstig gewaakt heeft, is daarvan een onweerlegbaar getuigenis. Hun geneigdheid om God door de werken der Wet te bevredigen en tot een verzoend God te bekomen, stelde het oude Israël geheel buiten staat, om met de Heere bevredigd te kunnen worden; want zo lang als deze schadelijke en zielverderfelijke grondbeginselen in hun harten heersten, zo waren en bleven zij geheel onbekwaam om door het geloof een genadige verzoening met de Heere te zoeken en te bekomen. Zie Rom. 9:31, 33 en Rom. 10:3, 5.

Dus zien wij in de spiegel van de Israëlieten de ware toestand van de natuurstaat, door alle tijden heen. En zoals het in deze met hen gesteld was, zo is het altijd geweest en zo is het ook nu nog gesteld in onze dagen, die wij beleven en zo zal het zijn tot het einde van de wereld; ofschoon de vruchten, uit de bron van het verdoemelijk eigen, zich op de ene tijd bedekter en meer verfijnd vertonen, dan op een andere tijd. En ofschoon dat kwaad volkomen heerst over de onbegenadigden, zo zijn echter des Heeren gunstgenoten, die hier beneden maar bij aanvang geheiligd worden, daar niet geheel van bevrijd en zij liggen daar, voor zover zij nog een onherboren deel omdragen, nog gedurig voor bloot, waarom zij zeer veel reden hebben, om daartegen met de uiterste zorgvuldigheid te waken en waarlijk dit zullen diegenen bevinden, die God ogen gegeven heeft om te zien en harten om dit te kunnen verstaan.

Wat maakt de apostel Paulus er ook veel werk van, om de begenadigden van zijn tijd, tegen het kwaad van te steunen op eigen krachten, te waarschuwen en te doen waken, zowel in zijn eigen voorbeeld, als ook in al zijn doorwrochte brieven; nu eens wil hij liever roemen in zijn zwakheid, opdat de kracht van Christus in hem wonen mocht, 2 Cor. 12:9, 10, dan toont hij weer aan dat het God is, Die het willen en het werken volbrengt, naar Zijn Goddelijk welbehagen, Fil. 2:13.

En wat leerde de apostel Petrus door zijn val, bij ondervinding erkennen, dat de sterkte Godes is en niet des mensen. Zijn hele leven bewees, dat hij in een ander man veranderd was; hoe bedaard en hoe bedachtzaam was hij in het vervolg, betuigende dat de begenadigden alleen in de kracht Gods bewaard worden, door het geloof tot de zaligheid, enz. 1 Petrus 1:5 en wilt gij eens zien hoe des Heeren volk op hun geestelijke weg, nog dagelijks door eigen werk, hun beste doen bederven?

Ziet dan eens, onder anderen naar de zalige Lodensteijn, wanneer hij door eigen ondervinding geleerd, in zijn verheven zwanenzang aldus spreekt:

*Zo lange tijd heb ik geleefd,
Geploegd, gezwoegd, gedraafd, gevlogen,
Om iet te zijn; nu heeft dat iet,
En mij en ook zichzelf bedrogen,
Gunt mij de Hemel langer tijd,
Om mij in Zijne dienst te gorden,
Mij dunkt, ik wou met groter vlijt,*

Wat ik geworden ben, ontworden.

Hieruit kan men dan wel zien, dat er veel reden is, om des Heeren volk voortdurend en ernstig tegen dat verderfelijk kwaad te waarschuwen, opdat zij hun verplichtingen naar de Wet ziende, die een volstrekte volmaaktheid blijft eisen, telkens, uit het gezicht van hun volslagen onmacht om deze te kunnen volbrengen - aan het bidden mogen geraken, zeggende tot de Heere: Gij hebt geboden dat men Uw bevelen zeer bewaren zal, och dat mijn wegen gericht werden, om Uwe inzettingen te bewaren. Psalm 119:5 en opdat zij met de apostel Paulus veel mogen leren zeggen: *ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij*, Gal. 2:20; want dit is dikwijls de reden, waarom veel Christenen zo weinig vorderen in de genade en in de kennis van de Heere Jezus, omdat zij zo weinig, bij de stukken, ontdekt zijn aan hun onmacht en aan de noodzakelijkheid van de ogenblikkelijke en krachtdadige genade.

Doorgaans hoort men heden ten dage daar buitengewoon weinig van spreken. Het schijnt dat men, bewogen door een verkeerde tederheid, bang wordt dat deze leer zorgeloze mensen zou maken, terwijl het nochtans een voornaam artikel van onze goede belijdenis is. Dit is ook grotendeels de reden van het, groot gebrek in de Kerk ten opzichte van het waken over zijn hart, van het uitzien naar de Heere, van het biddend henen gaan onder Zijn aldoorziende ogen, van het afhangen en van het wachten op de invloed des Geestes; en dit is in tegendeel dikwijls de oorzaak van het werken in eigen krachten en van het leven onder voortdurende wettische overtuigingen; terwijl men weinig aangezet wordt, of zijn werk maakt, om door het geloof op de gekruiste Middelaar te leven en Zijn sterkte aan te grijpen, tot doding van het verdoemelijk eigen, dat het beste werk gedurig bederft. Door dit gebrek gaan veel begenadigden duister henen ten grave. En dit kan onmogelijk anders zijn, wanneer men in de allereerste bewegingen van onze geest, onder onze werkzaamheden niet leert zien op de Heere, onder een gedurig gezicht en erkenning van onze onmacht ten goede, opdat men alzo, door die gezegende Heere, bekwaam gemaakt worde, om in Zijn sterkte mannelijke daden te doen, en ook om Hem met kinderlijke vreze en met vrolijkheid te dienen en te verheerlijken.

De schrijver handelt ook over het onderscheid tussen de begenadigden en de *Mystieken en Piëtisten* (die vervallen waren tot geestdrijverij). Er is een groot en zonneklaar verschil tussen rechtvaardige christenen en deze mensen, die hun begrippen en bespiegelingen aanprijzen als geestelijke verlichtingen, terwijl de hoofdwaarheden die God in Zijn Woord geopenbaard heeft, zo als daar is: het leven des geloofs in vereniging met de Heere Jezus, het bouwen en vertrouwen op een vast en wel geordineerd genadeverbond en op een genadeverbonds-God, door hen niet gekend, noch vastgehouden wordt, ja zelfs door hen van weinig belang wordt gerekend.

Verder dringt de schrijver aan op een recht en *goed gebruik maken van al de uitwendige middelen van de godsdienst*, opdat zij daarin niet zoveel rusten zouden, noch daar zo zeker naar hun begrippen iets van verwachten, maar opdat zij uit gehoorzaamheid aan des Heeren bevel, onder deze middelen gedurig zouden trachten te zien op de Heere Zelf, Die alleen de bron is van alle ware vrede en gelukzaligheid. Verder zocht hij aan te tonen, de nuttigheid die gevonden wordt in het gelovig beschouwen van het lijden en het sterven van de Heere Jezus, Die gezegende Heiland der wereld en van de kracht die voor hen opgesloten ligt in Zijn dood, opstanding en

hemelvaart, en ook in Zijn zitten ter rechterhand Gods des Vaders voor hen.

De heilzoekende lezer zal hieruit wel overtuigd zijn dat het oogmerk van de schrijver prijselijk is en dat zijn werk in onze dagen zeer nuttig moet zijn en noodzakelijk en vooral ook dierbaar voor allen die in deze dingen lust hebben, terwijl het voorstellen van deze waarheden een gepast middel kan zijn, onder des Heeren zegen, opdat de treurigen Sions mogen bekomen sieraad voor as, vreugdeolie voor treurigheid en het gewaad des lofs voor een benauwde geest. Jes. 61:3 en hierin zijn wij al enigszins bevestigd door verschillende getuigen, die door het gebruik en het lezen van dit werkje, tot verheffing van de vrije genade, veel zegen en sterkte op hun weg ondervonden hebben. Weliswaar, het zou van sommigen, door gebrek aan geestelijk licht wel enige tegenstand kunnen ondergaan, omdat deze weg door de inhouding van de Geest, weinig gekend en nog minder betreden wordt en onbekend maakt toch onbemind. Maar aan dit lot is soms het allerbeste werk wel het meeste onderhevig.

Begenadigden! Zoekt dit werkje dan veel in het geloof te gebruiken en in het bijzonder de zulken, die het gegeven is deze verborgenheden te verstaan en hoog te waarden. Ziet ge heden ten dage velen zich afmatten door voorstellingen van plichten, zonder dat zij nog veel geoefend zijn in de geloofsvereniging met de Heere Jezus, om alzo uit het genadeverbond hun sterkte te zoeken - hebt medelijden met hen en bidt veel voor hen; ziet veel uit naar genade, om de Heere, zowel in Zijn uitwendige, als ook in Zijn geestelijke handelingen die Hij met u houdt, gewillig te volgen. Doet alles zonder murmureren, zonder tegenspreken. Fil. 2:14. Gij hebt door ondervinding geleerd, dat een stille en een zachtmoedige geest kostelijk is voor God, 1 Petrus 3:4, zoekt veel te waken tegen uw eigen verkiezingen, uw eigen pogingen en uw vooruitlopingen. Het is zo nuttig dikwijls onder uw bedrijven te vragen: Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal? latende ondertussen des Heeren Geest in u werken, stille zijnde en wachtende op het heil des Heeren; want Hij Die te komen staat, zal komen en niet vertoeven, Heb. 10:37 en gebeurt het al eens dat ge nu en dan door anderen tegenstand krijgt op deze uw weg, worden uw werkzaamheden kwalijk beoordeeld en gering geacht! denkt dan dat diegene beproefd is, die niet zichzelf prijst, maar dien de Heere prijst. 2 Cor. 10:18; de Heere zal voor u alles schoon maken op zijn tijd, Pred. 3:11, Hij heeft zelfs de harten der koningen in Zijn hand en neigt die als waterbeken, Spr. 21:5. Hij zal uw gerechtigheid wel doen uitspruiten en u, wanneer gij uw strijd in de woestijn van deze wereld zult uitgestreden hebben, opnemen en overbrengen in de rust, die voor het volk Gods bewaard wordt; en gij op een volmaakte wijze onder Hem zult kunnen buigen, daar gij Hem zien zult van aangezicht tot aangezicht, I Cor. 13:12. En daar zult ge het Lam met een eeuwige verwondering volgen, waar Het ook henen gaat, wanneer een ongestoorde blijdschap uw erve zal zijn, eeuwig en altoos.

J. Boutkamp

(Uitgever van het geschrift)

3. Voorrede van de schrijver aan de christelijke lezer.

(Verkort weergegeven)

... De oorzaak van dit mijn schrijven is ontstaan, door des Heeren genade uit de werkzame volheid van mijn gemoed en uit een bewust genadewerk in mij, van den Heere; waardoor ik op zekere tijd, in mijn ziel genoot een opgeklaarde helderheid van mijn staat, alsmede het rechte onderscheid tussen mijn eigen werken naar de Wet en Gods vrije genade naar de koers van het Evangelie en van de zuivere rechtvaardigmaking. Nadat ik daaromtrent lange tijd getalmd had, zo deed mij de Heere door Zijn ontferming, een klaar gezicht voorkomen, tussen de Wet en het Heilig Evangelie, waaruit ook in mij ontstond een meer onderscheiden oordeel tussen het waangeloof en het waar geloof, alsook van de eigen krachten en een verborgen zoeken van eigengerechtigheid.

Dit geschrift dan, is door die werkzaamheid, als een vrucht van des Heeren genade in mij werkende, ontstaan en voortgekomen, waarmede ik niets anders heb voorgehad, dan om mijn gedachten door de pen wat te ontlasten en mijn vol gemoed wat ademtocht te geven; en ook om deze mijn gedachten en meditatieën te noteren en voor mijzelf te bewaren en ook om het nog wel eens aan mijn bijzondere vrienden, zo hier als elders te laten lezen, die daarnaar begerig mochten zijn; maar voornamelijk met de opzet, om hetzelfde op mijn wijze, als een geestelijk getuigenis van Gods volle en vrije genade, aan mijn drie lieve kinderen na te laten, als een lettertje van mijn hand, teneinde of het hun nog van den Heere aan hun ziel mocht gezegend worden, en dat ik dan nog naar de plicht van een teder vader eens door dit schrijven met hen mocht spreken, als ik al gestorven zou zijn.

Dit is mijn eenvoudige bedoeling geweest, dit beken ik voor den Heere, Die mij deze ganse voorstelling van Zijn Waarheid zo verklarender en bevindelijkerwijze van Boven, heeft geschonken en anderszins ook uit deze of gene voorkomende waarheden, die mij door de Heere wezenlijk en geestelijk te verstaan zijn gegeven, terwijl zij hun fundament en grondslag in het Heilig Woord hebben en niet iets nieuws zijn, maar volkomen overeenstemmen met de oude rechtzinnige leer van onze ware Gereformeerde kerk, de grond zijnde waarop de Heere mij met een waarachtig hart en in volle verzekerdheid des geloofs, zo rusten doet, dat ik in die belijdenis het met de Heere durf wagen, om af te treden in de eeuwigheid; als zijnde de Heere God in mij die vaste troost, tot mijn verzekering in leven en in sterven.

Ik had nooit gedacht, deze mijn verhandeling door de druk gemeen te maken, of aan het licht te brengen, daar de stijl niet bijzonder is en bovendien ook mijn stellingen hier en daar (doordat ik veel bezet was met ander bezigheden) niet zeer in orde zijn gesteld en sommige wat lang zijn. De oorzaak hiervan is ook, dat ik deze stof meer voor mijzelf heb geschreven dan dat ik het oog er op had om deze op te stellen voor een ander.

Maar de Heere, Die het hart neigt als waterbeken, neigde zeer verborgen onze wil naar Zijn wil, wat we ook zien in het volgende versje:

*In 't gene God komt te gebieden,
Daar moet Zijn wille in geschieden,
Vergeefs men zich daartegen zet,
Van niemand wordt Zijn wil belet.
Daar baat geen bidden en geen knorren,
Geen tegenstreven en geen morren;
Al wat Zijn wijsheid eens besluit,
Dat voert Hij door Zijn Almacht uit.*

Ja, dit gaat vaak zeer wonderbaar, want wat de Heere ontdekken wil, dat kan niemand verbergen en wat Hij ook verbergen wil, wie zal dat ontbloten?

Dit is voor mij aanbiddelijk, als ziende ook hierin met verwondering op Zijn hand, want al wat ik hierin bedacht had en bij mijzelf overlegd, om het voor mij te houden en voor mijn eigen kinderen, zo schijnt het in deze, dat de Heere het nog verder brengen wil, tot meerder nut en stichting van Zijn kinderen, opdat dit gering talent door mij niet in het hemelijke begraven worde, maar zich ook tot anderen uitstrekke.

Want ziet eens wat er gebeurde! De Heere deed mij, onwaardige, iemand voorkomen, wiens aangezicht mij tot nog toe onbekend is, die mij verzocht, door middel van een bijzondere vriend van mij - dit geschrift niet geheim te houden. Hij had met een zoet genoeg en enige Kladjes daarvan gelezen en vroeg nu dringend om hem toe te staan, het hele geschrift te laten drukken; opdat die waarheden, toch verder mochten aanschouwd worden, ten nutte van Gods kinderen. Dit te meer, omdat nog velen in die maalstroom van ongeloof en wettische eigenwerken gedompeld lagen. Misschien mocht het nog een klein middel zijn van den Heere daartoe gezegend, om hen daaruit te trekken.

En ieder dan die dit geschrift zal lezen, wens ik voor zijn arbeid een meerdere zegen toe (hoewel door des Heeren genade mijn portie ook niet klein was) nochtans wens ik hem in het lezen een meerdere zegen toe van den Heere Jezus, door Zijn aanlokkende en verlichtende genade, die ik zelf genoten heb in het schrijven; ja ik wens hem daardoor zulk een innerlijke smart toe in het hart, dat hij het geen ogenblik langer meer bij zichzelf zal weten te stellen, zonder de Heere Jezus, naar de koers van het Evangelie, om zijn geloof gedurig in Hem te oefenen en zijn toevlucht ganselijk naar Hem te nemen, om zichzelf zo in alles te verzaken.

Ik zal in sommige dingen, naar het oordeel der geleerden, over deze of gene zaak, wel wat te uitgebreid zijn geweest; maar ik heb naar mijn gering en laag begrip, niet alleen mijn mening gegeven, maar ook op mijn wijze, hier en daar de voor- en tegenwerpingen van die zaken daarbij gesteld, in zoverre als die hun oefeningen hebben, zoals 't mij de Heere deed voorkomen en aan mijn ziel deed bevinden.

Verdraagt mij hierin met een weinig lijdzaamheid. Als ge dit geschrift eens met christelijke lankmoedigheid wilt lezen en nazien, dan zal ik mij voor den Heere gelovig in Christus' Naam hier in verzekeren, dat door de medewerkende genade van Christus en de invloed van Zijn Geest, uw ziel door deze waarheden dan nog verkwikt en dat de Heere God daarover door u verheerlijkt zal worden.

Och dat dit lettertje daartoe nog mocht gezegend zijn en dat Jehovah dit maar als een zandje tot de duinen, en een stofje aan de weegschaal daartoe gebruiken mocht, al was 't maar om een sukkelende ziel uit haarzelf te brengen, opdat zij eens geraken mocht uit het voorhof van zichzelf, ja uit die doolhof van haar eigen arbeid en wettische werkzaamheid in eigen kracht, om zo eens, op vrije genade, naar de koers van het Evangelie, recht op streek te raken, om door 't geloof, recht toe in het volle genadig Heilige te verschijnen; opdat het grote voorhangsel van haar eigen krachten, gerechtigheid en sterkte eens van boven tot beneden, scheuren mocht en dat gescheurd zijnde, zij dan de volle en vrije genade der zuivere rechtvaardigmaking, door het geestelijk licht van het Evangelie, met de stralen uit het aangezicht van Jezus Christus, volop genieten mocht, dit wenst en bidt,

Uwe vriend en in kinderlijke vreze, ook uw broeder in den Heere,
J. E.

4. Samenspraak van een Heilbegeerige en een Evangelist.

1. Sterven aan de wet en leven naar de regel van het Evangelie

Blz. 34, 35

... Evangelist: *Want zonder de Wet*, (Rom. 7) dat is, zonder die geestelijke kennis te hebben van de Wet, *zo leefde ik eertijds* naar de uiterlijke letter van de Wet, maar als het wezenlijke en het geestelijke van de Wet mij onder het oog is gekomen, zo is de zonde levend geworden, dat is de zondelijkheid, alsmede speciaal (let wel!) de zondige begeerte, in mijn blinde ijver, die in mij ontstond uit de beweging en begeerte naar het volbrengen van de Wet, die zeer diep in mij verborgen lag en die ik daar vóór nog niet in mij als zonde kende, te meer omdat zij omtrent heilige dingen naar de Wet in mij werkzaam waren. Doch door genade heb ik nu ook eindelijk door geestelijke verlichting, dit niet alleen als zonde in mij en in al mijn bedrijf beginnen te kennen en te zien; maar ik heb dit ook in mij levendig gevoeld zonde te zijn en daarom ben ik door de bevinding van mijn geestelijke en totale onmacht, levende aan de Wet gestorven.

Alzo is en blijft de Wet heilig en het gebod is heilig en goed, waarna de apostel vraagt: Is dan het goede mij ter dood geworden? en hij antwoordt: dat zij verre! maar de zonde van mijn blinde ijver en de eigen bewegingen in mij naar de Wet, die ik zelf meende te kunnen voldoen, doch hetgeen telkens tegen mijn wil en dank slecht kwam uit te vallen, is mij ter dood geworden, werkende mij door het goede, dat ik in eigen kracht wettisch ter hand nam en in goede mening uitvoerde, de dood, door tussenkomst van mijn onvermogen omtrent die dingen.

En dit geschiedde opdat de zonde van mijn wettische ijver, dus te meer in mij zou worden verwekt en aan mij ontdekt, boven mate zondig en zondigende te zijn en dat wel door het middel van de geestelijke volmaaktheid van de Wet en door het bevinden van mijn zeer grote onmacht omtrent dat heilige gebod.

En dat geschiedt zo menigmaal in een begenadigde, als die twee, te weten, de volmaakte geboden Gods en onze plicht en onmacht, als ook onze ijver om die uit te voeren, elkander ontmoeten; te weten, wanneer het in ons, wettisch en buiten het geloof en niet naar de aard van het Evangelie geschiedt.

En daarom dient een gelovige vrij te worden van de Wet, zoals een vrouw, door het sterven van haar man, vrij wordt van haar vorige ondergeschiktheid en dienstbaarheid. Rom. 7:1, 2. En zo is het met een gelovige ook gesteld, naar zijn geestelijk genadedeel, waarnaar hij zich altijd, wat zijn staat betreft, te schatten heeft, want hij is vrij, namelijk van de dienstbaarheid van de Wet en zijn hiervoor genoemde zonde daaruit, ik zeg, hij is vrij, omdat hij nu der Wet gestorven is, waaronder hij gehouden was, zo lang als hij zichzelf inspande door eigen arbeid om daaraan te voldoen en in eigen kracht daarnaar te leven.

Maar wanneer hij nu de vrouw van een Ander is geworden, namelijk van Christus, zo wordt hij vrij gemaakt van de Wet, om Gode vruchten te dragen en om nu voortaan, niet meer de Wet, maar Christus als zijne gezegende Heer' en Man, in liefde onderdanig te dienen, en om nu niet meer in oudheid der letter, zoals te voren, maar in nieuwigheid des Geestes, voor Zijn Aangezicht door het geloof te leven. Rom. 7:4, 5, 6.

Want dat eigen-werken naar de Wet, zo hoog ten top opgevoerd, brengt de begenadigde rust noch leven toe, maar in plaats daarvan, werkt dit niets anders dan blinkende zonde en de gewisse dood en zolang men daar bij blijft, zo blijft men maar een dienstknecht van de Wet en bij gevolg van de zonde en daarom dienen die

bewegingen die uit de Wet zijn, uit al die ijver uit diezelfde grond, gedood en aan de kant gezet te worden.

En zolang dat niet geschiedt, is 't mij een klaar bewijs, dat men de rechtvaardigheid en de heiligheid Gods, die in de Wet is uitgedrukt en daarin verborgen ligt, noch geestelijk, noch bevindelijk kent, noch deze met de vrome Job en de apostel Paulus recht onder het oog heeft hekregen; en zolang men daarvan nog onkundig is, zo wil men ook de vlag niet strijken van zijn eigen krachten, als onbewust van zijn geestelijke onmacht en derhalve zo is men de Wet Gods, door 't verstand des vleses, niet onderworpen, maar men poogt en zoekt op een geheime wijze, hoewel men het zo niet meent, of weet, evenwel in eigen kracht zijn eigen gerechtigheid naar de Wet bedekt op te richten.

Heilbegerige. Ik begin nu beter begrip van deze zaak te krijgen, meer dan voorheen; och, dat de Heilige Geest mij hierin tot licht zij, mij leidende midden door de paden des rechts!

Verder wilde ik wel nader weten, wat al oneigenlijk onder het vlees of vlesendeel in een begenadigde verstaan moet worden en waarin het zich zo al in hem vertoont?

Evangelist: De apostel verstaat daaronder in Rom. 7:19-21 het lichaam der zonde en zijn geestelijke ellende, wanneer hij zegt: het goede dat ik wil, doe ik niet, maar het kwade dat ik niet wil, dat doe ik. Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods?

Zo bevindt de apostel Paulus in zich een bijliggend kwaad van onvolmaaktheid, dat doorgaans zijn goede werken bezoedelde en slechter leed uitvallen dan hij zelf voorgenomen en gewenst had.

Let wel:

Als men over het vlesendeel of naar het vlees ten opzichte van een gelovige spreekt, dan moet men dit niet verstaan voor de gehele staat van een puur vleselijk mens, in de uitwerking van zijn verdorvenheden, neen, want daaruit ontstaat een grote misvatting; maar doorgaans wordt daarmee bedoeld het onvolmaakte of de wangestalte en de verkeerde werking der ziel.

Blz. 46

Heilbegerige: Wat betekent dat: zichzelf *aan* de Wet, of *der Wet gestorven te zijn*?

Evangelist: Dat is: niet meer naar het gebod van de Wet, uit grond van eigen arbeid, tot iets bewogen, noch aan 't werk gezet te worden uit vreze des doods, om naar de eis van de Wet te leven, maar dat is op vrije genade te leven; om nu niet meer zoals voorheen door de Wet, maar alleen door het geloof in Christus te leven, Die de Wet ook voor de uitverkorenen volbracht heeft en daaraan voldaan. Nu bevindt zo'n ziel door het geloof, in zich een liefde en lust om door de Geest des levens in Christus tot alles bewogen en bewerkt te worden, om dus door 't geloof in 's Heeren kracht en sterkte en onder het gezicht van eigen onmacht, voortaan alles te doen, te laten, te lijden en af te wachten, wat ons naar 't gebod der Wet, als onze plicht voor mocht komen, om dit te moeten doen.

Maar wanneer een christen anderszins aan zichzelf gestorven, ontdekt wordt aan zijn gehele gebrekkigheid, zodat de Heilige Geest hem van zonden, gerechtigheid en oordeel overtuigt en doet zien wat hij in dit of in dat geval nog niet is en evenwel naar de strenge en billijke eis van de Wet zijn moest, dan rijst er in hem, uit zijn werk- en onverstorven grond, een bijzondere jaloersheid (drang) op, uit oorzaak van de liefde en lust die reeds in zijn hart ligt tot heiligmaking, en als nu bewogen zijnde tot de

gehoorzaamheid der Wet; en dan gaat zo een nu aan het werk, om de inhoud van die Wet, uit dankbaarheid aan de Heere te volbrengen en zijn hart tot heiligmaking aan Hem op te offeren.

Opmerking. Dit is een verkeerde werking van de ziel, door het gezicht van haar gebrek en haar lust tot heiligheid.

Tot zulk een uitnemende zaak zeer begerig zijnde, wordt de ziel daarnaar brandende en genegen en een vuur ontsteekt in zijn overdenkingen, waarop hij zo terstond volkomen heilig wil zijn, ja hij meent ook terstond zo te moeten wezen; en dat te meer, omdat het voor hem nu reeds zo begeerlijk geworden is, waarop hij dan, om dat te bekomen, de zaak met ijver ter hand neemt en in zijn eigen voornemen en eigen krachten zich ook dapper aan het werk zet, om ten opzichte van God, Zijn deugden te verkondigen en ten opzichte van zich zelf zijn plicht te voldoen. Hij wil ook andere deugden van nederigheid, geloof, liefde, lijdzaamheid, stilheid en vertrouwen ten opzichte van God en zijn evennaaste gaan beoefenen, en hij wil dat aanstonds en stipt zo wezen en vertonen, omdat het hem uit lust tot heiligmaking, hetgeen naar de eis van de Wet is, zo voorkomt. Hij wil dan daardoor enige deugd of gave verder in zich vermeerderen, of enige verdorvenheden verminderen, om alzo in alles voor de Heere te wezen.

Dit alles is in zoverre wel goed, als het maar uit het geloof en de omhelzing van Christus voortkwam, maar hij loopt hierin de Heere geweldig vooruit en hij houdt daarin al te vaak een wettische koers, uit kracht van het gebod, hetgeen kwaad is en dat wordt door Paulus ook uitdrukkelijk getoond. Rom. 7:10. namelijk dat hetgeen hem zelf ten leven was, dat was hem ter dood bevonden en zo ook hier, want de zonde, vers 11 dat is die wettische beweging der zonde, die door het vleeselijk begrip ten goede, uit de begeerte van het eigen-werken naar de Wet is, vers 5 waardoor de heilbegeerte uit liefde tot God en uit een bijzondere lust tot Zijn geboden, zichzelf hartelijk inspant om zo gaarne en geestelijk Zijn wil te doen, in alles wat de ganse Wet van hem eist en dat misleidt hem.

Opmerking. De zonden van de apostel Paulus moeten aangemerkt worden vóór of ná zijn bekering:

Vóór, zo waren het die wettische bewegingen en begeerlijkheden en daaruit zijn blinde ijver tot het goede.

Ná zijn bekering waren het die onvolmaaktheden, die zijn goede werken nog tegen wil en dank aankleefden en oorzaak gaven, dat het altijd nog meer gebrekvol uitviel, dan zijn voornemen was.

En omdat hij daarin het voornemen heeft, het zij veel of weinig, iets door en voor zichzelf te vervullen en tussen hem en de Heere op te maken ten leven, zo wordt die beoogde heiligheid uit die genoemde grond door de bedenkingen van het vlees, een zondige vijandschap tegen God, omdat men door het gebod tot heiligmaking in zichzelf en door zichzelf, wettisch tot de gehoorzaamheid der geboden en in eigen krachten wordt aangevoerd. En op die wijze wordt zo'n ziel door blinde ijver, en door die misgreep die hij heeft, door het gebod verleid, zodat hetgeen anders goed en in zichzelf ten leven was, dat wordt hem nu ter dood.

En dat is een noodzakelijk gevolg daarvan, omdat men op die wijze van de rechte koers van het Evangelie en ook van de geestelijke zin van Christus, 1 Cor. 2:16, wordt afgeleid.

Want dat bedenken des vleses, dat is die geneigdheid tot het verbond der werken, die

de mens belet, om als een machteloze en gans ontblote, kaan de Wet Gods onderworpen te zijn, waardoor hij onbekwaam wordt om zich dan lijdelijk daaronder te buigen. En waarlijk, door gebrek van de leiding en de lering des Geestes kan zo een dit ook nog niet Rom. 8:7, maar hij zoekt gestadig door eigen kracht en arbeid te overwinnen en de Wet in zijn geboden te voldoen en het werk te boven te komen.

En dan slaat de satan telkens onder die verkeerde handelingen, zijn slag, en hij neemt oorzaak tegen de zodanigen door het gebod, om hem gedurig te beschuldigen. Want omdat zo'n mens door eigen waan, het leven uit de Wet poogt te halen door het gebod, zo raakt hij in gedurige verwarring en duisterheid, omdat hij die Wet niet zo volmaakt en heilig kan volbrengen, zoals het voor God gelden moet. En daarom, in plaats van hem hierdoor het leven te geven, zo wordt hem de dood aangezegd, zoals de apostel getuigt: Rom. 7:11. "want de zonde oorzaak genomen hebbende door het gebod, heeft mij verleid en door hetzelfde mij gedood.

Wanneer een begenadigde dan eindelijk zijn werken door de Wet,

Blz. 88, 89

Een gelovige zegt: Heere, ik kome tot U en ik leg mij, op grond van Uw vrije genade, vrijwillig en ootmoedig voor U neder, om in den gelove, met U, in Christus, verenigd te willen wezen. Jer. 3:22. Verenig Gij dan maar mijn hart, tot de vreze Uws Naams. Ps. 86:11 én dan zal ik geholpen zijn. Zodat de zaak, waar het in alles op aan komt, deze is, dat de heilbegerige zegt: ik wil om niet en de Heere aan de andere zijde zegt: Ik geef om niet en op die grond oefent hij dan zijn geloof en gaat alzo met blijdschap, tot zijn zaligheid, in de eeuwige Rotssteen, in stille verwachting dat de Heere al Zijn beloften, op Zijn tijd, aan hem zal vervullen.

Zo gaat het doorgaans, wanneer een verlegen zondaar niet naar de werken der Wet, maar naar de predicatie des geloofs en naar het Evangelie behandeld wordt, waardoor dan, zoals de ondervinding leert, veel meer te verwachten is, dat hij klaarheid en zekerheid van zijn staat en gestalte zal bekomen.

Opmerking. De bediening des Woords, naar de aard van het Evangelie, heeft veel meer vermogen op het hart van de verlegen zondaar, dan het alleen aandringen van de werken der Wet.

En op die wijze zou hij het beste gebracht kunnen worden tot de kennis van zijn onmacht en ellende en daardoor tot de beloften; en van de beloften tot het geloof en door het geloof zou hij dan meer ondervinden van de uitnemende grootheid van Gods kracht en Zijn sterkte aan degenen die geloven enz. en uit die kracht zou het werk des geloofs in hem dan meer versterkt worden 2 Thess. 1:11, tot vrede voor zijn ziel, dan dat het anders geschiedt door het enkel aandringen van plichten zonder het geloof en zonder ontdekking aan 's mensen onmacht.

Wanneer een heilbegerige ziel daarentegen zo wettisch of op zijn best genomen, half wettisch, zoals het doorgaans het meest geschiedt, bestuurd wordt en aangezet tot het geloof en tot het werk en dat alles zo plichtgewijs en wettisch wordt aangedrongen, dan wordt hij ook het meeste verstrikt en omgeleid; of hem wordt tenminste aanleiding gegeven om aan zijn eigen garen te roken en om op een subtiële (verborgen) wijze, te zeggen tot het werk zijner handen: gij zijt onze god, en hoe meer men dan die afgod dient en met een wettische ijver najaagt, des te meer brengt men zich dan in verlegenheid en onder grotere beschuldigingen. Of geschiedt dit anders, zoals het wel eens gebeurt, zo wordt men grote mannen in zijn eigen ogen.

Want nooit zal de ware rust of de vrede der ziel gevonden worden door de werkingen der Wet en langs die weg is er tussen de Heere en de zondaar geen vereniging te

vinden, maar hij moet van de Wet geleid worden tot het Evangelie, dat zegt, dat degene die niet werkt, maar die gelooft, alleen gerechtvaardigd wordt. En dat bestaat hierin, dat God de uitverkoren zondaar, Zijn genade tot zaligheid, om niet, door de Middelaar, aanbiedt en die ook aan hem schenken wil en wanneer een zondaar dat dan zo aanneemt, dan wordt hem dat tot rechtvaardigheid gerekend. En dit is die welgeordineerde weg van zaligheid recht te kennen en daarin met een bijzonder genoeg en welgevallen, uit vrije genade, toe te stemmen, om in het geloof, om niet omdat de Heere het zo wil, door Hem geholpen te worden.

En dit is het voorname werk des geloofs in de ziel, waardoor een begenadigd zondaar zich met de Heere verenigen moet, om alzo eens- willens met Hem te zijn en Zijn genade bereidwillig aan te nemen, zoals deze hem door God wordt aangeboden, hetwelk om niet is; en zonder dit zaligmakend geloven kan niemand Gode behagen; want zullen ook twee tezamen kunnen wandelen, tenzij dat zij bijeen gekomen zijn? Amos 3:3.

Welnu, God en de zondaar komen niet bijeen, dan alleen door deze weg, op vrije genade, om niet, door Christus en dat door het geloof. En daardoor vindt de zondaar terstond een dal der hope en een ingang ten leven voor zijn ziel, tot ware rust en anderszins blijft er voor hem niets meer over, dan vloek en dood.

Blz. 196, 197

... En naar dat deel doet een gelovige de zonde niet meer, maar de zonde die nog in hem woont. Rom. 7:17 en daarom houdt hij het daar niet langer, maar hij gaat uit de Wet over, voor zover als hij daaronder gevangen was, in eens Anders recht en kracht, dat voor hem verworven is en dat hem uit vrije genade wordt voorgesteld, tot een verzoening en voldoening van dat recht, dat hij anders aan God Zelf schuldig was te voldoen. En dan wordt de zonde hem niet meer tot verdoemenis toegerekend, want in plaats van verdoemd te worden, zo wordt hij volkomen zalig gesproken. Rom. 4:5-8.

Omdat de zonde dan, van God door Christus, veroordeeld is in het vlees, Rom. 8:3, 4, zo kan zij in eeuwigheid niet meer wederom tot zijn veroordeling tegen hem opstaan en dus hoeft hij niet te vrezen, want wie is het die verdoemt en die hem beschuldigen zal? God is het Die rechtvaardig maakt, wie is het die verdoemt? Christus is het Die gestorven is, ja wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt. Rom. 8:33, 34.

Let nu eens met bedaardheid op deze klare en krachtige gevolgen, namelijk waar een recht voldaan is, daar is geen schuld meer over en waar geen schuld meer is, daar is ook geen toerekening meer daarvan. En waar vrijspraak is, daar is absoluut geen reden tot vrees. En wanneer dit gelovig bedacht en van de Heere geleerd wordt en door de Heilige Geest aan het hart gebracht, dan raakt een heilbegerige vrij van de vloek, van de zonde en van al zijn vrees en anders niet.

Ten tweede, zo dient het verder tot onderrichting, dat de zonde van een gelovige voortkomt uit zijn nog overgebleven verdorven deel, dat door des hemels oordeel en wijs bestel nog in hem overblijft; maar die zonde komt niet voort uit zijn geestelijke grond in hem, uit God geboren, o neen, want daarnaar kan hij, noch wil hij zondigen, zoals getoond is 1 Joh. 3:9 en 5:18 en dus heeft de zonde in hem volkomen zijn heersende kracht verloren, want het is zijn onherboren deel, waar de duivel iets op te zeggen heeft, maar dat heeft hij niet op zijn vernieuwd beginsel, want naar dat beginsel zondigt hij niet, maar integendeel dient hij uit kracht daarvan, de Heere.

Wij besluiten dan, dat een begenadigd en verlegen zondaar, als hij uit het slaafs gebied en de prang van de Wet en van de zonde, vrij wil geraken, dan moet hij zich altijd schatten naar zijn wedergeboren deel en dan kan hij, wanneer hij recht werkzaam is,

trionferen over de zonde, de duivel en de vloek van de Wet en al zijn verdrukkingen achten als licht en zeer haast voorbijgaande.

Heilbegerige: Is dit niet wat al te gemakkelijk en te ruim gesproken van zulke gewichtige en hoge dingen?

Evangelist: Nee, dit is naar de mening des Geestes en naar het Woord en ook naar de aard van het Evangelie gesproken; want de apostel Paulus zegt, wie is er die verdoemt? Rom. 8:34-39 en hij stelt hier een vraag voor, die een krachtige ontkenning insluit.

Opmerking. Ik zeg dit tot moedgeving voor des Heeren volk en gans niet om een spoor van losheid te geven en om gerust de zonde te doen. O neen! maar ik spreek zo, om de zonde te stellen in zijn plaats en orde en om sukkelende christenen, die soms onder de last van de zonden moedeloos worden, naar het Woord aan te moedigen, om kloek daartegen te strijden en om aldus door de zonde gelovig en in Christus' kracht heen te slaan, om haar te verduren en eindelijk om haar als Goliath ter neer te vellen. Daarom wilde ik wel, dat men mij hierin recht verstond en tot zijn schade, mijn gezegde niet misduide.

En wat de zonde in zichzelf aangaat, die is ook niets wezenlijks, want zij is geen schepsel, maar een gemis en daarom niet waard, dat een gelovige, als een gelovige aangemerkt, wegens de tegenovergestelde volheid in Christus Jezus, daarvoor iets zou zwichten of een ogenblik in vreze of in verlegenheid, daarbij stil zou opstaan. En daarom moet hij maar in het geloof kordaat zoeken te handelen, om in en door Christus op Zijn genade, recht te staan, om alzo de duivel geen plaats te geven, maar tegen de zonde, in 's Heeren mogendheid uit te treden, om haar in Zijn kracht, bemoedigd onder de ogen te zien.

Heilbegerige: Dat schijnt wel iets zonderlings, dat men de zonde zo klein zou schatten, terwijl ze tussen God en de zondaar zo'n grote kloof maakt, dat zij die beiden van elkander scheidt. Jes. 59:12.

Evangelist: Ten opzichte van onze plicht en hetgeen betaamt, is de minste zonde voor ons veel te veel en de allerkleinste veel te groot en zelfs de geringste de eeuwige dood waardig, maar ten opzichte van Christus en Zijn waardigheid, zijn al de zonden, niet met al en van niet de minste zwaarigheid, om 's Heeren volk van God te scheiden, of af te houden; want door Christus' lijden en gehoorzaamheid is voor hen een volmaakte en eeuwige gerechtigheid aangebracht.

Heilbegerige: Daar wordt immers gezegd, dat de zonde erger is dan de hel zelf, is de zonde dan volgens uw zeggen niets? en ofschoon zij maar in gemis bestaat, zo heeft zij nochtans de duivel, die een heilig schepsel was, tot een duivel gemaakt; dus is de zonde immers voor wat groots te achten.

Evangelist: Ja, in zeker opzicht is zij het allergrootste kwaad, omdat zij middellijk de engelen en de mensen, die de aller-heerlijkste schepselen zijn, berooft van het allerhoogste; goed, want voor zover als de zonde aangemerkt wordt, als regelrecht overstaande tegen het Beeld Gods, bestaande in ware rechtvaardigheid en heiligheid, Ef. 4:23, 24 en Col. 3:10 en in een geestelijke vereniging daardoor met de Heere Zelf, zo is zij, om zo te spreken, als een toevalligheid, door de overtreding van het gebod,

ingekomen en alzo is zij geworden een berovende oorzaak van dat beeld; waarop dan in de plaats van dat beeld, wederom duisternis is gekomen en onreinheid en verkeerdheid, ja een algehele onwettigheid, direkt tegenoverstaande tegen het Beeld Gods; En dit is nu eigenlijk de zonde en zij heeft dan de engelen tot duivelen en de mensen tot zondaars en overtreders gemaakt. Enz.

2. Over het wezen van het geloof, steunend op de Schrift. Blz. 88, 97

Tenslotte zal ik nu over het *wezen* van het geloof wat spreken, zoals het de Heere mij, volgens Zijn Woord, geleerd heeft.

Men dient het geloof wèl te onderscheiden van de oefeningen of de werkzaamheden daarvan. Het eerste is vóór het laatste en het laatste vloeit uit het eerste. Want zodra als de Heilige Geest het geloof als de boom des levens, in het hart van Zijn gunstgenoten plant, zo brengt het daar ook dadelijk zijn vruchten voort; want waar leven is, daar is terstond ook de oefening daarvan, hoewel de oefening het leven zelf niet is, maar een gewrocht en een bewijs daarvan.

Heilbegerige: Waar vertoont zich het geloof dadelijk al in?

Evangelist: Het is onmogelijk om al de oefeningen van het geloof met zijn werkingen en uitgangen naar de Borg en Middelaar Jezus, in allerlei gevallen van de ziel, te beschrijven of aan te wijzen. En ik mag met **Guthrie**, (W. Guthry, *Eens Christens groot interest*) op deze vraag zeggen, naardat de verscheiden staten en de noden van de begunadigden zijn. Want daarnaar heeft de Heere Zichzelf in Christus, ook onderscheiden aan hen voorgesteld, met zulke gepaste uitdrukkingen in Zijn Woord, die op het beste hun zwarigheid of staat ontmoeten, en die hen in hun geestelijke noden, het heilzaamste en het nuttigste kunnen zijn.

Dus is de werking en de oefening des geloofs onderscheiden van het wezen daarvan; en het geloof is in zijn werking door God de Vader verordineerd om als een hand of een middel te zijn, om de arme en beladen zondaren door Christus te leiden tot Gods eeuwige Vaderliefde, om daar alles vandaan te halen, wat tot zaligheid in tijd en eeuwigheid van node is. En daardoor wordt die innerlijke vriendschap en die zoete en geestelijke gemeenschap, die er in de weg des geloofs door de Middelaar Jezus, tussen God en de uitverkoren zondaar is, door een gelovige vereniging en geestelijke liefdewerking in het binnenste van hem, gedurig onderhouden.

En dat, zonder enig inmengsel van ons eigen werk, want zodra als er maar het minste van ons werk wordt bijgevoegd, of in aanmerking komt, terwijl ons beste werk onvolkomen is, zal dat straks weer duisternis in onze ziel verwekken. Daarom moet het enkel en alleen Jezus zijn en Zijn gerechtigheid, als het soevereine ingrediënt (bestanddeel) van alles; en op die wijze wordt het geloof, de verkwikking en de sterkte van het hart van een heilbegerige, als die nu van harte toestemt in de eeuwige Raad en in de wil van God; daarin bestaande, om de uitverkoren zondaar alleen door de Heilborg en de Middelaar Christus, om niet, te behouden; en hij wil nu aan zijn kant ook gaarne op die wijze behouden worden, omdat het Gode behaagd heeft, dat in Christus Jezus voor de zondaar, alle volheid wonen zou. Col. 1:19.

Opmerking. Niemand komt tot de ware rust en vergenoeging in de Heere, of hij moet eerst gebracht worden tot het gezicht en de ondervinding van zijn onwaardigheid en nietigheid. Dit is noodzakelijk, want de grond van onze rust moet geheel volmaakt en gans heerlijk zijn Jes. 11:10 en die is in niets anders, dan in de

Heere Jezus Zelf te vinden, want in Hem woont de ganse volheid Gods lichamelijk Col. 2:9 en met die volheid moet een ziel vervuld en aangedaan zijn, opdat die Goddelijke kracht in haar mag werken, ten einde dat die heerlijkheid die daaruit op haar nederdaalt en op haar gelegd wordt, Ez. 16:14, *aan Hem wederom mag worden toegebracht in de gemeente, door Jezus Christus, in alle geslachten, tot in alle eeuwigheid, amen.* Ef. 3:14-21.

En met de werkzaamheid des geloofs dient het hart van een begenadigde altijd wel vervuld te zijn, en zoals de olie met het lemmer (pit) in de lamp, ook met de Heere, verenigd te blijven, (opdat ik deze gelijkenis eens gebruike), want anders zal hij weinig nuttigheid, of vastheid op zijn weg voor zichzelf bekomen.

En dus kan op deze wijze, het geloof wederom verenigen, en tezamen brengen, twee verschillende partijen. En in deze vereniging is een geestelijke en een wederzijdse goedwilligheid; Eerst van Gods zijde, uit genade, tot de zondaar en dan van des zondaars zijde, tot God, in een volle genegenheid tot elkander; want zoals de één wil, zo wil nu ook de ander.

En op welke wijze Zich de Heere Jezus dan als Middelaar wendt of keert, het geloof van een begenadigde, dat nu eindelijk op Hem ziet, oefent en dringt hem in al zijn geestelijke en lichamelijke noden, naar Hem toe, om alle licht en nodige sterkte van Hem te trekken, zoals de zonnebloem zich gedurig keert en wendt naar de zon. Bevindt hij zichzelf dan eens naakt bij zichzelf, geen deksel hebbende tegen de vloeken der Wet en de stormen van Gods toom, zie daar! Christus schenkt hem witte klederen. Openb. 3:17, 18. En daarop is het geloof wel eens werkzaam in hem, om de Heere Jezus aan te doen als een kleed van blinkend en fijn lijnwaad, dat is: de rechtvaardigmaking der heiligen. Rom. 13:14, Gal. 3:27 en Openb. 19:8.

En als hij eens zeer hongerig en dorstig is naar iets dat alleen zijn ziel kan verzadigen, dan is Jezus de melk en de wijn, het brood des levens, ja het ware hemelse manna zelf Jes. 55:1, 2 en Joh. 6:48, 51 en die blijde maaltijd van het vette vol mergs. Jes. 25. Ook is het geloof in een begenadigde wederom werkzaam. wanneer het zijn hart met blijdschap naar Hem overbuigt, zeer begerig zijnde, om zijn nooddrift voor die prijs te halen, waarvoor het hem als een hongerige en dorstige geveild en aangeboden wordt; en dat is: om niet, om te eten en te drinken tot verzadiging en dronken wordens toe. 1 Joh. 6:53, 57 en Openb. 22:17.

Nog eens, wordt hij eens zeer vervolgd wegens enige zondesschuld, meer of min, en kan hij noch hier, noch daardoor bij zichzelf die angst ontgaan, noch het oordeel van Gods heilige Wet doorstaan; wanneer hij dan maar door het geloof zien kan dat Jezus de volmaakte Middelaar is en het tegenbeeld van de vrijstad, waar de Hogepriester eeuwig leeft, zo is hij veilig en behouden, wanneer hij daar maar henen vliedt Hebr. 7:21 en 24, 25 en als hij nu begint te erkennen, dat dit geloof is, dan bevindt hij, dat het werk en de oefeningen des geloofs hem de toevlucht daarheen doet nemen, om die voorgestelde hoop vast te houden en om het anker der ziel in het binnenste van dat heiligdom neder te werpen Hebr. 6:18 en op die wijze komt hem de Middelaar Christus, dikwijls op een geestelijke wijze in het Heilige Woord voor: namelijk om Zichzelf in alle noden en zwarigheden van Zijn volk aan hen aangenaam te maken en om hen Zijn noodzakelijkheid en dierbaarheid voor te stellen.

Want nu eens stelt Hij Zich voor als een Bruidegom en Zijn gelovigen als de bruid, dan eens als een Man en de gelovigen als de vrouw. Komt een heilbegerig zondaar eens voor als een gevangene, in de gevangenis van de zonde, Hij komt voor als de Losser, Die de gevangenis wederom opent. Is de zondaar in grote duisternis, Hij verklaart Zichzelf het licht te zijn, en daartoe in de wereld gekomen. Nu eens als een medicijnmeester voor de zieken en ongezonden; dan eens als de Herder, de Leeuw,

het Lam; en ook als het Brood het Water des Levens, voor de hongerigen en de dorstigen, om-niet, enz. En zo komt Hij op velerlei wijzen meer voor, Zich vertonende in allerlei geestelijke veranderingen, die als zoveel voorwerpen zijn, waarop hij het geloof in al zijn noden en ongestalten oefenen kan.

Maar hoe moeilijk en zwaar valt het dikwijls voor een christen, naar zijn wettisch en vleselijk begrip, om zich met zijn hart op de beloften, in het geloof, tot rust neer te zetten en het kinderlijk te wagen, om de Heere Jezus, om niet in alles aan te nemen, zonder enig tussenkomen of steunen op eigen werk; want daartoe is hij alzo zeer genegen, als tot het bewaren van zijn rechteroog.

Waarlijk dit leert de ervaring aan elke begenadigde, die door de Heere daarin geoefend wordt en die weet in 't bijzonder te spreken, hoe hard het voor vlees en bloed is, om zich van zijn eigen zelf, zo geheel ontbloot van alles, los te laten, en nergens meer aan vast te houden, noch op iets te leunen, noch te steunen, dan alleen op die aller-beminnelijkste Heere Jezus, Hoogl. 8:5 en dit schijnt bijna onmogelijk te zijn. En toch moet dit door een christen, als hij tot ware vrede en rust zal komen alzo door het geloof geschieden, namelijk om zo ongedeeld en om niet, de Middelaar aan te nemen, of hij blijft daarvan verstoken.

Heilbegerige: Ja wel, ik heb het zo dikwijls bij mijzelf voorgenomen om mij niet langer zo in eigen krachten, aan de plichten vast te houden, dat is om daardoor op een subtiële (verborgen en bedekte) wijze, aan de Wet enigszins te voldoen, en ook om daarvan niet meer zo'n grote formaliteit te maken zoals voorheen, en om zo'n grote verwachting niet meer daar van te hebben, noch ook zo bekommerd uit een wettische dienstbaarheid omtrent de plichten, te woelen; maar om in alles zo 't mij voorkwam, alleen op God en op de Borg en Middelaar Jezus te zien; om alzo door 't geloof op Hem alleen te steunen; maar wat zal ik van mijzelf zeggen, ik kan dat nog zo niet doen, omdat ik niet durf en ik durf ook niet omdat ik zo niet kan. Och, geef mij toch eens raad hierin.

Evangelist: Hier omtrent moet ik wederom mijn oude gezegde gebruiken, namelijk dat men een begenadigde, die zo gesteld is, zonder ophouden, dient aan te zetten, om toch maar van zijn eigen begrippen en eigen arbeid af te stappen en om op vrije genade in 't geloof met God te wandelen, om daardoor tot alles krachtig gemaakt te worden in de Heere en in de sterkte van Zijn macht, Ef. 6:10 die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij Hem uit de doden opgewekt heeft. Ef. 1:19, 20. En daarom antwoord ik doorgaans aan zulke klagers over machteloosheid en die zich niet los durven laten, om zich alleen op de Heere te wentelen, als volgt:

Ook dat kunt gij niet doen, namelijk uzelf zo loslaten en om niet, op de Heere te zien, onder het gezicht van uw onmacht, op de Middelaar leunen en met uw ziel in Hem rusten. En daarom moet gij uitzien naar genade, om in deze gevallen, zowel als in al uw andere noden, het geloof te mogen oefenen op de beloften Gods, Die ook de kracht daartoe beloofd heeft, om die aan de zodanigen, die hun onmacht hierin bevinden en die daarom bijzonder verlegen zijn, om niet, te geven; om hen dus tragsgewijs machtig te maken, dat zij alles zullen kunnen doen, waarom zij zo zeer verlegen zijn en dat zij naar de Wet verplicht zijn om te doen.

Opmerking. Dat is alreeds het ingestorte leven des geloofs in de gelovige, die het in zijn verstand en wil is gegeven, uit genade, in de zaak van Christus, niet alleen te kunnen geloven maar, wat méér is, ook voor Hem te kunnen lijden. Fil. 1:29. En in zo ver als het verstand is verlicht, wordt de wil gericht naar de mate der gave van

Christus, Ef. 4:7, bedélende een iegelijk in het bijzonder, gelijk Hij wil, 1 Cor. 12:11. Het eerste krijgt hij door inwoning van de Geest van Christus, geworteld en gegrond in het hart; het andere ontvangt hij nu bij delen, tot zijn aanwas, naar de kracht, die in hem werkt tot het volvoeren van die genade Ef. 3:17, -20, waardoor hij gedurig tot elke daad Zijn sterkte nog bekomen moet, tot zijns zelfs opbouw in de liefde. Ef. 4:15, 16. Het eerste dient men te erkennen, dat men dat, als een onberouwelijke gift van de Heere, uit vrije genade, al reeds ontvangen heeft Rom. 11:29 en dat men daarop ook de verdere volmaking van Hem te wachten heeft, naar Zijn Welbehagen Fil. 2:13 en naar de kracht Gods 1 Petrus 4:10, 11 en verder niet.

En derhalve kan, mag en moet ook de Heere door gelovige vrijmoedigheid in het vertrouwen op Zijn beloften, door zijn begenadigd erfdeel, daarom worden aangezocht, opdat Hij hun geve op Zijn tijd, wijze en mate, al hetgeen wat Hij uit vrije liefde in Christus Jezus aan hen beloofd heeft, te weten: een nieuw hart en ook Zijn Geest en Zijn Wet in het binnenste en om dat zo te maken, dat het bekwaam zij om in Zijn inzettingen te wandelen en om al Zijn rechten te bewaren en te doen. Ez. 36:26, 27. En daarom moet de Heere noodwendig, omdat Hij het beloofd heeft, daarom door Zijn volk aangezocht worden, opdat Hij het hun doe, vs. 37.

Dit middel tussen de Heere en de uitverkoren zondaar 1 Tim. 2:5, *waardoor het geloof op de beloften zijn grondslag en steunsel heeft*, is ook buiten alle twijfel onfeilbaar en zeker; ofschoon het voor de Jood en de Griek een dwaasheid en een ergernis zijn mag en voor Socinius een godslastering, zo is het evenwel aan ons die geloven, de wijsheid en de kracht Gods, 1 Cor. 1:25 en daarom is dit ook voor een heilbegerig zondaar genoegzaam tot zijn behoud en zaligheid.

Derhalve dient men dan ook met veel gewilligheid, alle gedachten van eigen werk om zalig te worden, uit Wettische werkzaamheid of eigengerechtigheid voortkomende, weg te doen; om alzo deze betamelijke weg die door de Heere Zelf voor de zondaar is uitgevonden, alleen goed te keuren en daarin met genoeg toe te stemmen en met een bijzonder welgevallen aan te nemen. De zondaar moet genegen zijn om Jezus Christus als de enige Borg en Middelaar dierbaar te schatten, 1 Petrus 2:7 en om die gezegende Borg boven alles te waarderen en te schatten; omdat Hij alleen armen rijk wil maken voor God, door Zijn gerechtigheid en machtig in hun zwakheid door Zijn kracht en genade. Want het leven is toch alleen maar in Hem te vinden en die Hem missen, blijven in de dood Spr. 8:35, 36, 1 Joh. 5:12 en daarom moet een christen daar op rusten en door het geloof alleen zien op die Borg en Middelaar Gods en der mensen.

Een christen die zich in deze staat bevindt, *is der Wet gestorven en aan de gerechtigheid der Wet*. En ook aan eigen krachten en eigen schikkingen, omdat hij nu alles voor zich in Jezus Christus vindt, wat hij tot zaligheid nodig heeft; want hij bevindt nu hoe langer hoe meer, dat de Wet zo letterlijk opgevat, geen kracht noch sterkte aan hem geven kan, maar dat dit aan hem door de Heere inwendig door Zijn Geest moet geschonken worden in Christus Jezus, Die hem te machtig moet worden en dus uit vrije genade alle ogenblikken hem versterken en tot al Zijn geboden vaardig en bekwaam maken.

En daarom hongert en dorst een heilzoekende onder alle middelen, alleen naar de Heere, als een hert naar de verse waterstromen Ps. 42:2, en hij staat in al zijn bedrijf, naar een stille en zachtmoedige geest, lettende op al hetgeen hem de Heere door Zijn heilige Voorzienigheid voor doet komen, terwijl hij biddende wenst goed te keuren, in wat voor een toestand de Heere hem ook belijft te leiden.

Verder zoekt hij Hem in al zijn wegen alleen te kennen, en hij houdt een gestadig oog op Hem, om te zien, of het Hem ook gelieven mocht, Zijn beloften op Zijn tijd aan

hem te vervullen en om meer en meer door Zijn Geest geleid te mogen worden, opdat hij naar Zijn wil bekwaam zij, om in alle oprechtheid voor Hem te mogen wandelen.

Want een begenadigde weet dit, daar hij nu van de Heere geleerd is, zeer wel, dat het een vrij geschenk en een groot voorrecht voor hem is, wanneer hij door de Heere tot Zijn dienst verwaardigd mag worden en bekwaam gemaakt.

Ook weet hij en hij erkent het gaarne, dat de Heere hem in het minste niet in Zijn dienst of werk van node heeft. Even zo min als Hij Uzza van node had om Zijn Ark te ondersteunen, toen de runderen struikelden, die de Heere daarom ook sloeg met een onverwachte dood. 2 Sam. 6:6, 7. Want alhoewel iets gedaan wordt met een goede bedoeling, gelijk heden ten dage velen zich inbeelden, zo is het daarom aan de Heere niet welbehagelijk, o neen! ons goed doen, buiten Gods bevel en al onze gerechtigheid raakt niet tot Hem, Ps. 16:2 en het is in dat opzicht voor Hem een gruwel.

Want de Heere toont alleszins en op velerlei wijze, dat Hij niet meer en ook niet eer, van ons wil gediend zijn, dan voor zo ver Hij naar Zijn grote wijsheid en soevereinheid ons daartoe gebieden of gebruiken wil; want terwijl er voor Zijn Troon duizendmaal duizend heilige engelen zijn, die Hem dienen, zo zijn er wel tienduizend maal tienduizenden die Hij in Zijn dienst niet gebruiken wil, die op Zijn Soeverein bevel voor Hem staan en wachten op Zijn bevelen, totdat het Zijn Goddelijke Majesteit behaagt, hen in Zijn dienst te gebruiken. Dan. 7:10.

Hierom betaamt het in het bijzonder de uitverkoren zondaar om met ootmoedigheid in alle geestelijke armoede voor Hem neer te buigen en naar Hem uit te zien en aldus op Hem te wachten, totdat het Hem belieft en gelust, om Zijn Heilige Geest wat rijkelijker over hem uit te storten en om hem in Zijn dienst te gebruiken, en om hem daartoe op te wekken en bekwaam te maken, want al onze bekwaamheid is toch alleen uit Hem. 2 Cor. 3:5.

En ofschoon het zou geschieden, dat nu en dan de Wet nog tot hem zegt, doet dit of doet dat, bekeert u en gelooft, doodt uw leden die op de aarde zijn en gedenkt de dingen die Boven zijn, enz. of iets dergelijks, dan weet hij als een verlorene des Heeren, door bevinding, dat de Wet niet machtig is om de kracht daartoe aan hem te kunnen verlenen of te geven Gal. 3:5 en 12, ofschoon die Wet ten volle haar recht behoudt, om van hem alles te eisen en om hem alles te gebieden.

Maar omdat hij nu in dit opzicht door de Wet der Wet gestorven is, om Gode te leven, Gal. 2:19 en hij geen levenskrachten in zichzelf meer erkent dan Christus Jezus, als levende in hem, vs. 26, zo is hij niet meer onder de Wet, maar onder de genade Gods in Christus Jezus zijn Heere, Rom. 6:14 en 7:4-6 en Gal. 3:24, Die hem nu niet alleen tot Zijn dienstknecht en onderdaan, door het geloof aangenomen heeft, maar wat alle genade ver te boven gaat, ook tot Zijn eigen Bruid en Vrouw, daar hij nu aan de eerste man, namelijk de Wet, gestorven is, Rom. 7:2, 3 en daarop wacht hij nu gedurig in stilheid en vertrouwen en wandelt Hem al zachtjes in het geloof achterna.

En daaruit volgt dan, dat zo een niet meer zoals voorheen bij zichzelf en in eigen krachten en wettische werkzaamheid zegt: dit is mijn plicht en dat is mijn plicht en op die grond moet ik werken en dit moet ik doen, of dat moet ik laten; neen, de reden is, omdat hij nu lang genoeg bevonden en geleerd heeft, dat alles buiten Christus hem gedood heeft en dat op zijn beste werk, hoe ernstig en oprecht hij het soms naar zijn mening voorgenomen en betracht heeft, evenwel niets anders gedurig voor hem is overgebleven, dan een beschuldigd gemoed en onrust.

En daarom kan zo'n ziel het nu niet langer bij zichzelf naar de Wet der werken uithouden, noch het daarbij stellen, omdat hij daaraan gestorven is.

Opmerking. Het is hoognodig om door het geloof, geestelijk te sterven.

En daarom wil hij het ook niet langer bij de dode houden, maar gemeenschap oefenen met de Levende. En uit die grond wordt hij dan voortaan gedrongen om Gode in Christus te leven, om zichzelf gewillig en door liefdedwang, aan Hem op vrije genade, van harte over te geven en om op de rechte wijze, naar de inhoud van de Wet, aan Hem gehoorzaam te zijn, opdat hij de gemeenschap Zijns lijdens en Zijns doods meer en meer gelijkvormig mocht worden, want een dienstknecht moet in het bijzonder zijn Heere gelijken Rom. 6:17 en Fil. 3:10 en dit is de toestand van een begenadigde, van wie gezegd kan worden dat hij niets is; maar dat hij door Christus Jezus, zijn Heere, uit kracht van het Genadeverbond, het nu alles geworden is.

Maar hierop dient men te letten, dat in het Verbond der genade, geen eigenlijke voorwaarden of iets dergelijks kan plaats hebben, naar des Heeren Woord. Want wanneer ons in dat Woord iets als plicht vóór- komt, dat moet erkend worden, dat de Heere uit kracht van het Genadeverbond, allereerst Zelf daarvan alleen de Werker is en zijn moet, zowel om de harten daartoe bekwaam te maken, als ook om deze in het geloof werkzaam te doen zijn.

Daarom mag in dit opzicht van een christen gezegd worden, dat hij niets is en dat de Heere Jezus voor hem alles in allen is, en Die ook met recht daarvoor van Zijn volk erkend en gehouden wil worden. En alzo wordt dan ondervonden, dat men aan al het eigen ik, sterven moet, want indien iemand iets meent te zijn, daar hij niets is, die bedriegt zichzelf en de waarheid is niet in hem. Zo leert een begenadigde dat de Heere God, in Christus, zijn leven is, wanneer hij erkennen kan, dat al zijn geestelijke vruchten uit en door Hem zijn en wanneer hij die wederom tot Hem brengt.

Opmerking. Kinderlijke eenvoudigheid wordt vereist, zoals uit het volgende blijkt. Lodensteijn dichtte hierover:

*Zo lange tijd heb ik geleefd,
Geploegd, gezwoegd, gedraafd, gevlogen,
om iet te zijn; nu heeft dat iet
En mij en ook zichzelf bedrogen.
Gunt mij de Hemel langer tijd,
Om mij in Zijne dienst te gorden,
Mij dunkt, ik wou, met groter vlijt,
Wat ik geworden ben, ontworden!*

Op die weg raakt hij, die op die wijze aan de Wet gestorven is, eindelijk in een doorgaande en gelovige staat en bevindt zich als een Kindeke, dat van alle eigenheid, gespeend wordt en hij legt zich onder het gezicht van schuld en onmacht, biddende neer voor de Heere, om zich door Hem te laten behandelen, en heeft nu zo zeer geen wil noch voorkeur meer, maar hij laat nu alles over aan de tedere en goedertieren behandeling van zijn Vader, in Christus Jezus.

En dan bevindt hij, die zich gedurig als een machteloze voor de Heere neerlegt, dat het hem goed is, op die wijze nabij God te zijn, omdat de Heere hem aldaar geestelijk leert van Zijn weg en Hij doet hem meer en meer bevinden, dat hij nu langer niets is, niets heeft, noch bij zichzelf iets goeds doen kan.

En dat alles, wat hij naar de eis van de Wet zijn moest, dat hij daartoe in alles bekwaam gemaakt moet worden door de vrije bewerking en de verlichting van Zijn Geest, zowel in de bediening als in bedéling. 1 Cor. 12:5 en vs. 11.

Ik beken dat het zeer moeilijk is voor het verstandig en het natuurlijk vernuft, om de Goddelijke waarheden van Christus' koninkrijk te verstaan en te ontvangen als een kind. Het letterlijk-verstand wil niet bukken onder de gehoorzaamheid van het

Evangelie, maar dat wil het door redenering halen en wat met de natuurlijke bevatting niet overeenkomt, wordt niet geacht en zeer licht verworpen.

Opmerking. Het verstand van de mens begrijpt Gods wijsheid niet en het wil niet bukken onder Gods verstand. Maar de Heere Jezus heeft betuigd, Matt. 11:25, dat het eenvoudige kinderen zijn, die al die schat van zaligheid, door Zijn genade, op die wijze verkrijgen, waarom Hij, zeer verheugd zijnde in de Geest, de Vader dankt, dat Hij die hemelse en ware wijsheid aan de kinderkens openbaart, terwijl Hij deze dikwijls voor de wijzen en verstandigen verborgen laat blijven. 1 Cor. 1:26-28.

Was dit alleen nu zo vreemd voor natuurlijke mensen, maar zelfs voor velen van Gods gunstgenoten schijnt dit soms wat vreemd te zijn en moeilijk te verstaan; te weten naar hun eigen werk-begrip dat in hen nog wettisch en ook nog zo vleselijk en zo duister is, hetgeen zij ook niet recht te boven zullen komen, zo lang zij nog zo zeer in hun eigen-zelf staan. En daarom moet het voorhangsel van dat steil en letterlijk vernuft, door geestelijke bevinding in hen gescheurd worden. Zij moeten bij zichzelf als armen van geest door de Heere gemaakt worden, opdat zij zich als zuigelingen door Hem laten behandelen en Gods Geest in hen laten werken en zich ootmoedig en gelovig in de armen van de Heere Jezus mogen neerleggen.

Dit nu is een zekere waarheid, die voortdurend in het Heilige Woord wordt vermeld, namelijk dat de Heilige Geest Zijn hemelse lessen ook aan niemand dan alleen aan de ootmoedigen en de nederigen van hart leert. En dat Hij die genadegaven ook over hen alleen, in een ruime mate wil uitstorten en geestelijk in hun harten verklaren; te weten, aan diegenen die de Heere Zich tot Zijn tempelen en woonsteden in de Geest heeft afgezonderd en daartoe bekwaam heeft gemaakt, opdat zij Zijn geestelijke waarheden zouden kunnen ontvangen. En ook opdat zij kundig zouden worden in de kennis van Zijn wil en door geestelijke bevinding beproeven, het wonder van de vrije genade, en hoever deze genade verschilt van de natuurlijke filosofie en de wettische bevattingen; om alzo door de kennis van Zijn liefdewerking in hun binnenste en de ondervinding van wezenlijke dingen, naar het Woord, geestelijker indrukken en geloviger bevattingen te bekomen.

Ieder begenadigde, die hierin getrouw met zichzelf handelt en die deze kinderlijke gestalte nog weinig in zich bevindt, voor die is 't een klaar bewijs dat hij nog weinig in de genade gevorderd is en dat hij in het innigste van des Heeren weg nog weinig is ingeleid. En omdat hij het zichzelf ook niet kan geven, noch enig schepsel, omdat de Heere alle geestelijke gaven en genaden in Zijn eigen macht gesteld heeft en aan Zichzelf heeft behouden, zo is het immers de enige en gebaande weg voor zo een, om toch als een behoeftige en ellendige, al biddende in Jezus' Naam tot God te gaan, om dat en alles wat hij hierin nodig heeft, uit vrije ontferming uit Zijn hand te mogen ontvangen.

Doch zulk soort van mensen, die niet bekommerd zijn, noch zichzelf verlegen vinden en die het werk van overtuiging laten komen als het komt en weer wijken als het wil, en die geen aanhoudende noch gevoelige ontdekking aan zichzelf hebben en die daarom niet zonder ophouden, zoekende en heilbegerig naar de Heere Jezus gemaakt zijn, niet rustende voordat zij Hem hebben gevonden, omhelsd en aan het hart gevoeld hebben - die zijn nog in een zorgelijke toestand en zonder enige gronden van zaligheid. Want een ieder die in Christus' school is gebracht, die moet ook zeker in deze een kindsgestalte in zich bevinden of hij is geen kind.

Heilbegerige: Wat is die gestalte in een waar gelovige en waarin bestaat die?
Evangelist: Die wordt onder andere ook ontdekt door de eigenschappen van een kind.

3. Wettisch preken, Blz. 62, 63

... Niets beweegt of buigt God buiten Zichzelf tot de zondaar, dan alleen Zijn eeuwige en vrijwillige liefde, Jer. 31:3, Ef. 1:9. ...Om Mijns roems wil, zal Ik u ten goede, Mij bedwingen; opdat Ik u niet afhouwe; daarom heb Ik u gelouterd, doch niet als zilver en met matigheid, opdat uw geest van voor Mijn Aangezicht niet overstelpt worde en de zielen, die Ik gemaakt heb". Jes. 57:16.

Doch evenwel heb Ik u gekeurd, omdat het nodig is, door menigerlei beproevingen in de smeltkroes der ellende, Amos 3:2, opdat gij bij uzelf buiten hoop zou raken en geen leven in uw eigen doen vinden; maar opdat gij het eindelijk bij uzelf op zou geven en opdat gij Mijner indachtig zou zijn, om Mij op uw hart te leggen en om alleen op Mij te vertrouwen, gelovende dat Ik uw genezing en sterkte ben. Daarom zal Ik uw gerechtigheid aan u bekend maken en uw werken, dat zij u geen nut doen zullen. Jes. 57:10-13.

Maar om Mijnentwil, om Mijnentwil zal Ik het doen, (opdat alles tot Mijzelf wederkere), want hoe zou Hij, te weten Mijn Heilige Naam, ontheilgd worden. Neen, wil de Heere zeggen, maar Ik zal aan de verlegen zondaar doen, wat Ik aan hem beloofd heb en Ik zal Mijn eer in dit opzicht ook aan geen ander geven. Jes. 48:9-11 en daarom werkt de Heere ook alles in Zijn volk, wat voor Hem welbehagelijk is door Jezus Christus, opdat Hem daarvoor toegebracht worde, alle eer en heerlijkheid tot in der eeuwigheid, Amen. Hebr. 13:21.

En dat beweegt de Heere alleen, om aan de arme en verlegen zondaar, om niet in Christus, Zijn beloften te vervullen en om aan hem alles om niet te schenken, dit is dat grote recht, dat een arm zondaar, in Christus' Naam op de Heere heeft, om van Hem af te mogen eisen, wat Hij aan hem en in hem wil werken, hetgeen hij nu bij zichzelf bevindt niet te kunnen doen en hetgeen de Heere daarom ook, aan hem vrijwillig beloofd heeft hem te leren en te zullen doen: alzo zegt de Heere Uw Verlosser, de Heilige Israëls: Ik ben de Heere uw God, Die u leert wat nut is en Die u leidt op de weg, die gij gaan moet. Jes. 48:17.

Als dit nu een verlegen zondaar met opmerking vóórkomt en hij nu bekwaam gemaakt is om op deze taal met Lydia acht te geven en het als iets bijzonders onder het oog krijgt en dit klaarder en met meer onderscheid begint te kennen, zo geraakt hij eindelijk in het leven en in het licht des geloofs, daar dit nu in de duisternis van zijn hart schijnt. Maar hij had het zo niet begrepen, dat het juist geheel uit vrije genade en om niet moest zijn, en hij meende dat daar ook ijverig voor gewerkt moest worden.

Maar nu begint hij pas recht en met onderscheid te kennen en te zien, dat het hem alles van God om niet wordt beloofd en door dat enige middel Christus om niet wordt aangeboden en geschonken en dat juist aan hem, die niets heeft. Nu ziet hij dat hij daarom het recht heeft aan Gods beloften, omdat hij in zichzelf bevindt, dat hij niets met al heeft.

Wat dunkt u, moet op zulk een voorstel een waarlijk verlegen zondaar, bij zichzelf niet verwonderd en verbaasd staan, wanneer hij eens zulk een Evangelische taal met enige klaarheid komt te horen; en moest hij dan niet, al was 't ook maar meest met een verstandelijk oordeel, ik zwijg nog maar van door meer of min geestelijke verlichting en liefdebrand in het binnenste, gedwongen worden om van wegens dit gezegend spreken, uit zichzelf te gaan en met de verloren zoon wederom moed te scheppen en op te staan, om aldus op hoop tegen hoop, als een kindeke tot zijn Vader te gaan, om Hem dan op Zijn beloften met zijn ziel aan te kleven en achterna te wandelen, Ps. 63. en 2 Cor. 5:14. Hoogl. 5:5, Luc. 15:17 en 18. Rom. 4:14. En ook om als een kieken

onder Zijn vleugelen van genade te schuilen en als een vermoeide duif in de ware Ark rust te zoeken? Deut. 33:27. "De eeuwige God zij u een woning en van onderen eeuwige armen; en Hij verdrijve de vijand voor uw aangezicht en zegge: verdelg!" Behoorde zo één niet in zijn verlegenheid, om zo te zeggen, als met de borst daarop te gaan vallen en zich voor de voeten van de Heere Jezus neer te werpen, ten einde, nu 't hem alles ontvalt, om dan nog echter door Hem behouden en gered te worden? omdat hij toch anders rondom zichzelf geen kans noch uitkomst meer ziet! o ja! en daarom acht ik het veiliger en voor dezulken tot meer vrucht, dat men hen van de weg der werken wat meer afrukke en direct tot het geloof, in de weg van het Evangelie gaat leiden, dan naar het werken volgens de Wet.

Opmerking. Het is beter om de zondaar door de prediking des geloofs, dan door de werken der Wet alleen, te leiden. Het voorstel van de plichten moest naar Gods Wet op het allerwezenlijkste en geestelijkste geschieden, hetgeen doorgaans niet onderscheiden genoeg gedaan wordt.

Ja zelfs, dat alle recht verlegen zondaars, zelfs tot onherborenen en goddelozen toe, behoudens dat dezen onder wettische en natuurlijke overtuigingen leven, meer moesten behandeld worden naar de aard van het Evangelie, dan naar het werken van de Wet.

Heilbegerige: Wel, hoe is dit? zou men de mens dan zo geheel van zijn plichten, volgens de Wet afleiden en hem maar slechts zo los onder het Evangelie stellen? Zou dat geen zorgeloze mensen maken?

Evangelist: Dat is mijn mening niet, o neen! maar wel, dat men zijn plicht op het allerscherpste en het geestelijkste naar Gods Wet, als men het doen kon, voor moest stellen; want de mensen weten doorgaans niet recht wat hun plicht is, omdat het hun op het geestelijkst en ten hoogste ook niet voorgedragen wordt.

En geschiedt het eens bij geval, maar een weinigje meer dan gebruikelijk, zo is men terstond bezorgd, dat het te hoog mocht gaan, omdat de mens het zo toch niet doen kan. En als hij daar dan geen kans toe ziet, dan is men bevreesd, dat hij wellicht verslagen zou worden en in wanhoop vallen. En om hem daar toch voor te behoeden, zo moet men het weer wat temperen en dat gaat meestal met deze of dergelijke woorden (zoals ik het vaak ontijdig en met droefheid heb gehoord, uit Hebr. 6:9) "doch geliefden, wij verzekeren ons van u betere dingen en die met de zaligheid zijn gevoegd, hoewel wij alzo spreken".

4. Verschil in ervaring, blz. 106, 109.

... Maar een begenadigde, als hij eenmaal overtuigd is van zijn zonden en onmacht en afgescheurd is van de wereld, blijft dezelfde, die ogen die eens gezien hebben, kunnen onmogelijk terug zien. Jes. 32:3, het zaad Gods blijft in hem, Joh. 3:9 en dus is en blijft hij een arme van geest, die de Heere Jezus gedurig van node heeft en daarom kan hij zonder Hem Die zijn leven is, Col. 3:4 in hemel of op aarde geen verkwikking voor zijn heilbegerige ziel, meer vinden of genieten.

Ofschoon hij nog dikwijls wat het geestelijke aangaat, in het vervolg te veel in eigen sterkte werkt en niet genoeg door het geloof in Christus Jezus, Die nu zijn stevige Wortel en zijn Hoofd is geworden, waaruit het dan ontstaat, dat men zo weinig geestelijke sterkte tegen de wereld en de zonde en zo weinig waarachtige verloochening van zichzelf ondervindt en bijgevolg zo weinig rust voor de ziel - doch

wanneer het de Heere behaagt, sommigen van Zijn volk, wat meer te doen vorderen in de kennis van hun onmacht en de algehele vrije genade, zodat zij doorgaans niets willen weten, dan Christus Jezus en Die gekruist, dan groeit hun vrede als een rivier, ja als de golven der zee.

En omdat een begenadigde niet practicaal genoeg overreed is, dat de Heere Jezus gedurig wacht om hem genadig te zijn, en ook, dat hij niet te ellendig, te jammerlijk of te naakt tot Hem komen kan en dat hij in 't verborgen, altijd iets hetzij een goede gestalte of enige deugd, medebrengen wil, om in iets anders zijn steunsel te zoeken, dan in de Heere; zo maakt dit veel duister en wettisch volk en dat niet geheel onschuldig is, aan het klagen over hun staat.

Wanneer men nu een duidelijk begrip bekomen heeft, door oefening en dergelijke, dat de Heere Jezus is en steeds voor Zijn volk zijn moet, het leven van zijn ziel en dat Hij daartoe van de Vader verordineerd is, dan maakt men al wederom door redenering hierover, bij zichzelf, naar het Woord verstandelijke besluiten, namelijk dat men om genade en krachten te bekomen, van zichzelf moet afstaan en buiten zichzelf naar Jezus gaan en dat op grond van het Genadeverbond en van Gods beloften, die in die gezegende Heere, ja en amen zijn.

Dit is een gewisse waarheid en dit kan een begenadigde, door zijn verlicht oordeel wel begrijpen. Ook kan hij er soms wel in goede orde van spreken, terwijl hij nochtans in de praktijk, daar nog weinig van deelachtig is. En dit zal zonneklaar blijken, wanneer men zo gebukt onder zijn verdorvenheden daar henen gaat, verlegen, beklemd en van verre staande, zonder daardoor verbeterd te worden en zonder een voortdurend gebruik van de Heere Jezus te maken, Die toch de balsem voor gewonde zielen is geworden en ook hun sterkte.

En dit spruit vaak voort uit een verkeerd begrip van de rechte weg, want men meent doorgaans, wanneer een uitverkoren zondaar door de Heere bekeerd is en nu reeds de beginselen van waarachtige genade van Hem ontvangen heeft, dat hij dan tot zijn verdere aanwas, uit zijn hebbelijke genade, zelf moet werken, ja dat hij daaruit tot opbouw van zijn geestelijk leven, zonder bijzondere invloeden, verder zelf werken kan en dat God op die werken van hem, door eigen ernst en ijver in het goede volbracht, beloofd heeft alle genade en sterkte die hij verder nodig heeft, aan hem te zullen geven, ja dat men die ook zeker van God ontvangen zal, in zoverre wij maar getrouw en niet traag zijn in het benaastigen, maar vurig van geest de Heere dienende, en dat wel op een wijze, zoals het met ons eigen verstand het beste overeenkomt.

Opmerking. Ons bedrijf is geen eerste oorzaak, om God tot ons, met Zijn beloften te bewegen; maar Zijn vrijwillige beloften over ons in Christus door vrije genade, is de eerste oorzaak, om ons tot alle goede bedrijven te bewegen, voort te zetten, en om deze in en door ons, uit te werken.

En hiermede kunnen sommige christenen zichzelf door redenering en besluiten uit het Woord nog al lange tijd gerust stellen en langs die weg zichzelf en anderen wel eens vertroosten en versterken, ofschoon daar veel verkeerdheid onder loopt. Omdat de zodanigen niet zo zeer gevorderd zijn in de geestelijke bevinding, als wel in verstand en eigen begrippen, zo kunnen ze evenwel ook soms hierin nog nuttig zijn voor de Heere. De zodanigen kunnen dan nog wel in 't geloof, voor zichzelf werkzaam zijn tot zaligheid. Maar zij zijn in vele delen, niet zeer bekwaam om te kunnen oordelen over de bijzondere gevallen van de consciënties, of om deze te behandelen naar de Goddelijke beschikkingen en bedelingen die de Heere dikwijls met Zijn begenadigden houdt.

Daarom kunnen de zodanigen, die zelf zoveel werken kunnen en zoveel redeneren, ook niet goed anderen verdragen, in evangelische leidingen of uitdrukkingen, omdat zij met hen, die zo geleid worden, naar hun gedachten, in veel delen schijnen te verschillen. Maar het verschil is niet zo zeer in het wezen van de zaak, waardoor een christen behouden wordt, dan wel in het bijzonder over de wegen, de bewerking en de leiding die God met hen houdt en waarvan zij voor een groot gedeelte onkundig zijn. En daarom beoordelen zij soms onvoorzichtig, de geestelijke werkzaamheden van sommigen van 's Heeren volk, alsof zij enigszins bezet waren met fantasieën, terwijl het in der waarheid, meestentijds Goddelijke invloeden en geestelijke bestralingen zijn, die voortspruiten uit een recht begrip van de Goddelijke waarheden, uit het Woord Gods; terwijl dezen dikwijls veel meer genieten, dan zij er soms wel van zeggen kunnen en zo oordelen de bovengenoemden dikwijls over de gestalten en werkzaamheden van de begenadigden, zoals de blinden over de kleuren doen.

Opmerking. Een mens die het meest alleen met het verstand werkt, kan een christen, van meer bevinding niet goed verdragen, noch verstaan.

Want de begenadigden, die een recht begrip hebben van de Goddelijke waarheden kunnen zich in het algemeen niet zo meest alleen met verstandelijke en bespiegelende werkzaamheden ophouden noch behelpen, hoewel het ook soms nog al te veel en al te redekundig door hen geschiedt, doch wanneer de Heere hen, niet maar alleen door verstand en oordeel, maar ook door bevinding van de Goddelijke waarheden in het heiligdom der vrije genade geestelijk inleidt, dan worden ze op een bijzondere wijze van Hem geleerd, hierdoor krijgen zij een dieper gezicht van hun geestelijke onmacht en ellende. En waarlijk, dan zijn zij grotelijks te onderscheiden van anderen, die dat niet zo hebben noch kennen.

Daarom zijn ook zulke aan zichzelf ontdekten in al hun voorvallen in het bijzonder meer van hun onmacht bewust en daarover verootmoedigd en zij erkennen dat zij niets zijn en dat zij in het minst niets kunnen doen, om zich uit hun ongestalte te redden, maar dat het de Heere is, Die gedurig in hen het willen en het uitwerken volbrengen moet, naar Zijn Goddelijk welbehagen; waarvan zij in- en uitwendig in hun bewegingen en daden, geheel afhangen. En zij ondervinden ook, dat zij in het waarnemen van al hun plichten, waaraan zij echter verbonden zijn, zichzelf in 't minste niet nuttig of voordelig kunnen zijn.

Dit is de reden, dat zij niet meer zoveel op die plichten rusten, of op uitwendige formaliteiten, alsof zij er Gode een dienst mee deden, zoals de burgerlijk godsdienstige wereld doet, die daar zo gerust op is, o neen, want zij zien meer op de wezenlijke en geestelijke gestalte, die door het geloof tot elke daad en beweging behoort en in het bijzonder daartoe vereist wordt, om alles zuiver en uit de rechte grond en wortel en ook tot het rechte einde te doen. En daartoe trachten zij bekwaam gemaakt te worden, ziende op Christus in al hun bedrijven en dit is iets, waarvan zij bevinden, zichzelf niet te kunnen geven, maar dat zij het alle ogenblikken biddende uit Hem halen en verwachten moeten.

Opmerking. Het uitbotten van een goede begeerte, de bloesem van een goed voornemen en de vrucht van een goede daad, zijn alle van de Heere.

En als zij dat niet waarlijk genieten, zo weten zij bij ondervinding, hoe zij dan tot enig geestelijk goed onbereid en gans onbekwaam zijn en zij moeten hierin vaak geestelijk lijden, omdat zij bevinden dat zij tot de minste zucht, beweging of bidding, uit zichzelf niet het minste kunnen toebrengen.

En dit onderscheidt de zulken, die door een geestelijker verstand in de waarheden Gods worden ingeleid, omdat zij dit zo ondervinden, inwendig, zo als des Heeren

Woord daarvan spreekt, uitwendig; en dezen zijn bij zichzelf die verootmoedigde kinderen, in wie het Verbond der werken vernietigd wordt, zodat zij alleen wensen te leven naar het Verbond der genade, op de Heere wachtende en zij erkennen dat deze waarheden des Heeren woorden zijn. Zach. 11:11.

Hiervandaan komt het, dat zulke begenadigden bij anderen, die veel naar buiten woelen, somtijds flauw en niet ijverig genoeg schijnen te wezen omtrent de uiterlijke plichten, waarin zij zo ijverig en daarop rustende kunnen leven en waarin sommigen ook door hun bekwaamheden en gaven weleens voorbij kunnen lopen en zij schijnen zulk een levenskracht en invloeiende werking in dat opzicht niet van node te hebben. En dit is alles wel, als het zo maar in waarheid is, doch evenwel kunnen zij beiden elk naar de mate van zijn genade, voor de Heere en voor Zijn zaak nog wel nuttig en profijtelijk zijn.

Maar het is zeer noodzakelijk, dat de bovengenoemden, dezulken, die bevinden dat zij alle ogenblikken met bijzondere genade eerst dienen bevochtigd en versterkt te worden, (die waarlijk de meest en de best begenadigden zijn), toch nimmer tot hun eigen nadeel beoordelen, noch hen smadelijk behandelen mogen, maar dat zij hen moeten verdragen in de liefde, die in Christus Jezus is, omdat zij de anderen gaarne dragen willen. Zij zoeken ook hierin en in alle dingen, de krachten die daartoe nodig zijn, in het geloof van de Heere geestelijk af te halen, daar zij gedurig als armen van geest, zich voor zijn Aangezicht bevinden, tot Hem zeggende: zonder U kan ik niets doen. Joh. 15:5.

Het is waar, velen stemmen deze waarheid toe met hun verstand, zonder dat zij daardoor veranderd en vrijgemaakt worden en zonder dat het hen wezenlijk werkzaam doet zijn, om die waarheid in zich zo te mogen ondervinden. Maar onder des Heeren kinderen zijn er ook nog velen, die de bovengenoemde weg billijken; zij erkennen dat men door het gezicht van schuld en onmacht, gedurig persoonlijk werken moet met de Heere Jezus en voortdurend azen op vrije genade; terwijl zij waarlijk weinig vorderen op de weg en weinig sterkte weten te trekken uit die Sterke, waardoor zij meestal duister, treurig en in vele beroeringen op aarde omzwerven en niet veel door ondervinding kunnen erkennen dat de Heere de vrolijken ontmoet op Zijn weg enz.

Maar daar zijn nog anderen van 's Heeren gunstgenoten, die door ontdekking van Zijn Geest, langs de weg van veel moeite en verdriet, geleerd hebben, het de Heere in Zijn hand te geven; ze hebben enigszins als ellendigen in zich zelf, maar ook als verlost des Heeren, meer leren buigen onder de wegen en handelingen van een getrouwe Verbonds- God, om Hem voortaan in het geloof te volgen, waar Hij ook heengaat.

Ik zal nu eens drieërlei soort van mensen noemen:

De eersten zijn de zulken, die door een geoefend en verstandelijk oordeel (maar zonder genade) het daar voor houden, zij erkennen dat het volgens het Woord, de waarheid is, dat wij niets kunnen doen en dat alles van Boven aan de mens geschonken moet worden en daar blijft het dan bij.

De tweede soort zijn begenadigden, die uit het woord geleerd hebben en weten, dat de waarheid van de algehele vrije genade hun de enige weg is, om getroost te leven en zalig te sterven, maar die noch licht, noch kracht genoeg hebben om door al de tegenstanden heen te breken en zich nog al te dikwijls stoten aan de schemerende bergen, en op hun weg weinig getroost wandelen en weinig de Heere verheerlijken.

Doch er is nog een derde soort, die alles meer geestelijk, door genade hebben leren onderscheiden en inwendig door de Heere geleerd zijn en dit krachtadig ondervinden; zij erkennen dikwijls, zelfs in hun minste bedrijven, dat de sterkte Godes zij en niet des mensen. Ps. 62:12.

5. Onmacht en onbekwaamheid. Blz. 72-81

... En ook verder nog daaraan toevoegen, dat hij zich eerst recht onderzoeken moet, namelijk of die vereiste en noodzakelijke voorwaarde, waaraan Gods beloften vastgemaakt zijn, en die in de Middelaar aangeboden worden, ook waarlijk in hem is, volgens de klare stelling van de Heere Jezus; en dan moet men hem verder aantonen, dat deze voorwaarde vooraf eerst geestelijk gewerkt moet worden in de mens, hetgeen geschiedt als de Heilige Geest zou gekomen zijn, want Die zou de wereld overtuigen van zonde Joh. 16:8 en wanneer een zodanige dan in zich bevindt, dat deze toestand waarlijk in hem gevonden wordt en geestelijk gewerkt is, dan staat hij onder de beloften van volle en vrije genade, terwijl hij dan recht heeft, om al biddende genade te zoeken, niettegenstaande al zijn zonden en gebreken.

Hij mag dan het geloof oefenen op Gods beloften, aan de zodanigen als hij is, om niet, in Christus gedaan.

Heilbegerige: Maar indien men die voorwaarde, (n.l. enige overtuiging), zoals gij die uitdrukt, nog niet met opgeklaardheid in zich bevindt?

Evangelist: Die niets daarvan in zich bevindt en die dan daarop stil gerust en weltevreden is, die heeft daarvan ook nog niets van de Heere ontvangen; die is nog vervreemd van de beloften, zonder het geloof en zonder God en zonder Christus, buiten enige hoop van genade en zelfs nog in zijn zonden en onder Gods toom. Maar in wie maar de minste trap van waarheid en oprechtheid in het binnenste gevonden wordt en die maar iets daarvan in zich ondervindt, te weten; dat het met hem zo niet is, als 't wel behoorde te zijn. Wanneer hij daarover dan bij zichzelf verslagen is, ja zelfs dikwijls, omdat hij naar zijn oordeel, daarover nog niet genoeg verlegen is; dan is daar al een beginsel van enige werking en zo kan hij zich hieromtrent nog met het eerste beginsel van een verlegen hart, door de eerste daad des geloofs, op de beloften Gods gaan oefenen. De reden is, omdat de Heere zowel het één als het andere om niet, beloofd heeft en daarom behoorde Hij immers van ons gekend, ja erkend te worden als Soeverein en de eerste Oorzaak van alle dingen, zodat in dit geval, de zondaar niets heeft, terwijl de Heere hem alles, om niet, belooft en in Christus Jezus aanbiedt, willende dit aan hem alles uit loutere genade geven; zodat (als ik het met eerbied zo eens mag zeggen), twee elkander hier ontmoeten en als broeders lieflijk omhelzen, namelijk de Eerste, Die om niet belooft en geeft en de tweede, die om niet, begeert en ontvangt. Zodat bij overbrenging en zinspeling hier ook wel in dit opzicht gezegd mag worden, zoals er staat in Hebr. 2:11, dat Hij Die heiligt en zij die geheiligt worden, beiden uit één zijn en zij komen ook hierin om niet, bijeen, door de beloften van de ene zijde en door het geloof van de andere zijde; om welke oorzaak Hij Zich dan ook niet schaamt, die zondige nieten, Zijn broeders te noemen.

En zoals een christen in zichzelf gans ledig en ellendig is en daarom zeer begerig naar hetgeen hij niet heeft, om dat uit vrije genade en om niet te ontvangen, zo heeft het ook Gode behaagd, dat in Christus, voor hem al de volheid wonen zou Col. 1:9, omdat in Hem, die gezegende Heere, al de beloften Gods, ja en amen zijn, tot heerlijkheid van Zijn grote Naam, 2 Cor. 1:20, daar Hij gisteren en heden dezelfde is en in der eeuwigheid, Hebr. 13:8 want in Hem is alles wat nodig is tot vervulling van alle behoeften van de zondaar, en ook alles wat hem nodig is tot rechtvaardigmaking en heiligmaking en tot een volkomen verlossing is in Hem te vinden. Col. 2:9 en 1 Cor. 1:30. En met minder kan het de uitverkoren zondaar ook niet stellen, om zijn

zielsbegeerten vervuld te krijgen.

Opmerking. Daar vindt de zondaar dan terstond een uitgang uit zichzelf, ten leven, voor zijn persoon, tot rechtvaardigmaking en daaruit de kracht tot heiligmaking en op die wijze zal hij met zichzelf, door het geloof, tot bekering, naar de aard van het Evangelie en niet wettisch te werk gaan.

Opmerking. De eerste daad van het geloof is te kennen en te zien op de beloften, de tweede is daarop te vertrouwen en met zijn hart daar op te rusten. Want wil hij een andere weg zoeken voor zijn ziel of iets anders voor de Heere brengen, zo zou het toch alles tevergeefs zijn en zijn ellende maar verzwaren. Als de zondaar dit nu door geestelijke verlichting, volgens het Woord, wel weet, namelijk dat de Heere volgens Zijn rechtvaardigheid en heiligheid Zich niet kan laten paaien met een halve of stuksgewijze gehoorzaamheid, maar dat er een ganse volmaaktheid, zowel in de delen, als ook in de trappen wezen moet en omdat dit bij hem niet te vinden is, zo maakt dit hem bij zichzelf verlegen en brengt hem dan uit zichzelf, noodzakelijk om niet, naar Christus toe, Die hem daartoe ook van God tot een verzoening, op een genaderijke wijze is voorgesteld. Rom. 3:25. Hiermede is de Heere dan ook volkomen tevreden. De reden is: omdat God in Christus voor de zondaar alles vindt, wat Hij van hem begeert en hebben moet. Daarom is Christus ook met alle overvloed van genade genoegzaam voorzien, om al het gebrek van de zondaar te vervullen; om dezulken die onbekwaam waren geworden om aan Gods gerechtigheid te kunnen voldoen, wederom overvloeiende te maken en daarom is in deze weg, ook tussen God en de verlegen zondaar, zulk een lieflijke overeenkomst en eenheid te vinden : de reden is, omdat de Heere God alles volkomen in Zijn Zoon vindt, waardoor Hij Zich met de zondaar wederom kan bevredigen, terwijl aan de andere zijde, wederom de verlegen zondaar in Jezus Christus, alles vindt, waarmee hij met God bevredigd kan

Blz. 76, 81.

... En daarom heeft Hij, uit kracht van Zijn eeuwige liefde, Zich aan de verlegen zondaar, zo ruim en onbepaald, in Zijn Zoon verloofd en ondertrouwd; om dus alles te schenken en te werken in hem, wat hem ontbreekt, waar hij om verlegen is en wat hij tot zaligheid nodig heeft. En wat nog iets bijzonders is, dat is, dat de Heere Zelf wil maken, dat hij Hem als zo een Heere erkennen zal, Hos. 2:19 en Jes. 11:9 en dat, zoals het de Heere aan hem in Zijn genadeverbond beloofd heeft Jer. 24:7 en 31:34, zeggende, Ik zal hun een hart geven om Mij te kennen, dat Ik de Heere ben en zij zullen Mij tot een volk zijn en Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen zich met hun ganse hart tot Mij wenden en zich bekeren, dat is, Mij dan zowel om het een, als om het andere, door het gebed aanlopen om al hun gebrek van God vervuld te krijgen.

En zo wordt de Heere recht van hem gekend en door eigen bevinding erkent hij dan dat hij onmachtig is en dat het alles eerst door vrije genade van de Heere moet afkomen en door Zijn Geest in hem gewerkt worden. Jac 1:17. Daarom moet ook een verlegen zondaar, van de Heere alzo gaarne het om niet en op vrije genade willen hebben, zoals de Heere het hem vrijwillig belooft en aanbiedt Ez. 36:37 en dat zonder schroom; want er is een geestelijke vereniging tussen hen beiden, door het geloof. En zo zal het de Heere ook volstrekt aan de heilbegerige doen, om twee redenen: ten eerste, omdat de Heere Zelf van de zondaar getuigt, dat hij niets goeds doen kan en ten tweede, omdat Hij ook daarom aan hem beloofd heeft, het om niet, in Christus te zullen schenken.

Nu, het eerste wordt wezenlijk aan de zondaar ontdekt en daarom moet het tweede ook noodzakelijk daarop volgen, want anders zou de Heere geen God der Waarheid kunnen zijn, terwijl Hij, die gezegende Heere, alleen de Waarheid Zelf is en geen onrecht in Hem gevonden wordt, maar rechtvaardig en recht is Hij. Deut. 32:4 en Jer. 10:10, 11. Daarom kan zulk een Woord dat eenmaal uit Zijn mond is gegaan, niet ledig tot Hem wederkeren, maar het moet noodzakelijk doen, waartoe het gezonden en geschikt is. Jes. 55:21.

Ten vierde, gebiedt de Heere in Zijn Woord, dat de zondaar Hem met zijn ganse hart vrezen zal en in al Zijn wegen wandelen en Hem alleen liefhebben en dienen. Deut. 10:11.

Opmerking. Een gelovig zondaar is met de heilige eis van God verenigd en hoe?

Dat is zeer wel, de zondaar stemt dat toe en is daarmee verenigd en keurt dat volkomen goed en billijk te zijn; maar hij bevindt zich daartoe geheel onmachtig en dat gelooft hij nu door ondervinding, dat het de waarheid is, waar men anders uit eigenliefde en de verdorven aard zo node aan wil; maar zo één ziet het nu zo door bevinding en ook door het getuigenis van het Woord des Heeren zelf, dat hem betuigt, dat hij zonder Hem, niets doen kan Joh. 15:5 en ook in Rom. 3:11, 17, 18, dat er niemand is, ook niet tot één toe, die enig wezenlijk of geestelijk goed doet, of doen kan. De reden is, omdat de mens in geestelijke dingen onverstandig is en dat hij van nature de ware God in de rechte weg des vredes niet kent, dat is: om Hem lief te hebben en om Hem naar Zijn wil te vrezen en te dienen. Daarom is hij geheel onbekwaam uit zichzelf en al zijn bekwaamheid is uit God, 2 Cor. 3:5 en daarom houdt hij het nu ook daarvoor en zoekt nu voortaan alle gedachten van het tegendeel (n.l. van wèl bekwaam te zijn uit zichzelf), gevangen te leggen, onder de gehoorzaamheid van Christus en dus is hij immers met God verenigd.

En daarom kan een begenadigd zondaar deze waarheden, die God van hem getuigt en die hij ook zodanig in zich bevindt, tegen de Heere, met eerbied gesproken, omkeren en hij mag de Heere met al zijn geestelijk onvermogen, in Zijn eigen Woord vermeld, tegenkomen, zich schikkende om zijn God daarin, op vrije genade, om niet te ontmoeten, zeggende: Heere, daar is Uw bevel en daartoe ben ik verplicht, maar ik ben daartoe geheel onmachtig, zoals Gij en ik in mijn hart daarvan getuigen zijn, namelijk dat ik waarlijk geen goed doen kan, alleen dit vind ik echter nog, dat Gij in mij gewrocht hebt, dat ik ten volle een inwendige lust en een vermaak in al Uw bevelen heb. Jer. 12:3. (zie hieronder).

En hier tegenover zijn wederom Uw getrouwe beloften, in het Genadeverbond die Gij bij testament hebt bevestigd, door de Borg Jezus Christus Uw Zoon, waarin Gij betuigt, dat Gij aan de arme zondaar geven wilt, wat hij van zichzelf niet heeft, namelijk een hart om U te vrezen alle de dagen, hem ten goede, mitsgaders zijn kinderen na hem en dat Gij een heilig Verbond met hem wilt maken, om van achter hem niet af te keren, opdat Gij hem wèl doet: ja zelfs, dat Gij Uw vreze hem in het hart wilt geven, opdat hij nooit van u afwijke. Jer. 32:39, 40.

(Jer. 12:3 Want Gij o Heere, kent mij, Gij ziet mij en Gij proeft mijn hart, dat het met U is.)

Een heilbegerige kan dan zeggen: Heere, deze Waarheid in Uw Woord, waarin Gij deze beloften doet, is immers alzo wel uit Uw mond gegaan, als de eerste, waarin Gij deze bevelen geeft. En die Waarheid kan, volgens Uw onveranderlijkheid, ook alzo weinig tot U ledig wederkeren als de andere, vóór dat dit Woord eerst aan de arme en

naar U verlegen zondaar, ook dat gedaan en uitgewerkt heeft, waartoe Gij het gezonden hebt en onder Uw beloften hebt uitgesproken. Jes. 55:10, 11.

En het heeft 'U immers zo behaagd, dat wij als ellendige voorwerpen, hiervan door Uw Geest, in het binnenste, Uw getuigen zouden zijn, zoals Gij ook Zelf, door Uw Woord de onze zijt.

Opmerking. Een groot wonder is het, dat de zondaar, met de Heere, getuige is van Zijn verborgenheden, doch hem is het gegeven. Fil. 1:29.

En dit alles, opdat wij daardoor van U zouden leren, dat Gij alleen, tot ons behoud, de Heere, onze Verlosser zijt en dat Gij ook niemand buiten U, in 't minste daartoe verwaardigt, dat hij arme zondaren tot troost of tot hulp zou zijn, dan Gij alleen en Gij wilt dat men U op vrije genade, daarin alleen om Christus' wil, geloven zal, omdat er geen helper noch Heiland meer te vinden is, behalve Gij Jes. 43:10, 11, zodat de Heere het, als een voorrecht, alleen in Zijn hand behouden heeft, alles te geven of te onthouden, dan wie en wat Hij wil. Ps. 111:3.

Daarom dan, o Heere! geef nu aan mij om te doen, hetgeen Gij mij gebiedt, want ik bevind mij zodanig, zoals Gij het uitdrukt in Uw Woord: ik heb geen kracht, daarom zien mijn ogen gedurig op U; Gij moet mijn voeten uit dit net uitvoeren, daarom zo wendt U in genade naar mij toe, want ik ben in mijzelf eenzaam en ellendig Ps. 25:15, 16, want zonder U kan ik niets doen Joh. 15:5, daarom stel ik er U voor en als Gij het aan mij geeft, dan heb ik het zeker. Gebiedt vrij wat Gij wilt en Gij zult mij dan niet tevergeefs gebieden, maar dan zal ik in staat zijn, om te doen in Uw kracht en mogelijkheid, al hetgeen Gij mij geboden hebt, Ps. 71:16 en zo ben ik naar mijn vernieuwde deel met u tevreden en in alles ook met u verenigd.

Ten vijfde wenst de Heere ook, menselijker wijze, om een hart van Zijn volk, dat Zijn Naam vreest, zeggende: och, dat zij zulk een hart hadden om Mij te vrezen, opdat het hun en hun kinderen wèl ging tot in eeuwigheid. Deut. 5-29.

Wel, de verlegen en uitverkoren zondaar is daarmee al wederom verenigd. Hij wenst er ook naar en zucht daar om, doch op zijn wijze, zoals de Heere het doet op Zijn wijze. Maar omdat hij daartoe bij zich zelf geen vermogen bevindt te hebben; zo wenst en zucht hij wederom tot Degene, Die om Hem zucht en wenst, dat is tot de Heere, zeggende tot Hem, verenig Gij mijn hart toch tot de vreze Uws Naams Ps. 86:11, terwijl ik daarmee zo graag verenigd wens te zijn, zoals Gij o Heere klaagt, dat ik daarmee nog niet, zoals het behoort, verenigd ben.

Ten zesde, wanneer de Heere uit kracht van Zijn vrije en ongedwongen liefde, die Hij tot de zondaar heeft gehad, hem komt te overtuigen, dat hij uit wederliefde en tot dankbaarheid, de voorhuid van zijn hart moet besnijden, zeggende: besnijd dan de voorhuid uws harten. enz. Deut. 10:16.

Zeer wel, zegt de heilzoekende zondaar hierop, hij is daar ook mee verenigd en op het hoogste mee tevreden en eenswillens met zijn God. Hij ziet zijn plicht, maar mist zijn kracht; alleen, dit wenst hij en hij wil het zo, zoals de Heere het wil; daarom al loopt de Heere dan vrij sterk en hard met Zijn bevel voor uit, hij als een arme en naar Hem verlegen zondaar, volgt Hem kort met zijn begeerte, op Zijn genadebeloften achterna. De reden is, omdat al hetgeen de Heere aan hem gebiedt, Deut. 10:19, dat hij moest doen, dat is wezenlijk hetzelfde wat de Heere aan hem beloofd heeft in hem te zullen werken, zeggende tot hem: De Heere uw God zal uw hart besnijden en het hart van uw zaad, om de Heere uw God lief te hebben met uw ganse hart en met uw ganse ziel, opdat gij leeft. Deut. 30:6.

Opmerking. Die besnijdenis geschiedt aan hem zonder handen, in de uittrekking van het lichaam der zonde, door de besnijdenis van Christus. Col. 2:10, 11. En daarin kan de verlegen zondaar zich dan vrijmoedig aan de Heere opdragen, zoekende alzo verenigd met Hem te zijn, ofschoon met een verlegen hart, door het geloof.

Ten zevende.: De Heere klaagt over zijn volk, och dat Mijn volk naar Mij gehoord en geluisterd en in Mijn wegen gewandeld had, zo zou hun vrede geweest zijn als een rivier en hun gerechtigheid als de golven der zee. Ps. 81:14 en Jes. 48:18.

Wel, hier klaagt de zondaar ook, maar altijd over zichzelf, en zo is hij, in die klachten, het hier ook met zijn God eens en hij gaat Hem zo gebukt, ootmoedig tegen. Ps. 95, Micha 6:6, of hij roept Hem, zoals Israël in zijn ellenden, als de blinde Bartimeüs achterna 1 Sam. 7:5 en Marc. 10:46, zeggende: och dat ik naar U geluisterd had en dat mijn wegen gericht waren om Uw inzettingen te bewaren, Ps. 119:5, daarom, doorgrond mij dan, O God en ken mijn hart, beproef mij en ken mijn gedachten en zie of bij mij een schadelijke weg zij en leid mij op de eeuwige weg. Ps. 139 : 23, 24.

Ten achtste: De Heere gebiedt ook, uit een Vaderlijke zucht en tot behoud van de zondaar, dat hij zich bekeren zal, zeggende: bekeert u, bekeert u van uw boze wegen, want waarom zoudt ge sterven, o huis Israëls! Ez. 33:11.

Wel, met die zelfde zucht in het hart, is zo'n heilbegerige ook ingenomen en dus hier ook eenswillend met de Heere, want niets liever dan dat; doch hiertoe bevindt hij zich ook onmachtig en daarom wendt hij het naar de Heere en keert zich naar Hem toe en hij verandert des Heeren bevel in een gebed, zeggende tot Hem: bekeer Gij mij, zo zal ik bekeerd zijn, want ik ben machteloos, och Gij zijt de Heere mijn God en mijn sterkte. Jer. 31:18. Daarom, neem weg mijn ongerechtigheid en geef het goede, zo zal ik betalen de vrucht van mijn lippen, die dan Uw Naam, ook tot Uw heerlijkheid, belijden zullen. Hos. 14:3 en Hebr. 13:15.

Want tevergeefs verwacht men het toch van de heuvelen van waan of eigen wijsheid of van de menigte der bergen, van eigen voornemens of ingebeelde kracht. Want in de Heere onze God is alleen Israëls heil. Jer. 3:22, 23. Daarom, trek mij Heere en ik zal u nalopen. Hoogl. 1:4 en Joh. 6:44 en 65.

Ten negende: De Heere wil dat de verootmoedigde zondaar, volgens Zijn gebod geloven zal, zeggende: bekeert u en geloof het Evangelie. Marc. 1:15 en Hand. 16:31. Geloof in de Heere Jezus Christus en dit is het gebod, dat gij gelooft. 1 Joh. 5:23.

De heilwensende zondaar wil dit ook en die is daarmede met zijn ganse hart en ziel verenigd; maar hij bevindt zich zo onmachtig tot het een als tot het ander en hij kan net zo weinig geloven, als zich bekeren en toch is het beide zijn plicht. Maar hij vindt in zichzelf geen kracht daartoe en daarom raakt hij weer aan het bidden en aan het roepen: Ik geloof Heere, maar kom mijn ongelovigheid te hulp Marc. 9:24 en bekeer Gij mij, zo zal ik bekeerd zijn. Jer. 31:18. En zo blijft de verlegen zondaar uit bevinding van zijn onvermogen, dan geheel aan de Heere hangen, zoals Jacob aan de Engel deed, ja zoals de wijnrank in haar wijnstok vast blijft, zo houdt hij ook Christus vast en hij wil Hem niet eerder laten gaan, voordat Hij hem eerst gezegend heeft. Gen. 32:16 en Hos. 12:5, 6.

Ten tiende: De Heere wil dat de arme zondaar zich in al zijn noden en zwarigheden naar Hem toe zal wenden, om tot zijn behoud alleen op Hem te zien, zeggende: Wendt

u naar Mij toe en wordt behouden, o! alle gij einden der aarde. Jes. 45:22.

De zondaar is ook hierin zeer wel met deze wil des Heeren op het hoogst verenigd, maar omdat hij zich daartoe ook onmachtig bevindt, gaat hij daarin wederom de Heere ootmoedig tegemoet. Hij ziet daartoe zijn plicht en zijn lust. Maar hij vindt ook hierin geen kracht in zich. Daarom zegt hij tot de Heere in zijn verlegenheid: Geef Uw knecht sterkte, want mijn ogen zijn gedurig op U, wend U dan tot mij en zijt mij genadig, want ik ben eenzaam en ellendig (Ps. 86:16) en de benauwdheden mijns harten hebben zich naar U toe, wijd uitgestrekt, voer mij uit mijn noden. Aanzie mijn ellende en mijn moeite en neem weg mijn zonden Ps. 25:15-18. en wel in het bijzonder, deze mijn zondige zwakheid, waardoor ik verhinderd word, om mij in al mijn ongelegenheden, in het geloof, naar U toe te wenden. Ja, open mijn ogen, opdat ik nog meer mag zien, dat ik Uw wil niet doen kan, en dat ik daartoe ook geen ogen heb, om dat recht te zien; opdat ik mij daarom naar U toe mag wenden om ogenzalf van U te kopen, opdat ik Uw weg mag leren kennen en U in het geloof daarin aanschouwen en volgen. Openb. 3:18 en Ps. 119:18.

Ten elfde: De Heere heeft ook lief uit Zijn eigen aard en natuur, want God is liefde. 1 Joh. 4:8. Ook hierin is vereniging want de Godzoekende en wedergeboren zondaar heeft ook natuurlijk, ten opzichte van zijn vernieuwde deel, lief al wat God Beft en hij haat ook al wat God haat. De reden is omdat de liefde Gods in zijn hart uitgestort is door de Heilige Geest Rom. 5:5 en de vrucht daarvan is liefde Gal. 5:22, waardoor hij der Goddelijke natuur nu ook deelachtig geworden is, 2 Petrus 1:4 en daarin blijft hij waarlijk met God verenigd en hij Beft en leeft daardoor in Hem, want God is liefde en wie in die liefde blijft, die blijft in God en God in hem 1 Joh. 4:14 ja daardoor heeft des Heeren volk ook gemeenschap met elkander. 1 Joh. 1:3.

Ten twaalfde: God heeft de heilbegerigen om niet en vrijwillig lief, zoals er staat in Hos. 14:5 "Ik zal hen vrijwillig liefhebben, enz.

Wij zullen niet volkomen heilig worden, voordat wij volkomen worden in de liefde.

Hierin is hij ook met de ongehouden en vrijwillige liefde Gods verenigd en hij is gewillig zich daaraan geheel op te dragen en daarin te berusten door het geloof, want hij is nu van Gods vrijwillig volk, Ps. 110:3 en tot deze liefde vindt hij niet de minste oorzaak of reden in zichzelf en daarom heeft hij ook zijn God, om Christus wil, uit vrije genade, om niet, wederom vrijwillig lief, zeggende: o! mijn ziel, gij hebt tot de Heere gezegd, Gij zijt de Heere, mijn goedheid raakt niet tot U Ps. 16:2, maar Uw genade raakt gedurig en alle ogenblikken tot mij, daarom heb ik U hartelijk lief, o! mijn sterkte, Ps. 18:2.

Opmerking. Waarin men ook zondigt, de mens kan niet zondigen in God te lieven en in en door Christus, in Hem, zijn schat, zijn lust en zijn vreugd te stellen.

Want wie heb ik nevens U in de hemel, zonder U lust mij ook niets op de aarde, bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God, Die ik nu vrijwillig lieve, de rotssteen mijns harten en mijn deel in eeuwigheid Ps. 73:25, 26 en dus hoor ik U door Uw vrije liefde tot mij spreken: "Zoek Mijn Aangezicht" en hierin ben ik vrijwillig geworden, door Uw liefdedwang en daarom doe ik hetgeen Gij mij gebiedt, ik zoek Uw aangezicht, daarom verberg U toch niet voor mij.

Ten dertiende: De Heere heeft ook in 't algemeen Zijn rechtvaardigen lief, Ps. 148, 8,

want zij zijn Hem een eeuwig volk, Jes. 44:7, zij zijn dat verborgen Jodendom, Rom. 2:28, uit die geestelijke besnijdenis, Fil. 3:2, kinderen der beloften en de ware Israëlieten, Rom. 9:6, 7, 8, want dezulken zijn zelfs in hun dood, kostelijk in Zijn ogen. Ps. 116:15. Jer. 43:4.

In dit opzicht is een begenadigde het ook hierin eens met de Heere, want hij Beft en erkent de rechtvaardigen ook voor zijn lieflijksten en de heerlijksten op de aarde Ps. 16:3 en daarom zegt de Heere, dat Hij onder hen wil wonen en wandelen, als onder Zijn afgezonderd volk, 2 Cor. 6:6. Zo'n begenadigde wil dat gaarne ook alzo, want hij is een metgezel dergenen die Hem vrezen, Ps. 119:63, zeggende uit zijn vernieuwde deel tot de Heere, zoals Ruth tot Naomi deed: Waar gij zult vernachten, daar zal ik ook vernachten, uw volk is mijn volk enz. Ruth 1:16, 17, want hij verblijdt zich ook in hun geestelijke blijdschap en in hun aantal Ps. 122:1, Jes. 2:3, temeer omdat de verheffingen des Heeren in hun kelen is Ps. 149:6 en dus woont de Geest van Christus rijkelijk onder hen, ja Die woont in hen. 1 Cor. 3:16, Col. 3:16.

Ziet, uit deze grond heeft hij de broederen lief, 1 Joh. 5:14, dat zijn allen heiligen, zonder onderscheid Ef. 1:15 en zonder aanneming des persoons Jac. 2:1-10, zowel de minste als de meeste, wanneer hij maar de Heere vreest. Ps. 15:4. Ja, die kleven hem vaak meer aan 't hart, dan een eigen vriend of broeder doet Spr. 18:24, omdat hij in zeker opzicht, met zijn hart, zijn eigen volk verlaten heeft en zijns vaders huis, ofschoon hij nog tegenwoordig met zijn lichaam bij hen woont. Ps. 45:11 en 12 en Deut. 33:9.

En ten laatste: Haat de Heere alle werkers der ongerechtigheid, heeft Hij van de leugensprekers, van de mannen des bedrogs, een gruwel en van hen, die zich neigen tot hun kromme wegen en wil Hij die van Hem weg doen? Ps. 5: 6, 7 en Ps. 125:4. En doet Hij aan de andere kant de goeden wel en die oprecht van hart zijn, erende degenen die Hem eren en zullen de versmaders van Hem, licht geacht worden? Ps. 125:4 en 1 Sam. 2:30.

6. Gods kracht in zwakheid, blz. 102 enz.

... Gij moet mij genade geven om me voor U recht te kunnen verootmoedigen; want zonder U kan ik niets doen, opdat Gij zo de lof en de eer krijgt van al Uw werken.

Wanneer dus een begenadigde, die door vrije genade door Gods Geest is levend gemaakt, in zich bevindt, dat hij al die gaven en vruchten, die hij wel wenste, nog niet heeft, dan is dit voor hem een klaar bewijs dat die voor tegenwoordig nog niet absoluut van node zijn voor hem, tot de uitvoering van de heilige besluiten Gods, die Hij over hem besteld heeft; anders zou hij die reeds ten hoogste bezitten, aangezien alles goeds van Boven, van de Vader der lichten, komen moet, Die in het bijzonder Zijn gaven meedeelt, zoals Hij wil. 1 Cor. 12:11.

Opmerking. Al de bijzondere deugden in een mens zijn altijd niet absoluut van node. Het is ongetwijfeld de Geest der Waarheid die aan de Heilbegeerige zijn zondige nietigheid in alles leert kennen en Die hem alzo met liefde vervult en met een sterke begeerte naar de Heere, om heilig en onberispelijk voor Hem bevonden te worden, hetgeen de Heilige Geest in hem werkt, inwendig geestelijk en ook door verscheiden uitwendige middelen.

Opmerking. Dat is iets, wat de wereld niet begeert.

Wanneer hem dan, uit kracht van de Wet, het een of ander voorkomt, om te moeten doen, dan dient hij het gebod om te keren in een gebed, om onder het gezicht van onmacht en door het geloof, te zien op de Heere, in Zijn algenoegzaamheid en Zijn

verbondstrouw, zonder hetwelk geen schepsel kan behouden worden.

Opmerking. Een gelovige, onder het gezicht van onmacht, verandert altijd Gods geboden, in gebeden. Ps. 119:4, 5.

En dan kan hij, als aan zijn eigen Vader, al zijn belang en al zijn begeerten, bekend maken en zijn hart voor Hem uitstorten, in erkenning van zijne eigen nietigheid, zeggende: Heere, ik ben niets, ik versta niets en ik vermag bij mijzelf niets.

Daarom, o Heere Jezus, werk Gij dan die verlichting, die bewegingen en die heiligheid en die geestelijke bekwaamheid in mij, die ik om U te verheerlijken, nodig heb. Want ik blijf op mijn post, in het geloof, op de beloften van het Genadeverbond aan U verkleefd en tegelijk aan U onderworpen, als een kind, dat het welbehagen zijns Vaders gaarne gedurig in zijn noden, wilde weten; en wachten totdat Hij dit in Zijn dienst en tot Zijn eer, zal gelieven te gebruiken.

En als de zaak dan gelukt en wèl uitvalt, dan komt zo'n geleerde van de Heere, Hem daar ootmoedig voor te danken. En wanneer dat zo wel niet volgt, dan zoekt hij genade om te bukken en hij wilde de Heere evenwel gaarne loven en prijzen in al Zijn handelingen; te meer omdat de Heere, Zijn wil die altijd heilig en goed is, zo Vaderlijk over hem komt uit te voeren, ofschoon het dikwijls nog zo zeer tegen zijn gedachten komt uit te vallen.

En op die wijze zal een christen, zich voornamelijk aanmerkende naar zijn vernieuwde deel, veeltijds vergenoegd en vrolijk kunnen blijven en Jehovah zal dan zo'n vrolijke ontmoeten op zijn weg, enz. en hem zelfs door wegen, die daar tegen schijnen te strijden, naar ziel of lichaam met wonderbare zegeningen vervullen; want de Heere heeft Zichzelf zodanige kinderen volgens Zijn beloften bereid en Hij zal er nog meer bereiden en bekwaam en genegen maken, om zichzelf geheel aan Hem op te offeren en om hun willekeur ootmoedig aan Zijn wil te onderwerpen.

En waarlijk, dezulken zijn de rechte kinderen van God geworden door het geloof in Christus, waarin Christus Jezus, Die in de gestaltenis Gods zijnde, Fil. 3:6, ook een gestalte heeft gekregen Gal. 4:19, waarin de Heere nu wil wonen, nemende Zijn lust om onder hen te wandelen 2 Cor. 6:16, want Hij verlicht en vervult hen met geestelijke vrede en blijdschap in hun binnenste en met een voldoende vergenoegen en verlustiging in Hem tot zaligheid; zodat begenadigden, die zo kinderlijk door vrije genade, in de Heere leven, die begeren noch hopen iets meer met zoveel woelingen buiten Hem; de reden is, omdat zij alles wezenlijk in Hem vinden en daarom begeren noch beminnen zij iets op aarde zo zeer, dan om met een hartelijke liefde, onder de omhelzingen van de Heere Jezus te leven, wat voor hen onwaardeerbaar is.

En daarvandaan komt het ook, dat hun eigen wil en begeerte voor zichzelf niet meer zo krachtig is, om gedurig anders te willen dan hetgeen de Heere wil; wel tevreden zijnde met hetgeen Hij hun geestelijk in het binnenste mededeelt en in elk geval op Zijn tijd en naar Zijn Woord te verstaan geeft. Dat is de reden, dat zo'n christen dan ook nergens meer zo slaafs om verlegen of bekommerd is, of zo zeer meer voor iets bevreesd is, zoals voorheen. Maar hij rust nu meer in God zijn Vader en in Christus zijn Heere, Die nu zijn enigste Voorganger, Leidsman, Voleinder en Vertrouster is geworden, door de Heilige Geest. Joh. 14:26, Hebr. 12:2.

En deze waarachtige en getrouwe Getuige verandert ook nimmermeer. Openb. 3:14 en zal van Zijn volk niet terugkeren Mal. 3:6, Jac. 1:17; ofschoon de hele wereld het onderste boven zou keren, Hij blijft altijd bestendig en getrouw, 2 Tim. 2:13 en met de Zijnen verenigd.

De reden is, omdat Hij Zichzelf aan hen, geestelijk te beminnen heeft gegeven en omdat de roeping Gods en ook Zijn genadegiften, onberouwelijk zijn. Hoe kan dat

beste deel hun dan ontnomen worden? Rom. 11:29.

Indien nu een christen in zo'n Evangelische grond door de Heere is gebracht en hij dan daarin zijn eigen leven kwijt wordt; wanneer hij zijn kracht en het zelfwerken verliest en evenwel behoudt: wanneer hij zwak kan wezen en evenwel sterk blijven; wanneer hij van eigen kracht voor God ontbloot kan worden en evenwel gans machtig zijn, zegt mij eens, welke zwaarigheid is er dan, om deze kostelijke koop aan te gaan?

Want alles wat zo een van het zijne mist, dat vindt hij honderdvoud wederom voor hem in Christus en dit is geen inbeelding, noch ook

Blz. 120 - 125

... Maar heel anders is het in deze. God is een God der Waarheid, Wiens oordeel naar waarheid is. Rom. 2:2, derhalve zo zijn en blijven dan ook in Zijn heilige en vlekkeloze ogen, de goede werken, zelfs der gelovigen, onvolmaakt en wegwerpelijk en in zichzelf aangemerkt, doemwaardig, zoals zij ook in der daad zijn en zo moeten zij ook altijd zijn en blijven in hun ogen, tot stof van hun verootmoediging, daar zij uit de waarheid zijn en zij als kinderen der waarheid, in alles naar waarheid moeten oordelen.

Opmerking. De verdoemenis wordt door de vergeving der zonden, om Christus' wil, uit genade, van de gelovigen wel weggenomen, maar niet de verdoemelijkheid van de zonden, de reden is, dat God wel met de gelovigen verzoend is, maar niet met hun zonden.

Houdt nu de Heere de begenadigden in Christus voor volmaakt en houdt een zodanige zich ook naar waarheid daarvoor, dan heeft dat zijn reden en zijn grond in het Woord, omdat hij in Christus volmaakt is. Col. 2:10. Joh. 1:16 en omdat de volmaakte gerechtigheid van Christus voor hem, in de plaats komt van de zijne, hetgeen inhoudt dat zijn goede werken óf vóór of na zijn bekering, op generlei wijze iets kunnen toebrengen tot zijn rechtvaardigmaking.

Heilbegerige: Het komt mij voor, dat ik meer licht krijg in deze dingen, dan voorheen; ach dat ik in des Heeren licht meer en meer het licht aanschouwen mag!

Maar ik heb nog een vraag. Waaruit blijkt het verder, dat men doorgaans nog zo onverloochend is aan eigen wijsheid en aan eigen kracht?

Evangelist: Dat bespeurt men, als men eens de onbedachtzame voornemens opmerkt van vele mensen en hun beloften, waarvan onder andere een duidelijk voorbeeld gevonden wordt in Jozua 14:11, toen Jozua gedrongen werd tot het volk van Israël te zeggen: gijlieden zult de Heere niet kunnen dienen, omdat Hij een heilig God is. Let ook eens op dat voornemen in eigen kracht en de onbedachte belofte van de apostel Petrus. Matt. 26:33, 35 en 69, 70 en zie dan eens naar de afloop daarvan.

Opmerking. Onkunde van onmacht baart roekeloosheid en het voornemen in eigen kracht.

Waarlijk dit alles spruit uit onkennis van eigen onmacht en uit dat groot gebrek van zelfkennis en van het licht des Geestes; want let eens op de wijze en op de handelingen der meeste mensen, wanneer hun iets voorkomt als hun plicht, om iets te moeten doen of te laten, te geloven, te vertrouwen, te hopen of te lijden, of iets anders van dergelijke dingen - hoe dat zij zich terstond opmaken, zichzelf aangorden en zich aanstonds in eigen krachten en naar hun gewoonte, aan het werk gaan zetten.

Heilbegerige: Wel! is dat dan eens christens plicht niet?

Evangelist: 't Is waar, een christen is aan de Wet des Heeren, met geheel zijn hart, met geheel zijn verstand en met al zijn krachten op het aller-geestelijkste verplicht. Maar daartoe heeft hij geen kracht, volgens de Gereformeerde belijdenis, die men doorgaans uit het Woord tegen anderen, verstandelijk en onweersprekelijk weet te beschermen en te bevestigen.

Opmerking. De gereformeerde waarheid ten opzichte van 's mensen onmacht, heeft veel belijders, maar weinigen die daarmede met het hart verenigd zijn. Zoals b.v. dat de mens uit zichzelf geheel onmachtig is en dat hij geen geestelijk goed doen kan, noch iets Gode betamelijks denken of spreken als uit zichzelf, *maar dat al zijn bekwaamheid uit God is*. Het is wel waar, daar is nog wel bij velen een zuivere belijdenis van deze waarheid, maar waar is de geestelijke en wezenlijke bevinding daarvan in de praktijk? Ik weet die praktijk in deze dagen niet te vinden, dan onder zeer weinigen, die van de Heere geleerd zijn. Want de mens is van nature uit die werkgrond zeer hovaardig.

Opmerking. De mens wil niet geloven hetgeen hij is en daarom komt hij ook niet gemakkelijk tot hetgeen hij niet is.

Hij wil nog wel toestaan, en belijden, wanneer hij daartoe door iemand overreed wordt, dat hij arm is, maar niet dat hij zo arm is, dat hij niets heeft. Hij wil wel toestaan dat hij niet veel kracht heeft, maar niet dat hij gans geen kracht heeft; dat laat hij zich doorgaans niet graag geheel ontnemen, al zou hij daarvoor moeten kampen en tot het uiterste toe voor strijden en in de bres staan; want men maakt doorgaans nog sluitredenen en men doet veel tegenstand, om het einde van zijn eigen krachten zoveel mogelijk is, vast te houden; zeggende, dat men nu onder het Evangelie is en dat men daaronder enige beginselen van genade ontvangen heeft, waaruit men iets kan werken en waardoor men nu bekwaamheid heeft ontvangen, om zijn zaligheid eniger mate uit te kunnen werken.

En dit kan iemand niet gemakkelijk ontnomen worden, die in die grond nog werkzaam leeft en dat duurt zo lang, totdat men eerst zijn onmacht begint te kennen en te ondervinden, en ook bemerkt hoe weinig men in ware deugden vordert, wanneer men door blinde drift of Wettische dwang en uit grond van zijn verduisterd en hovaardig hart, zo licht en zo los aan het werk valt.

Opmerking. Deze werking spruit wel uit een geheiligde wil en een oprechte begeerte tot het goede, maar in eigen kracht, hoewel onbekend.

Ziet men dat doorgaans niet, hoe weinig ontdekt aan zijn zelfsheid, men dikwijls al woelt en werkt in eigen krachten en hoe lichtvaardig en onbedacht, men de dingen door gebrek aan de kennis van zijn onmacht, al bij de hand neemt, of aan de andere kant, wat al kommer bespeurt men, wanneer men ergens in, van zijn plicht wordt overtuigd.

Een gelovige immers, die aan zichzelf en aan de Wet is gestorven, behoorde op het vernemen van zijn plicht, terstond in de afgrond van zijn onmacht neer te zinken en daaruit ootmoedig op te zien naar boven, hijgende en zuchtende tot de afgrond van Gods alles overwinnende genade voor hem in Christus Jezus en daarom behoorde hij niets bij de hand te nemen, dan in het vertrouwen op Zijn beloften, durvende om zo te spreken, ook nergens op, dan alleen op die beloften, van land te steken, zeggende met Mozes: Ex. 33:14, 15 indien Uw Aangezicht o Heere! niet mede gaat, zo doe ons van hier niet optrekken.

En in dat betrouwen mag dan een gelovige voortgaan, zich meer door de Heere, naar het Woord, latende bewerken, dan zichzelf bewerkende, volgens het antwoord op vraag 103 van de *Catechismus, om aldus de Heere door Zijn Geest in zich te laten werken*; maar bij gebrek van deze lering des Geestes, gaat men gedurig, door geestelijke onkunde misleid, in zijn oude gewoonten voort en men houdt zich daarin op met zichzelf; om zich meest in eigen kracht, tot een Wettisch en natuurlijk werk te schikken, in plaats van geestelijk en in het geloof, werkzaam te zijn, naar de aard van het Evangelie.

Heilbegerige: Kunnen eenvoudige christenen dat wel zo subtiel (fijn) onderscheiden?
 Evangelist: Hiertoe behoeft men niet meer subtielheid (scherpzinnigheid) dan een schipper nodig heeft, om te onderscheiden, of zijn schip eigenlijk voortgaat door zijn arbeid of door de kracht van de wind. Daarom zegt Lodensteijn zeer wel, dat iemand die in zijn leven nooit met een onderscheiden kennis op een zeilschip gevaren heeft, wanneer men aan 't werk moet om voortgang en schot te maken, van niets anders weten zal, dan van roeien, bomen of trekken en op die wijze zal hij dan ook aan 't werk vallen; want niemand wil heel licht, als een machteloze en als een gans ontblote op vrije genade en zonder zijn werk, in Christus' Geest en kracht van land steken; maar men wil liever altijd nog wat van zijn eigen kracht innemen. Het is dan ook niet verwonderlijk, omdat men de zwaarte daarvan niet recht kent, dat men dan telkens met die vracht van zijn zelfsheid (eigen krachten) aan het zinken raakt.

Och, hoe tobben hieromtrent sommigen nog gedurig met zichzelf en hoe weinig wordt het uitzien en het wachten op de Heere in deze tijd ondervonden; om Gods goede en welbehaaglijke wil en Zijn bewerking in alles te mogen kennen en deze te verbeiden; waarvan des Heeren Woord nochtans zoveel spreekt, dat immers niet te vergeefs is geschreven, maar dat zeker zijn gebruik en beoefenaars moet hebben. Maar helaas! hoe weinigen zijner van dezulken heden ten dage te vinden!

Dit heilig en dit gelovig wachten op de Heere is door de geesteloosheid van deze eeuw, zo buiten gebruik geraakt, dat het is, alsof des Heeren Woord daar niets van meldt, terwijl het nochtans zo vol daarvan is. Ziet onder andere over dit gelovig wachten op de Heere, Ps. 5:4 "des morgens zal ik mij tot U schikken en wacht houden" en Jes. 8:17. Daarom zal ik de Heere verbeiden, Die Zijn Aangezicht verbergt voor den huize Jacobs en ik zal Hem verwachten. En Jes. 26:8. Wij hebben ook in de weg Uwer gericht, U o Heere verwacht! tot Uw Naam en tot Uw gedachtenis is de begeerte onzer zielen en Jes. 40:31, Maar die de Heere verwachten, die zullen de krachten vernieuwen enz. en Hos. 12:7

Wacht gedurig op uwen God. Zie verder Micha 7:7, Maar ik zal wachten op de God mijns heils, mijn God zal mij horen en Hab. 2:1. Ik stond op mijn wacht en ik stelde mij op mijn sterkte en ik hield wacht, om te zien wat Hij in mij spreken zou en wat ik antwoorden zou enz. en zo op vele andere plaatsen meer.

Heilbegerige: Maar wordt in die of dergelijke plaatsen, ten opzichte van op God te wachten, naar Hem uit te zien enz. niet doorgaans op zeer bijzondere en uiterlijke noden en op enige bijzondere ontmoetingen (voorvallen) gezien?

Evangelist: Ge kunt het ook zo nemen, maar dat niet alleen. Wel is waar, het wordt doorgaans zo ruw en vleeselijk opgevat, omdat men in 't algemeen, uit geestelijke onkunde, van geen andere nood of ongelegenheid weet, dan die op de uitwendige zinnen aanlopen.

Opmerking. De mens weet doorgaans niet, waarin zijn grootste nood gelegen is en waar deze in bestaat.

Maar is niet het werk omtrent onze heiligmaking het allergrootste en onze onwilligheid, ongeschiktheid en onze onmacht om iets goeds te kunnen doen, onze zwaarste en allergrootste nood! Zo ja, hebben wij dan daarin, des Heeren kracht en hulp ook niet het allermeest van node? en hebben wij dan niet ten uiterste van node, gedurige genade, om niet alleen uit een verstandelijke bevatting, maar ook om uit een bevindelijk gevoel daarvan (van die noden), al biddende gedurig op de Heere te zien en te wachten; en om buiten onszelf, in des Heeren sterkte en gerechtigheid, ingebracht en ingeleid te worden. Ps. 5:4, 9 en Jes. 45:24, om alzo van de Heere door Zijn indachtigmakende en bekrachtigende Geest, te mogen geleid, geleerd en onderwezen te worden, om toch van Hem te mogen weten, wat men denken, wat men doen, of wat men spreken zal Hab. 2, opdat de overdenking van ons hart en de redenen van onze mond voor Hem welbehagelijk mogen zijn.

Heilbegerige: Maar zouden zulke stellingen, sommige mensen niet wel eens nalatig kunnen maken in het goede of hen daar aanleiding toe geven? Evangelist: Dat lijdt in 't allerminst geen zwaarigheid, in 't bijzonder niet omtrent diegenen tot wie het gesproken wordt, want dat zijn des Heiligen Geestes tempelen 1 Cor. 3:16, waarin de Heere Jezus leeft, Gal. 2:20 en waarin Hij door de Geest des geloofs in het hart woont, 2 Cor. 4:13 en Ef. 3:17.

Hoe zouden begenadigden hierdoor zorgeloos kunnen worden? want zij zijn dezulken, die door de Wet der Wet gestorven zijn, om in Christus Gode te leven; niet in de oudheid der letter, maar in nieuwigheid des Geestes Rom. 7:4, 5, 6, als dewelken nu de Wet des Geestes des levens in Christus Jezus, in hun binnenste tot vrijheid genieten, Rom. 8:2 en 5 en die de levendmakende Geest 1 Cor. 15:45, de overvloed der genade en de gave der rechtvaardigheid in het hart, van God ontvangen hebben, waardoor zij nu uit Hem geboren, reeds door het geloof, met Christus geestelijk in het leven heersen. Rom. 5:17.

Uit deze geopende fontein des levens halen zij nu alle ogenblikken hun levenskracht en sterkte, terwijl zij door Christus, Die hun leven is, Col. 3:4 in stilheid en vertrouwen, door genade alles afwachten, waarin zij al hun sterkte vinden; en zij, nu maar ontdaan zijnde van hun knechtelijke en slaafse vrees in hun denken, doen en spreken, worden gesterkt in het geloof, dat God met hen is en dat daarom niemand tot hun schade tegen hen kan zijn en zij ondervinden hetgeen daar staat in 2 Kron. 20:17, gij zult in deze strijd niet te strijden hebben, stelt uzelf, staat en ziet het heil des Heeren, o Juda en Jeruzalem, vreest niet en ontzet u niet, gaat morgen uit, hen tegen, want de Heere zal met u zijn; en zo gaat het ook met hen.

Dit wachten op des Heeren invloeden werkt in de gelovigen geen mindere bezigheid, noch enig verzuim van hun nodige plichten, o neen, maar het doet hen onder die plichten uit een verhevener en een geestelijker begin werkzaam zijn, ofschoon zij in enige uiterlijkheden, waarin zij tevoren zeer ijverden, zo zeer niet meer bedrijvig zijn.

Opmerking. Het gezicht van onmacht in het geestelijke werkt geen verzuim, of minder werkzaamheid omtrent de geestelijke godsdienst, maar een meerdere werkzaamheid.

Want als nu een christen meer geopende ogen ten opzichte van zijn onmacht ontvangen heeft, en ook van de noodzakelijkheid van de bewerking van de Geest in al zijn daden, indien hij ondervinden zal dat de sterkte Godes zij en niet uit hem, Psalm 62:12 en 2 Cor. 4:7, dan heeft hij een meer gedurige en geestelijke werkzaamheid in zich, vergezeld met een levendige bevinding van des Heeren getrouwigheden; hierop

volgt dan ook onafscheidelijk het uitwerken en het volbrengen naar des Heeren wil en welbehagen. Fil. 2:13, onder een gedurig uitzien naar Hem en een wachten in het geloof op Hem.

En uit die grond kan men dan zwak zijn in zichzelf en nochtans roemen in de Heere en in de sterkte Zijner macht, want als ik zwak ben, zo ben ik machtig, zegt de apostel Paulus, 2 Cor. 12 en verder, ik zal roemen in mijn zwakheden en een welbehagen daar in hebben, opdat de kracht van Christus in mijn zwakheid volbracht worde en in mij wone.

Hierdoor wordt dan ook alle roem van eigen kracht uitgesloten, Rom. 3:7 en die gestalte verschaft aan de gelovigen een verootmoedigd hart, dat genegen is, om verder langs die weg, door innerlijke verzuchtingen voor God te blijven wandelen. Micha 6:8 terwijl hij Hem, gezegend, hoe langer hoe meer bevindt in alle dingen van node te hebben en dat hij het zonder Hem, niet één ogenblik stellen kan, zeggende, Het is mij goed nabij God te wezen, Psalm 72:28 en ver van mijzelf.

Zodat een gelovige, die nu geestelijk aan de Wet gestorven en in Christus Gode levend geworden is, nu niet meer, zo als wel voor henen, zich zo zeer naar zijn Wettisch eigen begrip schat en daaruit ook niet meer zo werkzaam is; maar hij ziet meer door het geloof, op de Heere, zowel ten opzichte van zijn woorden, als ook van zijn daden en hij wenst van Hem geheel af te hangen en gestadig op de wind des Geestes te wachten en naar Zijn bewerking uit te zien.

En naardat hij dan bevindt dat deze Geest in hem min of meer werkzaam is, tot deze of gene oefening, zo voegt hij zich, des te geloviger, met een nederig aankleven en een ware verootmoediging achter de Heere en ingeval dat de Geest Zich eens inhoudt, beklagt hij zich over zijn zondigheid, onopmerkzaamheid en ongelovigheid; terwijl hij dan verder als een arme van geest, onder het gezicht van zijn onmacht, naar een goede indruk staat, van den Heere, als van een getrouw Verbonds God, stil zijnde en wachtende op Zijn genade.

Voorts is hij werkzaam met in- en uitwendige verzuchtingen tot de Heere en hij maakt zijn begeerten ootmoedig en met onderwerping aan Hem bekend, of het Hem behagen mocht, hem wederom te geven de vreugde Zijns heils en hem ondertussen, onder het gemis van Zijn invloeden te reinigen en te heiligen, opdat hij in 't vervolg meer en meer erkennen mocht, dat al zijn sterkte en zijn levenskracht in de Heere alleen te vinden zijn. En hij zegt ten opzichte van al zijn vijanden: "In ons is geen kracht tegen deze grote menigte, maar onze ogen zien op U". Zo lezen wij ook in 1 Kron. 29:13 "Nu dan, onze God, wij danken U en loven de naam Uwer heerlijkheid, want wie ben ik en wat is mijn volk, dat wij de macht zouden verkregen hebben, om vrijwillig te geven, als dit is; want het is alles van U en wij geven het U uit Uwe hand".

Let ook eens op de toestand van Daniël, hfst. 10:18, 19, toen die weeën over hem waren gegaan en hij geen krachten meer behouden had, zo zei hij: Toen raakte mij wederom aan, Eén in de gedaante van een mens, en Hij sterkte mij en Hij zeide: vrees niet, gij zeer gewenste man, vrede zij u, wees sterk en terwijl Hij met mij sprak, werd ik versterkt en ik zeide: mijn Heere spreke, want Gij hebt mij versterkt." En op zodanige wijze ligt een christen aan de deur des hemels, als een bedelaar aan de poort en als een kranke en kreupele aan het water van Bethesda, wachtende op de roering van het water en op des Heeren genade en hulp in alles.

Ja, dit stilstaan en dit wachten op de Heere geschiedt met een inwendig worstelen, uit het tegenwoordig gevoel van zijn noden, al was het maar over het gevoel van zijn onbekwaamheid om zich op, een betamelijke wijze, in zijn noden, aan de Heere voor te stellen; al wachtende en ziende op Hem, zoals de Serafs op het verzoendeksel van de Ark des Verbonds; alzo zien ook in deze, de ogen der gelovigen op de Heere, totdat

Hij hen genadig zij. En op die wijze staat hij liever gelovig te wachten, dan dat hij iets geesteloos of eigenwerkelijk beginnen of volbrengen zou; hij zet zich in stilheid en vertrouwen voor Hem neder, al zijn belangen en gevallen onbekommerd aan Hem bekend makende en deze aan Hem onderwerpde. Fil. 4:6 en Ps. 6:9. En dat meer, om zijn begeerten voor God uit te storten en bekend te maken, dan om zo gezet en zo bepaald (naar eigenzin) deze van Hem te begeren, hoe goed en noodzakelijk deze begeerten hem ook mochten toeschijnen.

Want door ondervinding heeft hij geleerd, dat hij onder des Heeren bestelling over hem, met alle billijkheid behoort onderworpen te zijn, omdat hij nu genade van de Heere ontvangen heeft, om zijn ziel in meer gelatenheid te bezitten, enz.

7. Waarschuwing tegen GEESTDRIJVERIJ, blz. 126, 129.

Opmerking. Zich aan God te gewennen, Job 22:21, is die zoete gemeenschap met God, waardoor men steeds zijn klachten, als in de schoot van zijn vriend, uitstort en al zijn zorgen en zijn zaken, aan God als zijn Vader, overgeeft. En ook in al zijn oefeningen, met God verkeert en Hem als een gedurig Deelgenoot maakt van zijn droefheid en blijdschap.

Ook wensen begenadigden, die gevorderd zijn op de weg, die de verstandigen naar boven leidt, onder allerlei handelingen die de Heere met hen houdt, Hem te volgen, zelfs als het Hem nu en dan behaagt, hun gebeden ten opzichte van tijd en plaats eens te doen ophouden. En ook als de Heere zegt: "Gij dan, bid niet voor dit volk en hef geen geschrei, noch gebed voor hen op en loop Mij niet aan, want Ik zal u niet horen", Jer. 7:16. Och hoe dikwijls wordt dit bij hen wel ondervonden, in hun bijzondere ontmoetingen en wel in 't bijzonder in de noden of bij de sterf- en doodsbedden van sommige mensen, waarbij zij verkeren, en waar het dikwijls de nood het meest schijnt te eisen, om voor hen tot God op het geestelijkste en het hartelijkste te bidden. Hoe bevinden zij dan somtijds niet wel, dat zij dit het minste kunnen doen, wanneer het 't meest van node schijnt en dat hun dan de kracht en de gaven des gebeds wel eens het meest onthouden wordt; zodat zij dikwijls met een verlegen hart staan, niet wetende wat zij doen zullen. Die dat door ondervinding van de Heere geleerd heeft, die kan van deze waarheid mijn getuige zijn en nochtans met David zeggen: Ps. 62:6 "Mijn ziel, zwijg Gode, want van Hem is mijn verwachting."

Heilbegerige: Maar wanneer men zoveel van de Geest spreekt of van geestelijk werkzaam te zijn, *dan wordt dat dikwijls gehouden voor geestdrijverij en daar ook niet zelden voor uitgemaakt.*

Evangelist: Het is geheel anders in deze, dan het de mensen doorgaans schatten en ook zo niet, als het door onkunde nog door sommige vromen, nu en dan beoordeeld wordt, aan wie de zaken anders voorkomen, dan ze in waarheid zijn (over de vijanden van de godzaligheid, die al het werk van de Geest enthousiasterij (=geestdrijverij) noemen, wil ik nu niet spreken), die ook hun oordeel dragen zullen, dat niet sluimert. Maar het is echter de waarheid en zoals de Heere in Zijn heilig Woord Zelf daarvan spreekt, zoals ook Zijn gemeenzaamste kinderen doen, die de geestelijke voorwerpen zijn, waarin de Heilige Geest Zijn werking en des Heeren Woord, noodzakelijk zijn vervulling moet hebben.

Maar we moeten er op letten, dat die geestelijke werkzaamheid, volgens des Heeren Woord, in de begenadigden, niet zo uitwendig en zo zichtbaar geschiedt, dat het door het uiterlijk oog gezien kan worden, o neen, het Koninkrijk Gods en het werk des

Geestes is binnen in hen, het maakt het hart van Zijn gunstgenoten levend en vervult het met geestelijke blijdschap. Joh. 6:63 en Rom. 14:17.

En het is heden ten dage een opmerkelijk blijk van de spaarzame bedeling van de Geest, dat men zo zeer vooringenomen is tegen de werking van die Geest in de begenadigden; deze werking dikwijls smadelijk uitmakende en des Heeren volk in deze lagen leggende, terwijl echter het Woord zelf zoveel van geestelijke mensen spreekt, ziet onder andere 1 Cor. 2:15 "de geestelijke mens onderscheidt alle dingen", enz., dus moeten die er dan ook zeker zijn, die waarlijk rechte geestdrijvers zijn, doch volgens het geopenbaarde Woord en die door de Geest gedreven worden. Want des Heeren Woord zegt, dat er mensen zijn, die door de Geest leven (Gal. 5:23), indien wij door de Geest leven, zo laat ons ook door de Geest wandelen en 2 Cor. 6:3, de letter doodt, maar de Geest maakt levend en zo zijn er dan ook zeker dezulken, die door die Geest geleid worden Rom. 8:14, in wie de Geest getuigenis geeft, vers 16, en die daardoor geleerd worden Joh. 14:26, die God in de Geest dienen. Fil. 3:3, in welchen de Geest alles in allen werkt. 1 Cor. 12:6 in dewelken de Heere volbrengt, het willen en het werken naar Zijn Welbehagen, Fil. 2:13, die oren hebben om geestelijk te horen, Openb. 2:7, die alles geestelijk onderscheiden, 1 Cor. 2:15 die bedenken dat des Geestes is, Rom. 8:5, 6, die geestelijke dingen met geestelijke tezamen voegen, 1 Cor. 2:13, en die tot God spreken in de gebeden, daar moet dit alles naar het Woord in de Geest en in waarheid geschieden, Joh. 4:24 en Ef. 6:18 en Judas vers 20, zonder dit kan alles den Heere niet behaaglijk zijn, evenals in het Oude Testament de offeranden waren, zonder het hemels vuur, Lev. 10:12, want dit schaduwde af hoedanig de geestelijke werkzaamheden van de begenadigden gesteld moesten zijn, en dit is naar mijn bevattig, door Christus' Geest geleid en gedreven te worden; en wie die Geest niet heeft, die komt Hem ook niet toe, Rom. 8:9 want niemand kan zeggen, Jezus den Heere te zijn, dan door den Heiligen Geest, 1 Cor. 12:3.

Heilbegerige: Wie heeft men dan eigenlijk voor *kwakers* (Engelse woord voor geestdrijvers) of *geestdrijvers* te houden?

Evangelist: Dat zijn de zodanigen, die een ingeschapen licht in hun ziel, houden voor het werk van 's Heeren Geest en zij stellen dat dit in elk mens is, komende in de wereld en dat volgt hij dan op, naar zijn vrije wil, zonder aan Gods Woord heel nauw bepaald te willen zijn.

En er is nog een tweede soort van zulke mensen, die door eigen waan, een geest stellen in de mens, als zonder de mens, zij ontkennen de tweede oorzaken geheel, of zij stellen de mens geheel lijdelijk; en wanneer de Geest in hen niet werkt of getuigt, dan schrijven zij zichzelf geen schuld toe.

Ook is er nog een derde soort, die in beschouwingen en verrukkingen leven, boven het Woord en die de hele uitwendige godsdienst verachten; als alleen bekwaam voor de kinderen, tegen het Woord.

Nu kunt ge immers wel zien, dat een geestelijk en waar gelovige niet van die soorten is en dat de naam van geestdrijvers op hen niet toepasselijk is, *want dit is een vuile laster, als men de begenadigden zo noemt*, en dat zal de Heere op Zijn tijd, thuis zoeken.

Heilbegerige: Zou het niet minder aanstotelijk en niet het beste zijn, dat men niet zo veel van de Geest of van geestelijk te zijn, sprak en van de geestelijke werkingen daarvan en van de nuttigheid en de noodzakelijkheid, om gedurig daar op te wachten? Kan men zich evenwel niet aan die waarheid vasthouden en op die manier wat meer

die genoemde laster ontgaan? Bovendien is het te vrezen, dat veel mensen de vrije en losse teugel aan hun inbeeldingen zullen geven en dit voor het werk des Geestes verslijten!

Evangelist: Zoals het Woord der Waarheid zelf duidelijk spreekt, zo moeten zij ook spreken, die uit de Waarheid zijn en die Waarheid moeten zij op het aller-duidelijkste gestand doen. Eensdeels omdat het letterlijk Woord daar zoveel van spreekt en ook, omdat zij zoals het Woord spreekt, die zelfde Waarheid geestelijk in hun hart ondervinden; zodat die Waarheid, zoals deze is in Christus Jezus, ook door het geloof aan hen ontdekt is en ook hoe langer hoe meer door de liefde in hunne harten geworteld wordt; zo staat erin Ef. 3:17 "Opdat Christus door het geloof, in uwe harten wone en gij in de liefde geworteld en gegrond zijt en Ef. 4:21.

Deze Waarheid is hun door de Geest des geloofs, van de Heere zelf gegeven om te geloven en daarom moeten zij, naar het Woord, daar ook alzo van spreken, daar kome dan van, wat het wil. 2 Cor. 14:13 en Fil. 1:29. Want nabij hen is het Woord, en ook in hun mond en hart, zoals geschreven is: "Ik heb geloofd, daarom heb ik gesproken, daarom geloven wij ook, daarom spreken wij ook, 2 Cor. 4:13, Rom. 10:8.

Heilbegerige: Zou het zwijgen daarover evenwel niet minder aanstotelijk zijn voor vele mensen en wat minder verbittering veroorzaken?

Evangelist: Men kan of men moet de laster om de belijdenis der Waarheid, niet altijd ontgaan, want daar zijn er die daartoe gezet zijn, om zich aan het Woord te stoten, 1 Petrus 2:8, natuurlijke mensen, de Geest niet hebbende, 2 Cor. 2:15 en Judas vers 19, die door hun blindheid niet anders kunnen doen, dan lasteren, hetgeen zij niet verstaan; want het Evangelie der heerlijkheid van Christus heeft hen niet bestraald en het blijft voor hen bedekt, 2 Cor. 4:3, 4 en omdat zij dat werk door bevinding niet kennen, zo liggen zij heel licht bloot, om dit kwalijk te beoordelen, of om het in des Heeren kinderen te lasteren. Laat daarom dan die dierbare waarheden des Geestes en des geloofs en het werk der vrije genade voor de zodanigen door hun blindheid al eens tot bitterheid en tot zorgeloosheid ten kwade zijn, voor wie het goede Woord zelf, een reuk des doods ter dood is, 2 Cor. 2:16, want zij kunnen niet anders, dan die Waarheid lasteren, met wat voor een schijn zij zich ook paaien mogen, omdat zij die niet kennen. En evenwel, de Evangelische Waarheid moet blijven, naar de voorzegging van de Schriften en ook het geestelijk ingrediënt (bestanddeel) dat daarin opgesloten is (n.l. de Heere Jezus Christus), zijnde de één tot een val en de ander tot een opstanding en tut een teken, dat door onkunde wedersproken zal worden. Luc. 2:34.

Opmerking. Zij stoten zich aan het Woord, waartoe zij ook gezet zijn. Want het geestelijk getuigenis is toegebonden en de geestelijkheid van de Wet is verzegeld onder des Heeren leerlingen Jes. 8:16, terwijl de anderen horende horen en geenszins verstaan, en ziende zien en geenszins bemerken; want het hart dezes volks is dik geworden door ongeloof en bijgeloof, zodat zij zich niet kunnen bekeren en dus genezen worden, Hand. 28:26, 27 en Jes. 6:9, Ez. 12:2.

Is er dan wel reden om deze Goddelijke Waarheid te verzwijgen of te bedekken voor des Heeren volk, om daardoor diegenen te behouden, die de Heere niet behouden wil? o neen! in het minste niet; maar zij moeten die Waarheid vrij uitspreken in alle eenvoudigheid en oprechtheid, als in de tegenwoordigheid Gods, zoals zij ook de andere waarheden van het Woord niet verzwijgen moeten; zoals onder andere, dat niemand tot Jezus komen kan, dan die het van de Vader gegeven wordt en die het

geestelijk van Hem geleerd heeft en die door Hem getrokken wordt; al zouden er daarom ook nog zoveel terug gaan, Joh. 6:44, 45, want evenwel, het vaste fundament Gods staat, hebbende deze zegel: de Heere kent degenen die de Zijnen zijn, 2 Tim. 18, 19 en die zullen in der eeuwigheid niet terug gaan.

Opmerking. Die van deze waarheid afwijken en teruggaan, die verstaan die waarheid niet en die deze van de Heere geleerd en geestelijk te verstaan gegeven is, die willen noch kunnen teruggaan. Joh. 6:67, 68.

Dit teruggaan geschiedde ook, toen de Heere Jezus, wegens de noodzakelijkheid van de krachtdadige genade, naar de Waarheid, deze woorden sprak: "De Geest is het, Die levend maakt, het vlees is niet nut, de woorden die Ik tot u spreek, zijn Geest en leven. Maar daar zijn sommigen van ulieden, die niet geloven". En ofschoon Hij wel wist, wie zij waren, die niet geloofden en die door Zijn leer terug zouden gaan, zo schroomde Hij nochtans niet, om tot hen te zeggen, dat niemand tot Hem komen kon, tenzij dat het hem gegeven werd van de Vader. En van toen af (staat er), gingen er velen van Zijn naam-discipelen terug en wandelden niet meer met Hem. Want zij zeiden, deze rede is hard, wie kan dezelve horen, dat is, verdragen, vers 60, zoals ook Nicodemus de woorden van Jezus, naar zijn natuurlijk begrip, ook maar vleselijk verstond en niet begrijpen kon, Joh. 3:4 en 9.

Daarom is het een nodeloze verlegenheid, dat men omtrent zulke klare waarheden der vrije genade, zo kommerlijk en omzichtig is, want die de Heere door Zijn Waarheid behouden wil, die zullen wij door Zijn Waarheid niet verderven en ook, die de Heere door Zijn verborgen oordeel, verderven wil, die zal niemand behouden. Maar de ware wijsheid zal altijd van haar kinderen, die uit de waarheid zijn, gerechtvaardigd worden, in haar oordelen omdat zij rein is in haar gerichten, Ps. 51:6, want al ware het getal der kinderen Israëls, als het zand der zee,

8. Zekerheid des geloofs, blz. 190, 191

... Ik stem uw stellingen nu volledig toe en heb er geen tegenwerpingen meer tegen. En ik bid de Heere, dat Hij de hemelen ontsluit en een golfje van genade op mij neerstorte, opdat ik die weg, die ik nu met mijn verstand begrijp, ook in het vervolg wat meer bewandelen mag. Maar heeft iemand, die in die weg wat bevestigd is, niet zeer veel bij de hand, om meer dan anderen te kunnen waken tegen zijn eigenwerkheid en tegen de vurige pijlen des satans?

Evangelist: O ja, want omdat hij door genade zichzelf meer kent en ook zijn onmacht en de voortdurende noodzakelijkheid van de krachtdadige genade, die hij door ondervinding geleerd heeft, onderscheidt hij zichzelf beter, want hij ziet zich in Christus volmaakt. Col. 2:10. Christus' kracht wordt in zijn zwakheid volbracht en als hij zwak is, dan is hij machtig in Hem, 2 Cor. 12:9, 10 en als hij in die toestand is, dan vermag hij alles, hij is bekwaam, maar zijn bekwaamheid is uit God. 2 Cor. 3:5, Die hem naar zijn genadedeel bekwaam maakt, om uit zijn Hoofd, Jezus de Heere, als het Hoofd van het Genadeverbond, voor zich al de nodige genaden en krachten te trekken. Want als hij onder Zijn omhelzingen leeft, zo is alles hem even licht en even zwaar en daarom is hij als een christen aangemerkt, in die staat gebracht, dat geen deugd hem kan baten en geen zonde schaden, ten opzichte van zijn rechtvaardigmaking; omdat er geen verdoemenis is voor degenen die in Christus Jezus zijn, omdat hij naar zijn vernieuwde deel, niet anders wandelen kan, dan naar de Geest. Rom. 8:1.

Heilbegerige: Is dat niet wat ruim gesproken? Heeft een begenadigde zo vele voorrechten, wanneer hij zichzelf wèl weet te onderscheiden? en mag hij het in alles dan zo op de Heere wagen? Is hij in Hem volmaakt en is dat zo zeker? dan moet ik van mijzelf zeggen en ook van vele anderen, dat er een volk is, dat zich arm maakt en dat vele goederen heeft. Maar ga voort, om een middel aan de hand te geven, dat bekwaam kan zijn, onder des Heeren zegen, om die gelovige toestand wat veel in des Heeren volk aan te kweken en op te bouwen, want de meesten van hen wandelen in het duister en alsof de Heere Jezus geen gehele noch volkomen Zaligmaker voor hen was.

Evangelist: Ik heb gezegd, dat men in afhankelijkheid van de Heere, staan moest naar meerdere kennis van het vernieuwde deel, aan de ene kant, maar ook van het overgebleven verdorven deel aan de andere kant, in de begenadigden; zoals de hoogverlichte apostel Paulus ons daarin voorgaat. Het verdorven deel heb ik reeds beschreven, maar het vernieuwde deel is dat nieuwe schepsel, dat aan de uitverkoren zondaar, bij zijn bekering, krachtadig geschonken wordt, door de Heilige Geest en dat wel door het Woord, want het geloof is uit het gehoor en het gehoor door het Woord Gods.

Waarop hij vernieuwd wordt in al de vermogens van zijn ziel; zijn verstand wordt verlicht, zijn wil wordt geheiligd en overgebogen en zijn hartstocht geregeld en hem wordt een heilbegerige lust geschonken tot al de geboden des Heeren; waarop Christus een gestalte in hem krijgt Gal. 4:19 en hij wordt veranderd door de vernieuwing zijns gemoeds, Ef. 4:23 en naar het evenbeeld Desgenen Die hem geschapen heeft. Col. 3:10 en ook wedergeboren uit onvergankelijk zaad. 1 Petrus 1:23.

Hij heeft nu een nieuw hart en een nieuwe geest verkregen, Ez. 36:26 en dat in de nieuwigheid des Geestes en niet in de oudheid der letter. Rom. 7:6, zo is hij volmaakt in Hem, Col. 2:10. Hij heeft nu, naar zijn vernieuwde deel, de Heere lief, met geheel zijn hart, met geheel zijn ziel en met geheel zijn verstand Matth. 22:37 en Luc. 10:27 en dit ligt in de grond van zijn hart, door de inplanting van des Heeren Geest, zodat hij dan niet meer werkt uit de geest der dienstbaarheid, maar uit een gewillige en Evangelische gehoorzaamheid. 1 Joh. 4:18, doende hetgeen voor Hem welbehagelijk is, naar de Wet, die der vrijheid is. Jac. 1:25.

Want dan is hij der Goddelijke natuur deelachtig geworden, 2 Petrus 1:4, waaruit hij niets anders doen kan, noch wil, dan als der zonde dood zijnde, Gode te leven, Rom. 6:11 en hij wil Hem alleen dienstbaar zijn, Rom. 6:22 en Gods kinderen liefhebben en eindelijk den Heere leven en sterven, Rom. 14:8 en uit die grond doet hij de zonde niet, Rom. 7:17, want hij is daarvan vrijgemaakt en een dienstknecht der gerechtigheid geworden Rom. 6:18, ja in dat opzicht kan hij niet zondigen, 1 Joh. 3:9, want hij is uit God geboren.

En als hij recht handelt ten opzichte van zijn genadedeel, zo behoudt hij altijd een verzekerd gemoed en een altoos durende vrijmoedigheid tot God; want hieruit kennen wij, dat wij uit de waarheid zijn en wij zullen onze harten verzekeren voor Hem en ofschoon ons hart ons veroordeelt, naar ons verdorven deel, God is meerder dan ons hart en Hij kent alle dingen en in het bijzonder Zijn eigen werk in ons en indien ons hart ons niet veroordeelt, zoals het waarlijk naar dat deel, omdat het uit God geboren is, niet kan, zo hebben wij vrijmoedigheid, om met een waarachtig hart en in volle verzekerdheid des geloofs, alle ogenblikken met al onze verlegenheden te naderen tot de Troon der genade, om genade en hulp, doch met onderwerping, van de Heere af te bidden. Hebr. 4:16 en 10:22.

En alles wat wij op die wijze, van Hem bidden, dat ontvangen wij ook van Hem,

omdat wij naar ons genadedeel, Zijn geboden bewaren en door het geloof doen, hetgeen welbehagelijk is voor Hem. 1 Joh. 3:22. En wat is voor Hem welbehagelijk? namelijk dat wij Zijn geboden bewaren. En wat is Zijn gebod? Dat wij geloven in de Naam Zijns Zoons Jezus Christus en dat wij elkander liefhebben, gelijk Hij ons een gebod, dat is daarbij ook een voorrecht, boven anderen gegeven heeft, dat wij die geestelijke liefdeskracht, uit Hem, tot Hem en tot Zijn kinderen ontvangen hebben, om elkander lief te hebben, gelijk Hij ons een gebod gegeven heeft. En een iegelijk die dit in waarheid in zich bevindt, die geeft ook blijken, dat hij de vernieuwende genade in zijn binnenste ontvangen heeft, en die is daarop dan ook werkzaam door de liefde en met Christus verenigd. Die blijft in Hem en Hij in denzelve en hieraan kennen wij, dat Hij in ons blijft, namelijk uit de Geest, die Hij ons gegeven heeft, 1 Joh. 3: 19.

9. Christus alleen de Vrijstad

... Daarom is het onbetamelijk, dat een begenadigde in zijn verlegenheden ergens voor zou zwichten of voor enig kruis of enige zonde, een ogenblik moedeloos stil blijft staan. Daar is geen reden voor, want al zijn vijanden, zijn ook vijanden zijns Gods en van Christus en daarom zijn het maar leeuwen zonder tanden, die wel eens wijd tegen hem kunnen gapen, maar die hem in 't minst niet kunnen schaden of verwonden; of hij weet terstond raad om zijn genezing wederom te erlangen, schuilende als een kieken onder 's Heeren vleugelen, waaronder hij dan gekoesterd wordt en zijn genezing weer verkrijgt, die daar toch maar alleen te vinden is. Mal. 4:2.

En ware het eens zo, dat de duivel, de zonde, de Wet en de vloek, als zo vele bloedwrekers u vervolgden en omringden, zij kunnen u geen wezenlijke schade meer toebrengen en gij behoeft hen niet meer te achten, dan het knetteren van de doornen in het vuur onder een pot. En wanneer dat gebeurt, zo blijft toch onder hun aanval, in uw eigen beraad niet lang stil staan, noch radeloos op uzelf zien, maar zoekt hoe eerder hoe liever, naar de Heere Jezus te vliesen, en Hem te klagen, dat het zowel de Zijne, als uw vijanden zijn en dan zal Hij u tot sterkte zijn en Hij zal u er uit helpen en gij zult Hem eren.

En wanneer zij aanhouden met u te vervolgen, zo zoekt u aanstonds naar Hem toe te wenden, daar Hij de tegenbeeldige Vrijstad is, schept daar uw adem en blijft daar gedurig binnen, zoveel als mogelijk is, want daar zijt ge alleen zeker, de bloedwrekers kunnen u daar niet achterhalen, want uw zonde mag daar gezocht, maar die zal er niet gevonden worden.

En geloof mij, wanneer ge u door waan- of ongeloof, te eniger tijd weer een weinig laat afleiden, dan zult ge bevinden, dat ge rondom in vrees en weer in het midden van uw doodsvijanden verward zult raken, die dan nog meer dan voorheen, op u zullen toeleggen en u aanvallen, daarom, begeeft u niet uit uw vastigheid, want in Christus Jezus, Die ware Vrijstad, is een gedurige vrede, zonder vrees en Zijn koninkrijk is ook binnen een begenadigde. Daardoor is zijn hart een tabernakel, waarin de Heere woont, als in Zijn tempel en waardoor hij op alle plaatsen vertrouwelijk met Hem verkeren kan en in al zijn voorvallen en noden, heilige handen tot Hem opheffen in Geest en in waarheid. Zodat men tot hem niet behoeft te zeggen, op deze dag of op die tijd en op deze berg, moet men het Aangezicht des Heeren zoeken, o neen, al het nodige wordt hem door het geloof geschonken, want hij is van de Heere geleerd en wordt in alle waarheid geleid; en dus oefent hij dan alle tijd en in zijn meeste bedrijven, zijn godsdienst; want daarin leeft hij en daarin is het leven van zijn geest.

En dan kan men ook enigszins zeggen, dat al zijn tranen bij aanvang reeds afgewassen worden in het bloed des Lams. Dan spreekt de Heere wel eens naar zijn hart, dan

ontvangt hij wel eens genade voor genade, dat is dubbele genade, van de hand des Heeren voor al zijn zonden en ook tegen die zonden. Jes. 40:1, 2. En daarom is het zeer nodig en nuttig, dat des Heeren keurlingen veel onder de omhelzingen van de Heere Jezus leven; want dan aanschouwen zij, met ongedekten aangezichte, de heerlijkheid des Heeren, als in een spiegel en dan worden zij naar dat beeld van gedaante veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, als door des Heeren Geest. 2 Cor. 3:18.

En dit verschafft hun dan drie dingen;

ten eerste, een onwedersprekelijk getuigenis van hun geestelijke vrijheid en een omschutting tegen alles wat zou trachten hen wederom dienstbaar te maken.

Ten tweede, een voldoende genoegen in de Heere, boven alles wat men zien of begrijpen kan en

ten derde, een levendmakende invloed, in al de vermogens van hun ziel, waardoor de nog in hen overgebleven verdorvenheid naar Gods raad, meer en meer verzwakt en gedood wordt, tot vernieuwing en tot voltooiing van Zijn Beeld in hen.

En dan brengen zij, uit die vernieuwde gestalte wederom aan Hem, alle eer en heerlijkheid toe, en zij werpen, elk naar zijn genade, zijn kroon neder voor de voeten van het Lam, zeggende tot Hem, Die op de Troon zit en tot het Lam (*Dat in zeker opzicht nu ook reeds op een geestelijke wijze op de troon van hun hart zit*), U zij de dankzegging, en de eer en de heerlijkheid en de kracht, tot in alle eeuwigheid, amen. Openb. 4:10, 11.

O begenadigden, zijt toch niet langer zo moedeloos tot uw verzwakking en tot verkniezing toe; wanneer gij door uw schulden als omsingeld wordt, blijft daar niet lang bij staan, maar neemt uw slag liever waar, richt u op en gaat uit het midden van hen en vlucht in uw geestelijke Vrijstad, die voor alle heilbegerige zondaars nacht en dag openstaat, om hun toevlucht daarheen te nemen, opdat zij bekwaam mogen zijn, om hun voorgestelde hoop te aanvaarden en vast te houden. Openb. 21:25 en Hebr. 6:20.

De grote apostel Paulus ging u hierin voor, toen hij zei: Zijt mijn navolgers, gelijk ik van Christus ben, 1 Cor. 11. Volgt zijn geloof na en ziet op de uitkomst van zijn wandel. Hebr. 13:1 en Rom. 7. Hij erkent dat de zonde, oorzaak genomen hebbende door het gebod, alle begeerlijkheid in hem gewerkt had en dat zijn overgebleven verdorven deel, gedurig strijd voert tegen zijn geestelijk en vernieuwd beginsel; zodat als hij het goede wilde doen, het kwaad hem bij lag en dus vond hij geen kracht in zichzelf. En in plaats van daarover te woelen en te tobben, onder de schijn van op zichzelf te vallen, zo gaat hij aanstonds en regelrecht naar de Heere toe, zeggende, ik dank God, door Jezus Christus, onze Heere.

Opmerking. In geestelijke noden dient ons besluit, zonder lang beraad, kort en gelovig te zijn, opdat de satan, door ons ongelooft, geen voordeel op ons krijgje en daarom moet men hem de pas trachten af te snijden.

En toen bevond hij zich terstond ook weer in een zoete kalmte en vrede, waarin hem niemand storen en hinderen kon, maar waar hij met veel ruimte de standaard planten kon en met veel vrijmoedigheid uitroepen: "Dood, waar is uw prikkel, hel waar is uw overwinning? De prikkel des doods is de zonde en de kracht der zonde is de Wet, maar Gode zij dank, die ons de overwinning geeft, door Jezus Christus", 1 Cor. 15:56, 57 en tot deze toestand heeft elke begenadigde recht, omdat hij, uit de handen van al zijn vijanden verlost zijnde en van al degenen die hem haten, nu de Heere kan en mag dienen, zonder vrees, in gerechtigheid en heiligheid, al de dagen zijns levens. Luc. 1:71-75. Daar is dan immers geen reden meer voor hem om te vrezen, want aan de

bloedwrekers is hun recht en kracht benomen, omdat *de Heere Jezus Zelf zijn Vrijstad* is geworden, waarin hij alle heil en genade voor de hand heeft en genieten kan.

En wanneer hij door het geloof daar in blijft, dan kunnen geen vreemde heren meer over hem heersen, want de Heere Zelf is zijn Rechter, zijn Wetgever en zijn Koning; en in Hem, Die de grote Schatbewaarder is, zijn alle schatten en genaden opgestapeld, genoegzaam tot zaligheid, die Hij door de offerande van Zichzelf bij de Vader verworven heeft; en dat zijn Zijne verkregen goederen, als de roof van een overvloedige buit Jes. 33:22, 23, de rechte balsem van Gilead en de ware Heelmeester is aldaar en geen inwoner kan zeggen, ik ben ziek, want al het volk, dat daarin woont, heeft vergeving van ongerechtigheid, Jes. 33:24, omdat deze hun daar niet toegerekend, maar vergeven worden. Ps. 32:1, 2; zodat al de volkeren, talen, natiën en geslachten, hoe ellendig dat zij in zichzelf ook zijn mogen, als zij daar komen, in hun handen zullen kunnen klappen en juichen, met een stem van vreugdegezag, zeggende: Psalm- zingt Gode, psalmzingt, psalmzingt onze Koning, psalmzingt; want God is een Koning der ganse aarde, Psalmzingt met een onderwijzing, God regeert over de heidenen, ja Hij zit daar op de Troon Zijner Heiligheid. Ps. 47:7-9.

Wanneer het geloof van begenadigden opgehelderd en versterkt is, dan kunnen zij wel eens met verwondering hierover uitroepen: heerlijke dingen worden van u gesproken, o stad Gods Ps. 87:3 en verder: wij hebben een sterke stad, waarin God voor ons Zijn heil stelt tot muren en Zijn vrije genade tot borstweringen en voorschansen. Jes. 26:1. Daarom behoorden zij allen naar genade uit te zien, om zich in die Heere meer te kunnen verblijden, terwijl zij in de woestijn van deze wereld, onder velerlei verdrukkingen, de Raad Gods moeten uitdienen en zij behoorden zich ook niet zoveel te ontzetten, want die met hen is, Die is toch sterker dan al degenen die tegen hen zijn; het is hier beneden het land van hun rust niet, zij zijn toch veilig onder Zijn vleugelen en zullen, na korte tijd geleden te hebben, de rust genieten, die voor het volk van God bewaard wordt. Ondertussen zullen zij zeker wonen en met alle kracht bekrachtigd worden, naar de sterkte Zijner heerlijkheid, tot alle lijdzaamheid en lankmoedigheid, met blijdschap Col. 1:11 en de poorten der hel zullen hen niet overweldigen. Matth. 16:18.

Daarom, o allen, gij die de Heere vreest! zoekt toch meer al biddende en verzuchtende, uw slappe handen op te richten en uw struikelende en trage knieën vast te maken, want de Heere laat tot de Zijnen, als tot onbedachtzamen van hart zeggen: Vreest niet, want Ik ben uw schild en loon zeer groot. Gen. 15:1. En ofschoon gij meende, door gebrek aan licht, met uw eigen werk of deugd, Mij enigszins te verplichten en het daardoor te vervullen, zo zal Mijn oog nochtans op u zijn en Ik zal u raad geven en u tonen, dat al uw eigen pogingen en uw werk u geen nut kan doen, dan alleen om u te verheugen in de spranken, die gij zelf aangestoken hebt. En ook dat het uw geestelijke vijandschap tegen Mij maar vergroot heeft, waardoor gij nu vatbaar geworden zijt voor de vrije genade en voor de inwoning van Mijn Geest; en in staat gebracht, om tegen al uw vijanden staande te blijven en eindelijk over hen te triomferen. Want ziet, ulieder God zal komen en uw zaak voor u opnemen, om wraak te nemen met de vergeldingen Gods, over al Zijne en uwe vijanden en vijandschappen, om u eens van al deze, waaronder gij zozeer lijden moet, geheel te verlossen, beproevende ondertussen uw geloof, door menigerlei verzoeking, daar dit nodig is, en Hij leidt en oefent u in Zijn wegen, opdat gij tot de kennis van uzelf komen mocht. En ondertussen mag men met recht zeggen, alreeds zijt gij verlost en in hope zalig geworden, waarvan gij de vruchten ook zult plukken, indien gij uzelf maar leert

schatten, naar uw wedergeboren deel, dat een oprechte lust heeft in al de geboden des Heeren; en niet zo zeer naar het onherboren deel, dat nog in u is overgebleven.

Daarop zou dan onafscheidelijk volgen dat gij veel meer aanschouwen en genieten zou kunnen, al de genaden en de voorrechten, die in de tegenbeeldige Vrijstad, de Heere Jezus, te vinden en te genieten zijn; Want alle begenadigden, klein en groot, zijn in Hem vermaakt, Col. 2:10 en waarlijk, het gezicht van die Schoonste der mensenkinderen, ofschoon nu en dan eens door duistere wolken van ongeloof beneveld, zet aan de ziel een nieuw leven bij en dus kan men aldaar zeker en in vrede wonen, heersende en zegepralend over al zijn vijanden. Want gij zijt gekomen, zegt de apostel, tot de berg Sion, tot de stad des levenden Gods, tot het geestelijk Jeruzalem, tot de vele duizenden der engelen, tot de Middelaar van het Nieuwe Testament, Jezus Christus, en tot het bloed der besprenging, hetwelk betere dingen spreekt, dan het bloed van Abel, Hebr. 12:22, dat naar de hemel om wraak riep, terwijl het bloed van de Heere Jezus voor de Zijnen, om genade roept en om hen te beschutten voor de Goddelijke rechtvaardigheid en ook om hen zalig te maken.

Welaan dan, o gunstgenoten des Allerhoogsten, die dikwijls onder de last en onder de kwelling van uw verdorvenheden gebukt en treurig henen wandelt en menigmaal geschud wordt, wegens uw aandeel aan De Heere; zoekt meer en meer genade, om al biddende de Heere te verbeiden, want die op Hem wachten, zullen de krachten vernieuwen, zij zullen opvliegen gelijk de arenden, Jes. 4:31, want Hij Die te komen staat, zal zekerlijk komen en niet achter blijven Hab. 2:3; de Heere zal op Zijn tijd uw duistere ogen verlichten, enz.

10. Onuitsprekelijke waarde van Christus lijden; de gelovigen vervullen de overblijfsels van Zijn lijden, Kol. 1: 24. Blz. 219 - 228

... Vele gelovigen hebben al te weinig en al te kleine indrukken van de tedere bewegingen en van het genegen hart, van de Heere Jezus tot zijn gunstgenoten, alsof Hij wilde maaien waar Hij niet gezaaid had. Bederven zij het gedurig? Dat is waar en dat is hun schuld en tot hun verootmoediging. Zijn zij gestadig ontrouw? Hij is en blijft getrouw, Hij kan Zichzelf niet verloochenen 2 Tim. 2:13, want Hij weet wat maaksel dat zij zijn, gedachtig dat zij stof en as zijn.

Maar ik stel deze werkzaamheden voornamelijk en het meeste daarom voor, opdat begenadigden, in des Heeren kracht, daar meer naar mochten staan. En opdat zij aangemoedigd zouden worden, om genade te zoeken door het geloof, om alle eigen overleggingen en alle hoogten, die zich verheffen tegen de kennis Gods, neder te werpen en ook om alle gedachten gevangen te leiden, tot de gehoorzaamheid van Christus. 2 Cor. 10:5. Want dan worden zij eerst recht in staat, om de Heere te leren kennen in al Zijn wegen en ook om deze wegen met ootmoedigheid en onderwerping goed te keuren, hoe duister en tegenstrijdig zij hun naar hun begrip mochten voorkomen. Koning Jezus zal immers Zijn strijdende Kerk hier op aarde niet verlaten, noch in eeuwigheid het werk Zijner handen laten varen. En zoals de braambos brandde, maar niet verteerde, zo zal het ook met Zijn Kerk gaan, tot het einde toe. Ofschoon die Kerk ook in de brand staat van velerlei verzoeking, versmadingen, vervolgingen en verdrukkingen van de blinde en boze wereld, zo zal de Heere wel zorg dragen, dat zij niet verteerd wordt, tot in der eeuwigheid.

Heilbegerige: Ik wil gaarne bekennen, dat de bediening van Koning Jezus, ten opzichte van Zijn Kerk, zeer heerlijk is; dat Zijn regering liefelijk is en dat het

verkwikkelijk is, veel onder Zijn schaduw te mogen leven; ik erken ook dat Zijn geboden niet zwaar zijn, maar waar het mij aan scheelt, is, dat ik die geboden door mijn verkeerdheden gedurig zwaar maak.

Evangelist: Wanneer men een christen aanmerkt ten opzichte van zijn nog overgebleven verdorven deel, dan maakt hij de geboden van de Heere Jezus zwaar en daarnaar zijn die hem zo geheel ondoenlijk, ja zelfs uit die grond redetwist, murmureert en strijdt hij gedurig tegen de Heere, want dat verdorven deel is en blijft vijandschap tegen God, tot de dood toe. En hij zal daarvan hier op aarde niet geheel verlost worden. Want het gaat met hem hierin, zoals het eertijds onder de Israëlieten ging, met een huis waarin de plaag der melaatsheid uitbotte. Dat huis moest omdat het niet te verbeteren was, geheel afgebroken worden. Lev. 14:43. Maar als men hem aanmerkt naar de inwendige mens, daarnaar heeft hij een hartelijke lust en vermaak in al de geboden des Heeren. En daarnaar vindt hij in des Heeren juk en in Zijn last veel zachtheid en verkwikking en ook dat zij zoeter zijn dan honing, ja dan honingzeem. En dit ondervindt zo èn wel het meest, die vooraf zijn hoofd wat veel gestoten heeft en die zichzelf in het plichtwerk afgewerkt en afgetoed heeft, waardoor hij dan tot die laagte gebracht wordt, dat hij de Heere ten opzichte van zijn werkzaamheden, niet meer zo bepalen wil, of vooruit lopen, maar Hem nu liever in alles erkennen, volgen en op Zijn heil wachten.

Maar veel christenen zijn heden ten dage nog zeer zwak in het geloof en kunnen nog weinig vaste spijs verdragen. Maar toch onderscheidt dit hen nog van anderen, dat zij lust hebben in de vrije genade en in de weg van het Evangelie. Dit doet hen dikwijls eens tot de Heere uitroepen: Leert ons Uw weg en wij zullen in Uw waarheid wandelen, verenig Gij onze harten tot de vreze van Uw Naam Ps. 86:1 1 en daarom, wanneer het hun wordt te zien gegeven, dat zij gedurig nog al te veel aan het middel blijven hangen, en de Heere daarin maar weinig kunnen zien en ondervinden, dan leggen zij de schuld niet op Hem, maar op zichzelf en zij zeggen: Heere, wij zijn ellendig en nooddruftig en daarom gedenkt aan ons. Ps. 40:18.

Maar sommigen houden zich nog al te veel vast aan hun duistere en Wettische weg, waardoor zij, door gebrek aan licht, anderen tegenlopen, die met hen hierin niet overeenkomen en die van een geloviger, eenpariger en Evangelischer handeling spreken en die hun weg op een andere wijze uitdrukken, dan zij deze begrijpen. Het gaat met hen, zoals het ging met de discipelen van de gezegende Heiland, toen zij Maria ten opzichte van haar geestelijke en gelovige zalving tegenliepen en door hun duisterheid, haar goede daad zeer verkeerd beoordeelden, terwijl zij nochtans, volgens het zeggen van haar Meester, een zeer goed werk verricht had.

En zo gaat het nog dagelijks toe met de discipelen van de Heere Jezus, zoals het toen ging. Ziet maar eens welk denkbeeld zij hadden van Zijn geestelijk Koninkrijk. Hand. 1:7. Hoe weinig wisten zij, dat het Koninkrijk Gods binnen in hen was en ook dat het niet zou komen met uiterlijk gelaat. Luc. 17:20, 21. Dit betrof hun begrippen en denkbeelden. Maar ziet ook eens op hun vooruitlopende begeerten en op de moeder van de twee zonen van Zebedeüs, die een plaats begeerden aan de rechter en aan de linkerzijde van de Heere Jezus. Matth. 20:20, 21. Hoe weinig verstonden zij hun Meester, toen Hij op hun nodiging om te eten, antwoordde, dat Hij een spijs had, die zij niet wisten. Wat maakten zij daar al bevattingen van. 1 Joh. 4:31-33. Maar al die misvattingen en duisterheden werden opgeklaard, toen Hij heen ging tot Zijn Vader en tot hun Vader, tot Zijn God en tot hun God. En toen Hij hun Zijn Geest zond, om hun alles indachtig te maken wat Hij hun gezegd had, en om hen in alle Waarheid te

leiden. Joh. 16:13.

Heilbegerige: Ik heb daar niets tegen en ik stem al dit gezegde met mijn ganse hart toe, maar zeg mij eens, nu gij van de Heere Jezus en Zijn regering over Zijn Kerk gesproken hebt, wat voor nut en voordeel kan een begenadigde halen, uit Zijn lijden en sterven?

Evangelist: Het zou van veel nut kunnen zijn en tot sterkte van des Heeren volk, wanneer zij dat dikwijls en bij herhaling zochten te bemediteren en het aan te merken, als de enige verdienende oorzaak van hun zaligheid; zowel ten opzichte van Zijn volmaakte gehoorzaamheid aan Zijn Vader, als ook van Zijn lijden en sterven. Want Hij heeft door één offerande tot in eeuwigheid volmaakt, degenen die geheiligd worden Hchr. 10:14 en de zonde teniet gedaan door Zijns zelfs offerande. Hebr. 9:26.

Verder kan men in het lijden van de Heiland der wereld, als in een spiegel, de ongehouden en onbegrijpelijke liefde des Vaders tot de uitverkorenen zien en Zijn rommelende ingewanden over hen. Dit deed de Heere Jezus uitroepen: Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft het eeuwige leven hebbe. Joh. 3:16.

En waarlijk, is het niet wat groots? Is het wel ooit in 's mensen gedachten opgekomen? dat die God, Die in de eeuwigheid woont en Wiens Naam Heilig is, Die een eeuwige, volmaakte en ongestoorde rust geniet, Die van geen mensenhanden gediend kan worden, als iets behoevende, Hand. 17:25, genadig neder wil zien op schepselen, die zich vrijwillig van Zijn gehoorzaamheid en Zijn zalige gemeenschap onttrokken hadden en die daardoor rebellen, ja Zijn vijanden geworden waren, door het verstand hun vleses en die zoveel in hen was, Zijn banden verbroken hadden; dat die Heere om zulke schepselen uit hun ellenden te verlossen en zalig te maken, Zijn eigen ingewanden om zo te spreken, liever heeft willen uitstorten, dan dat Hij hen verloren zou laten gaan en laten wandelen in hun wegen!

Wat is dat een onbegrijpelijke nederdaling van die Allerhoogste! Wat is dat een ongelijke vriendschap! Wat een onbeschrijfelijke liefde tot de uitverkorenen! En evenwel is het daarmede zodanig gesteld. En al deze wonderen en trekken van des Vaders wijsheid, barmhartigheid, rechtvaardigheid en goedheid worden in de spiegel van het lijden en sterven van de gezegende Heere Jezus vertoond en ondervonden.

En tenslotte, het zou ook van veel nuttigheid kunnen zijn, voor des Heeren kinderen, om in die spiegel veel te zien, op de onbegrijpelijke liefde des Zoons, de beminnelijke Heere Jezus, Wiens Naam is als een uitgestorte olie, Hoogl. 1:3, Die in de gestalte Gods zijnde, het geen roof behoefde te achten, Gode evengelijk te zijn, Die God zijnde, boven al te prijzen tot in der eeuwigheid, uit oorzaak van Gods rechtvaardigheid, van eeuwigheid met Zijn Borgtocht is tussenbeiden gekomen in het Verbond der verlossing of in de Raad des vredes; Dit Verbond was de eeuwige wil des Vaders, om de uitverkorenen door het lijden van de Heere Jezus te verlossen en de wil des Zoons, om Zich voor de uitverkorenen tot een Borg te stellen. Zo lezen wij: Ik zal van het besluit, verhalen Ps. 2:7, 8 en Ik verordineer u het Koninkrijk, gelijkerwijs Mij de Vader het Zelf verordineerd heeft. Luc. 22:19. Dus eiste de Vader alles, wat nodig was, om de uitverkorenen te verlossen, welke eis Zijn eeuwige wil is. Joh. 6:39. Dit is de wil des Vaders, Die Mij gezonden heeft, dat al wat Hij Mij gegeven heeft, Ik daaruit niet verlieze, maar hetzelfde opwekke ten uitersten dage; waarop Hij aan de Zoon zeker zaad gaf, om daarover als Hoofd en Koning te zijn. Ziet Joh. 17:9 Ik bid

niet voor de wereld, maar voor diegenen, die gij Mij gegeven hebt. En dit heeft de Vader ook bij eedzwering bevestigd Ps. 110:4, waarop de Zoon vrijwillig toestemde, om aan de Vader volkomen voor de uitverkorenen te voldoen, zeggende: Zie, Ik kom, in de rol des boeks is van Mij geschreven enz. Ps. 40:8, 9, hetgeen de Heere Jezus dan ook volbracht heeft, komende in de wereld, om te zoeken en zalig te maken, dat verloren was. Math. 18:11.

Dus bukte de Tweede Persoon in de aanbiddelijke Drieëenheid, tot die onbegrijpelijke laagte, dat Hij in de tijd vlees is geworden, Joh. 1:14, de menselijke natuur aannemende en alle gehoorzaamheid volbrengende aan Zijn Vader; terwijl Hij, Die nooit zonden gedaan heeft, voor de Zijnen tot zonde gemaakt wordt, 2 Cor. 5:21, waarop Hij eindelijk dat bitter lijden, naar ziel en lichaam en de bittere dood, aan het vervloekte hout des kruises, waarover hemel en aarde treurden, gewillig onderging en door een ondoorgrondelijke liefde, te Zijner tijd, voor Zijn vijanden gestorven is. En om dit grote werk te volbrengen, moest de Heere Jezus verschijnen in de gelijkheid des zondigen vlees, om Zijn Vader en ook Zichzelf, aan de uitverkorenen bekend en beminnelijk te maken; want indien Hij naar Zijn Goddelijke natuur aan de mensen verschenen ware, dan zouden zij voor Zijn glans en heerlijkheid gevloeden of gestorven zijn. Ziet dit in de apostel Johannes, die als dood voor Zijn voeten neerviel Openb. 1:17 en dat was onder andere ook de reden, waarom de Heere komen wilde in ons vlees, opdat Hij Zich niet zou behoeven te verbergen voor Zijn eigen vlees. Daarom kan een begenadigde, zoals men de zon door de dunne wolken soms heen kan zien, ook wel eens door Jezus' menselijke natuur heen, enige heldere stralen van Zijn Goddelijke natuur beschouwen, waardoor hij dan ook veranderd wordt in gedaante, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest. 2 Cor. 3:18.

Wat behoorden al deze wonderen en trekken van die liefhebbende Heiland der wereld, Zijn begenadigden dikwijls gaande te maken en hun hart in brand te zetten, van hartelijke wederliefde, van ootmoedige buigingen voor Hem en van gedurige onderwerpingen onder Hem! Want door Zijn lijden en dadelijke gehoorzaamheid heeft hij aan de wraakvorderende gerechtigheid van de Vader voldaan en aldus teweeggebracht, dat de Vader nu wederom de volle fonteynen van Zijn eeuwige mensenliefde over Zijn uitverkorenen kan uitstorten; en hen doen ondervinden dat een ogenblik onder Zijn Vaderlijk en bevredigd Aangezicht te mogen leven, beter is dan duizend elders en ook dat in Zijn zalige gemeenschap en in Zijn nabijheid, meer vreugde te vinden is, dan wanneer het koren en de most van de goddelozen vermenigvuldigd wordt. Dus is er in Christus Jezus een fontein geopend, voor het geestelijke huis van David, tegen de zonde en de ongerechtigheid. Zach. 13:1. Aldaar kunnen de begenadigden met vreugde waterscheppen uit die fontein des heils Jes. 12:3, want door Zijn verschijning is de dood teniet gedaan en de onverderfelijke aan het licht gebracht, door het Evangelie. 2 Tim. 1:10.

Heilbegerige: Ik wens dat de Heere mij in deze dierbare waarheden door Zijn Geest veel in mij moge leiden. Zij zijn tot verkwikking en tot versterking van mijn ziel. Zij zijn beter dan goud, ja dan veel fijn goud. Ik ben zeer begerig om van u nog iets van dit onderwerp te mogen horen.

Evangelist: Ik zal tot uw voldoening dit weinige er nog van zeggen: des Heeren kinderen moesten dikwijls eens (zich voor een tijd ontslaande van de dingen van de wereld, die toch geen wezen hebben) in bedaardheid en al biddende zoeken neder te

gaan zitten, aan de boorden van de volle oceaan van Gods vrije en ongehouden liefde en van Zijn genade, in Christus Jezus voor hen. Wat zouden zich nu en dan aan hen een wonderen op doen! de ene golf van genade, van liefde, van trouw en van lankmoedigheid, zou de andere onophoudelijk volgen. Nu eens zouden zij daar zien, dat er een leven is in Zijn goedgunstigheid, Ps. 30:6, dan weer eens dat Zijn genadegiften en Zijn roepingen onberouwelijk zijn, Rom. 11:29; vervolgens dat de Vader, door het opwekken van Zijn Zoon, voor het oog van de hele wereld verklaart, voldaan te zijn voor al de uitverkorenen. Dan weer zou men daar eens zien, dat de Zoon gaven genomen heeft, om wederhorigen bij Hem te doen wonen Ps. 68:19 en ook dat Hij door Zijnszelfs offerande een vrije toegang tot de Vader gebaad heeft Ef. 2:18, opdat alle heilbegerigen met vrijmoedigheid zouden mogen toegaan tot de Troon der genade, Hebr. 4:16, langs die verse en levende weg, door Hem ingewijd. Hebr. 10:20.

Hieruit kunt ge nu wel zien, dat de begenadigden niet zo zeer, of alleen behoorden te zien en te blijven hangen aan het uitwendig lijden en sterven van Heere Jezus; maar wel voornamelijk op het grote einde daarvan letten, opdat zij door het geloof de gezegende vruchten daarvan mochten deelachtig worden, ziende daarin en daardoor op de overvloedige en de alles overwinnende genade, die daardoor voor hen verworven is; opdat zij voortaan met vrijmoedigheid in Jezus' Naam, van de Vader alle genaden mochten leren afbidden, dat zij in tijd en eeuwigheid van node hebben, tot zaligheid van hun kostelijke zielen, die duur gekocht zijn. En waarlijk, de Vader zal hen dan ook zekerlijk verhoren en hun blijdschap zal vervuld worden. Joh. 16:24. Dan zullen zij bekwaam worden om in al hun ontmoetingen en bedrijven het op de Heere te laten aankomen, wachtende met lankmoedigheid op Hem en in volle verzekerdheid des geloofs; want bergen mogen wijken en heuvelen wankelen, maar des Heeren goedertierenheid zal niet wijken en het Verbond Zijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer. Jes. 54:10.

Het is te begrijpen dat de discipelen van de Heere Jezus, de heerlijkheid en de geestelijkheid van Zijn koninkrijk nog zo weinig kenden en verstonden en ook dat zij van de noodzakelijkheid en de nuttigheid van het lijden van de Heere der heerlijkheid nog zulke verkeerde begrippen hadden, omdat de Heilige Geest in die mate nog niet gekomen was, Die hen in al de waarheden leiden zou, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was, Joh. 7:39. Maar nadat de Heere opgevaren was tot Zijn Vader en tot hun Vader, zo heeft Hij de Geest rijkelijk uitgestort. En wij leven nu in die dagen, waarvan voorzegd was, dat des Heeren begenadigden niet meer tot een ieder zeggen zouden: Kent den Heere, want zij zouden Hem allen kennen, van de kleinste tot de grootste Jer. 31:34, waardoor zij bijgevolg bij trappen geestelijker door de Heere Zelf geleid en geleerd zouden worden en wel in het bijzonder een klaarder en opgehelderd begrip bekomen, van de voldane Borgtocht van de gezegende Heiland, tot hun bevestiging, hetgeen de gelovige vaders van het Oude Testament zo nooit hebben gehad.

Heilbegerige: Gij hebt daareven gezegd, dat men op het uitwendig lijden van de Heere Jezus, niet zo zeer of alleen moet blijven starogen. Ik geloof dat ook, maar moet men het niet op het aller-beklagelijkste voorstellen? Namelijk dat de Heere door de goddeloze Joden, zo onverdiend, zo ondankbaar en zo verschrikkelijk mishandeld is; opdat men daardoor op hen verbitterd mocht worden en hun gruweldaad verfoeien. En ook opdat men uit aanmerking van Jezus' teder lichaam, dat zulke grote smarten is aangedaan, met veel medelijden mocht bewogen worden en week van hart mocht

worden? Want dat is immers een blijk en een bewijs van grote liefde en van ontferming over Hem?

Evangelist: Wat de onbegrijpelijke verkeerdheid en ondankbaarheid en de boosheid van de Joden in deze aangaat, die is ten opzichte van hen, met geen tranen genoeg te beschreien. En waarlijk zij hebben de bittere vruchten daarvan gesmaakt en ondervonden. Jezus' bloed is rechtvaardig op hen en op hun kinderen gekomen, want nog tot op de huidige dag ligt een deksel, daardoor veroorzaakt, op hun hart 2 Cor. 3:15, maar hun boosheid en verkeerdheid is niet zo zeer de oorzaak van Zijn mishandeling en kruisiging, maar wel voornamelijk de zonden der uitverkorenen. En in dit opzicht kan men ook zeggen, dat Hij Zijn wonden ontvangen heeft in het huis van Zijn liefhebbers. Zach. 13:6, en waarlijk, Herodus, Pilatus, de heidenen en de volkeren Israëls, hebben aan de Heere Jezus niets anders gedaan, dan hetgeen des Heeren Raad tevoren bepaald had, dat geschieden zou. Hand. 27:28.

En wat aangaat het voorstellen van het lijden en het sterven van de Heere Jezus, om daardoor in onze hartstochten geroerd en bewogen te worden tot medelijden over Zijn smart; dat moet vooral niet het enige en voornaamste oogmerk zijn (men late dat over aan de blinde en afgodische pausgezinden), maar het dient vooral te zijn, om daardoor met veel indruk de snoodheid te leren kennen en de onbetamelijke van de zonde, daar deze bestaat in de hoogste gekwetste Majesteit. Dit sluit in een ganse verlooehening van God en van al Zijn eigenschappen. En verder dat er in de hemel of op aarde geen ander middel was tot herstelling en verlossing van de uitverkoren zondaren, dan tot zulk een dure prijs, opdat de begenadigden uit dat lijden, dat van een oneindige waardij is, de vruchten mochten plukken tot heiligmaking, tot bemoediging en tot versterking van hun geloof. En dat alles tot prijs der heerlijkheid van Gods onwaardeerbare vrije genade, waardoor zij dan bekwaam worden, om vele vruchten te dragen en hun vrucht blijven zal. Joh. 15:16.

En waarlijk, wanneer het lijden en het sterven van de Heere Jezus, van ons door het geloof niet wordt aangenomen, zodanig dat het een sterven aan onszelf in ons werkt en aan het lichaam der zonden, waardoor wij met Christus der wereld gekruisigd worden en ook aan al onze begeerlijkheden en inzonderheid aan alle lust en neiging om God te dienen en te behagen buiten de weg van vrije genade en buiten de vereniging met de Heere Jezus; En wanneer wij daarentegen niet ontvangen een verlicht verstand en een ander hart, dan wij voorheen hadden, en een oprechte en een inwendige lust in al de geboden des Heeren, dan zou al het begrip en de kennis van dat lijden, ons maar schadelijk zijn en tot verzwaring van ons oordeel verstrekken.

En dit wordt helaas in onze dagen, tot smart van de getrouwen in den lande, zeer veel gezien en ondervonden. Want er zijn veel mensen in de kerk, die verstandelijke en uitgebreide begrippen hebben van het gehele gebeuren van Jezus' lijden en sterven, die op een theoretische wijze daarvan uitvoerig kunnen spreken, terwijl het dikwijls blijkt, dat zij de kracht en de vrucht daarvan, tot vernieuwing des levens, nooit vertonen, noch ondervinden.

Dit kan men helaas klaar aan velen bespeuren, die nooit recht ontdekt worden aan zichzelf, aan hun ongerechtigheid en in het bijzonder ook niet aan hun dodelijke onmacht ten goede.

Verder ziet men het ook aan hun wereldsgezindheid en aan hun afkerigheid en bitterheid tegen het voorstellen van waarachtige bekering, hartverandering en zelfverlooehening. Want het is en het blijft een eeuwige waarheid, dat, voor wie Christus gestorven is, die sterft ook aan zichzelf en aan de vriendschap van deze

wereld. Voor wie Christus opgewekt is, die wordt ook door Zijn Geest levend en opgewekt, om in nieuwigheid des levens voor Zijn Aangezicht te wandelen. Rom. 6:4.

Heilbegerige: Ik heb dit, zo ik meen, nu enigszins verstaan en ik hoop, dat deze waarheden aan mijn : ziel, meer dan voorheen, mochten geheiligd worden. Ach, dat de hemel zich ontsloot! En zeg mij verder nog iets tot mijn onderrichting. Welk nut kan een begenadigde trekken uit Christus' verheerlijking en uit Zijn Middelaarsbediening in de hemel?

Evangelist: Dit is een voornaam artikel van het geloof van onze Gereformeerde Kerk en dit is een vaste grond, waarop de hoop van al de gunstgenoten des Heeren, gebouwd is en zijn moet, terwijl zij nog in de akelige woestijn van deze wereld omzwerven. Aan de bediening van de gezegende Middelaar, de Heere Jezus, als Hogepriester, hangt in het bijzonder de eer en de heerlijkheid Gods. En de strijdende Kerk op aarde, is daaraan ten aller-uiteerste gelegen. En wanneer die bediening op het laatste der dagen zal geëindigd zijn, dan zal de Zoon het Koninkrijk aan Zijn Vader overgeven, opdat God zij alles in allen 1 Cor. 15:28. Alles was door de zonde in vijandschap tegen God vervallen en om dat weg te nemen, was de Heere Jezus, als de Zone Gods, mens geworden. Ef. 1:9, 10. Dit moest Hij door de bediening van al Zijn ambten uitvoeren. Daardoor heeft Hij die vijandschap weggenomen en door het bloed Zijns kruises de vrede hersteld Ef. 2:14-16 en zoals Hij die vrede bewaart door Zijn voorbeding, zo volhardt Hij daar in tot de volkomen zaligheid van de gehele Kerk en totdat het laatste lid daarvan ingezameld zal zijn.

En omdat de Hemel de plaats is van Zijn verblijf, zo bidt Hij daar, dat al degenen die Hem de Vader gegeven heeft, ook mogen zijn, waar Hij is, Joh. 17:24 en dit zal ook geen klein gedeelte uitmaken van de gelukzaligheid, dat de begenadigten, de menselijke natuur van de Heere Jezus, waarin Hij zodanig geleden heeft, in zulk een onbegrijpelijke en luisterrijke heerlijkheid zullen aanschouwen. Daarin zal een groot gedeelte van hun zaligheid bestaan, want dan zullen zij klaar inzien in die verborgenheid der godzaligheid, die groot is 1 Tim. 3:16 en de Heere Jezus zal in de Hemel voor hen een eeuwig Voorwerp zijn, van Goddelijke eer en aanbidding.

In deze wereld zijn de begenadigten met God verenigd door het geloof, maar in de hemel zal het geschieden door de liefde en door aanschouwen; een tedere liefde, ontstaande uit een opgehelderde bevatting van Gods oneindige goedheid en barmhartigheid in Christus Jezus, zal aldaar de oorzaak zijn, waarom zij Hem tot in eeuwigheid zullen omhelzen en aankleven. En omdat wij de vereniging van de Goddelijke met de menselijke natuur onmogelijk begrijpen kunnen, omdat er in al de werken des Heeren niets is, dat daarnaar gelijkt en waardoor de Heere Jezus oneindig van alle schepselen onderscheiden is en daar ver boven verheven, zo zal dat een stof zijn van eeuwige verwondering, aanbidding en blijdschap.

En om nader aan uw vraag te voldoen, zo meen ik, dat wanneer des Heeren gunstgenoten zich wat meer in de kennis van deze waarheden oefenden en met hun verstand al biddende zochten werkzaam te zijn, om te zien op de Heere Jezus, zoals Hij als Middelaar in de hemel, voor hen werkzaam is, zo zouden zij waarlijk meer gespeend worden van de dingen die beneden zijn; en zij zouden sterker en bemoediger worden op hun wegen. Door zulk zien op Hem zouden zij Hem gelijkvormiger worden. 2 Cor. 3:18. Want een gelovige bevatting hiervan is de rechte bron van ware en Evangelische gehoorzaamheid, blijdschap en hoop in deze tegenwoordige wereld, terwijl die werkzaamheden met ootmoedigheid, met

vrijwilligheid en met dankbaarheid vergezelschap gaan. En dan mogen 's Heeren kinderen wel eens door hun verlangens gedrongen worden en wensen om ontbonden en bij Christus te zijn, omdat dit voor hen verre het beste is. Fil. 1:23.

En merkt men verder de Heere Jezus aan, als zittende aan de rechterhand Gods, in de hemel, als Koning; zo is Hij daar werkzaam tot bewaring van al de Zijnen en tot beteugeling en verbrijzeling van al Zijne en hunne vijanden Ps. 2:9, want alzo moet Hij als koning heersen, totdat Hij al Zijn vijanden onder Zijn voeten gesteld zal hebben 1 Cor. 15:15, zodat zij Zijn begenadigden, zonder Zijn wijze en goede toelating in het allerminste niet kunnen beschadigen; Zo houdt Hij Zijn kerk staande en stelt haar in staat, om al de vervolgingen, verdrukkingen, versmadingen en tegenstand van de wereld te kunnen dragen en doorstaan; en in deze wonderbare regering van die Koning lopen zoveel wijsheid, goedheid en Almachtigheid tezamen, dat deze niet te doorgronden is.

En eindelijk behoorden des Heeren gunstgenoten veel te zien op het eigenlijke werk, dat de Heere Jezus als Middelaar oefent in de hemel, want daar is Hij ingegaan in het tegenbeeldige Heilige der Heiligen, ten beste en tot zaligheid van Zijn uitverkoren Kerk. Aldaar volhardt Hij een Bedienaar des Heiligdoms te zijn, dat de Heere heeft opgericht en geen mens. Hebr. 8:2. Aldaar is Hij bedrijvig en werkzaam als Profeet, Priester en, Koning, want zonder dit Zijn werk, zou Zijn Kerk geen ogenblik staande kunnen blijven. Zo wordt Hij afgebeeld als Profeet, hebbende zeven ogen, welke zijn de zeven Geesten Gods, bezittende een volheid van licht en wijsheid, om deze aan Zijn Kerk mede te delen.

Als Koning wordt Hij afgebeeld, als hebbende zeven hoornen, dat is een volkomen kracht om Zijn wil uit te voeren. En ten opzichte van Zijn Priesterambt wordt Hij afgebeeld, als het Lam Gods, dat de zonden der uitverkoren wereld wegneemt Joh. 1:29, daar Hij de hemel is ingegaan voor de Zijnen, om voor Gods Aangezicht te verschijnen, tot in het binnenste voorhangsel. Hebr. 6.

In dat Heiligdom volhardt Hij als Hogepriester, om op een uitstekende wijze te dienen voor de Troon der genade, door de uitvoeringen van Zijn bediening. Aldaar toont en oefent Hij al Zijn liefde, trouw, medelijden en zorg over Zijn Kerk in het algemeen en over elk lid daarvan, in het bijzonder. Aldaar verschijnt Hij ook, als verbeeldende de gehele Kerk, om de verzoening voor haar zonden te bekrachtigen, om haar zaak tegen de beschuldigingen van de satan te bepleiten en te verdedigen en om voor haar te bidden om de voltooiing van al de genaden die zij tot volmaking verder nodig heeft.

En voorts om de dienst van Zijn Kerk hier beneden, Gode welgevallig te doen zijn en haar gebeden door het reukwerk Zijner voorbedding voor Hem aangenaam te maken. En aldus worden haar zonden, de onvolmaaktheid van haar beste werken en de onvolmaaktheid van haar personen weggenomen, door de invloed van Zijn offerande en door de kracht van Zijn voorbedding en de waardigheid van Zijn Persoon; waarop zij dan ook met vrijmoedigheid toegang hebben tot de Troon der genade. En op die wijze neemt de gezegende Heiland in de hemel Zijn verschillende bedieningen waar, terwijl al de heilige engelen en de geesten der volmaakte rechtvaardigen de Troon omringen, onophoudelijke dankzeggingen uitgalmende aan God de Vader, voor het werk van Zijn oneindige wijsheid, Zijn goedheid en Zijn genade, betoond in de menswording en in het Middelaarschap van de Heere Jezus, tot zaligheid van Zijn Kerk.

Waarlijk, wanneer des Heeren gunstgenoten meer zochten te bekomen, een uitgebreid begrip van de heerlijkheid van de bediening van de Heere Jezus voor hen in de hemel

en van de wondere orde van de zalige vergaderingen aldaar; Wat zou dat dikwijls stof verschaffen tot hun bemoediging in dit duistere dal der moerbeziënbomen! wat zouden hun geloofsoefeningen aanhoudend en overvloedig worden! en zij bekwamer om bemoedigd hun hoofd door de gebreken te steken, buigende onder al des Heeren wegen, die Hij met hen houdt en rustende op en zich gedurig opdragende aan- de Heere, als aan een God van zaligheid, ja van volkomen zaligheid. Ps. 68:21.

Heilbegerige: Ik geloof dat mijn onkunde hierin, mij dikwijls tot schade is geweest, maar ik wens meer en meer naar die zalige kennis te staan en ik kan wel zien dat het rijk van satan daardoor dikwijls veel afbreuk zou lijden.

Evangelist: Dit is waarlijk zo, maar de Heere zal dat ook op Zijn tijd, aan Zijn gunstgenoten wel openbaren, voor zover dat tot hun heiligmaking en tot hun zaligheid nodig zij, want dat is toch des Heeren goede wil over Zijn gunstgenoten. En om dat grote oogmerk te bereiken, gebruikt Hij allerlei en verscheiden middelen en wegen. Daarom bezaait Hij dikwijls hun wegen met distels en doornen, opdat zij de rust van hun ziel daar niet zoeken noch vinden mochten. Daarom legt Hij voor hen veel onvolmaaktheid en ongenoegzaamheid in de zienlijke dingen, opdat ze daarvan los zouden worden en opdat zij hun vermaak zouden zoeken en vinden in de dingen, die men niet ziet, die eeuwig zijn. 2 Cor. 4:18. Hij laat hen veelal leven onder veel smaad en veel bitterheid van de onbekeerde wereld, opdat zij daarmee niet verloren zouden gaan. En opdat er meer en meer een grote kloof tussen hen komen zou en ook opdat er een onderscheid zou zijn tussen degenen die de Heere dienen en die Hem niet dienen, Mal. 3:18.

En wanneer het de Heere behaagt om Zijn gunstgenoten Zijn uitnemende liefde, die beter is dan de wijn, eens op het meeste te doen ondervinden, dan brengt Hij hen wel eens in duisternis, zodat zij geen licht kunnen zien, zoals Hij met Abraham handelde, toen Hij hem beproeven wilde in het opofferen van zijn enige zoon Izak; want toen bevond hij, wanneer hij die plaats van liefde tot zijn zoon in zijn hart, voor de Heere ook kon inruimen, dat het hem beter was dan zeven zonen, ja, dat Hij zijn algenoegzaam goud en zijn krachtig zilver was. Verder dooft de Heere de lust en de vreugd, die Zijn kinderen nog in de schepselen hadden, wel eens uit, om hen voor de strikken en de gevaren die daarin zijn, te behoeden. Daarom neemt de Heere soms wel eens de man van zijn vrouw of de vrouw van haar man en ook wel zusters en broeders van elkander; of anders bijzondere goede vrienden, die door liefde, al te zeer aan elkander kleefden en die het schepsel al te onordentelijk beminden. En dan roept Hij de bedrukten en overgeblevenen wel eens toe; uw Maker is uw Man, Heere der heirscharen is Zijn Naam. Jes. 54:4-6.

En zo onttrekt en onthoudt Hij Zijn kinderen dikwijls de rijkdom, eer en achting in de wereld, om aan hen op een genadige wijze, Zichzelf en Zijn algenoegzaamheid in de plaats te schenken; terwijl natuurlijke mensen hun rust en verkwikking blijven zoeken in het schepsel, die daar toch niet te vinden is en daarom zijn zij als een zee, die nooit stil is; zij zoeken zich gedurig te verstrooien in de genoegens en wellusten van deze wereld, of wanneer zij daar weinig toe in staat zijn, dan zoeken zij het in de uiterlijke plechtigheden van de godsdienst of in enige uitwendige deugden, waarin zij soms al ver schijnen te komen, doch helaas! dit alles is te vergeefs.

En wat de begenadigden aangaat, zij mogen voorwenden, zoveel als zij willen, dat het bezit van de goederen van deze wereld een goed hulpmiddel kan zijn voor hun godsdienst en dat zij er daarom uit al hun kracht naar staan mogen; maar dit is

doorgaans maar een bedriegelijke voorwending. Weinigen zijn door rijkdom en aanzien in de wereld gevorderd, velen daarentegen verachterd. Het zijn integendeel doorgaans strikken voor hun ziel. En wat de onbegenadigden aangaat, die worden daardoor meer en meer met ketenen aan de aarde vastgebonden en bewaard tot de dag der slachting. Doch wie van 's Heeren volk heeft ooit bevonden, dat hij door vele bezittingen, lossier werd van de aarde? Ik voor mij heb al te dikwijls het tegendeel gezien. En men is hierin soms al verstrikt, eer men het weet.

Zo heb ik naar mijn vermogen, aangetoond, dat de ware en bestendige rust in de zienlijke dingen, nimmer te vinden is en dat deze maar alleen opgewonden ligt en genoten wordt in de liefelijke en zalige gemeenschap van de Heere onze Gerechtigheid, daar Hij de enige fontein van alle ware vrede, rust en zaligheid is, zowel voor de tijd, als ook voor de eeuwigheid. Gelukkig zijn zij, die dit van de Heere geleerd hebben, want dezulken zullen niet beschaamd gemaakt worden tot in der eeuwigheid.

<i>Toen Jezus' leven mij werd gegeven,</i>	<i>- Stierf ik de dood;</i>
<i>Toen Jezus' schatten mijn ziel bevatten,</i>	<i>- Werd ik ontbloot.</i>
<i>Toen Jezus' minne viel op mijn zinnen,</i>	<i>- Werd ik gehaat;</i>
<i>Toen Jezus' ere mij kwam beheren,</i>	<i>- Werd ik versmaad.</i>

*En nu is Jezus al mijn lust,
In Jezus al mijn zielerust.
Dus dan, mint Jezus,
Zoekt en vindt Jezus,
Houdt en bindt Jezus,
Koopt en wint Jezus,
Maakt uw vriend Jezus
Zo is 't met uw toestand wel,
En gij vrij van zielgekwel.*

EINDE

Geestelijke zielzuchtingen van een heilbegerige tot de Heere.

*O Middelaar, o Jezu, Godes Zoon,
 Die nevens Hem gezeten op de Troon,
 De Koning en de Hogepriester zijt,
 Die door Uw dood, de weg hebt ingewijd,
 Die verse en die levendige weg,
 Opdat dezelve voor ons open leg;
 Om in te gaan in 't eeuwig Heiligdom,
 Opdat men, door 't geloof, daar binnen kom',
 Bevestig ons, uit kracht van het Verbond
 De toegang, die somwijl nog wankel stond.
 Die menigmaal Uw kindren hier beneen,
 Door velerlei aanval wordt bestreen.
 Opdat wij, dees woestijne doorgegaan,
 Eens eeuwig voor Uw Aangezicht bestaan
 En komen op die onbeweegebre Rots
 En in de stad des levendigen Gods.
 In Sion en in 't nieuw Jeruzalem,
 Dat boven is, daar d'englen nevens Hem
 In 't talloos heir der duizenden bestaan
 Steeds heffende vernieuwde lofzang aan.
 Daar 't algemeen en 't zalige gezin.
 Te saam vereend, door zuivre Hemelmin,
 De geesten der volmaakten in heiligheen,
 Te zamen Zijn vergaderd en bijeen.
 Wat of hen daar niet al gebeuren zal!
 God Zelf te zien! o onnadenkbre schat!
 't Geen boven dat men denken kan, bevat.
 En nevens God, die grote Middelaar,
 Van 't Nieuw Verbond, Die eenmaal op 't altaar,
 Des kruises is geslacht, gelijk een lam
 Als oorzaak, dat die zegen nederkwam.
 Naardien Zijn bloed, dat betre dingen spreekt,
 Dan Abels bloed, vergeeft, en nimmer wreekt.
 Wijl Hij Zijn volk van hunne zonden wast
 In Zijnen bloede en door Zijn Geest stelt vast.
 O heilig' God, o Vader, Zoon en Geest!
 Die eeuwig in volmaaktheid zijt geweest,
 U zij alleen de eer en heerlijkheid
 Van d' Uwen toegebracht in eeuwigheid.*

Einde.

